

లిషికపారాజికసామాజికసకలభాషా ప్రగల్భవిద్యత్కవిరంజితంబును, వందివై తాళిక
వైణిక గాయకనర్తకాగ్రామ్యపరిహాసకవిలాసినిభాసితంబును నగునభాభవనంబునజతు
రుపాయచతురస్వతంత్రులగుమంత్రులును, సుగుణసింధువు లగుబంధువులును, నవార్య
కౌర్యకృతకృత్యు లగుభృత్యులును గొలువంగొలుపు చెంగలువకొలనుంబోలి కలకల
నగుచుఁ జెలఁపు మిగులం దేరోలగం బుండి సాహిత్యగోష్ఠీగరిష్ఠుం డై కృపారసశీతల
కటాక్షంబుల నన్నుం గనుంగొని యిట్లనియె.

12

చ. ఊలిపతి యెవ్వఁ డైన నగుఁ గీర్తియ సొమ్ము నృపాలకోటికిం
గృలిపతి యైనవాఁడె కృతకృత్యుఁడు గాన నొనర్చు సప్తసం
తతులకు నెక్కుడంద్రు కృతి దాశరథీధృకథానుధాచమ
తక్రతకృతి రామభద్ర చెవికిం జని కొల్చు భవత్కవిత్వముల్.

13

వ. అని బహుకరించి కర్పూరతాంబూలపురస్సరంబుగా నగ్రహారప్రత్యగ్రహారాభరణ
సమీచినాంబరంబు లూసంగి గారవించిన నేనును మహాప్రసాదం బని యంగీకరించి
మదీయకృతికన్య కాహారవల్లికి సఫలంబుగా ననుగుణనాయకరత్నంబు గొబ్బారిసార
సింహన్యపాలుండు గలిగెనని హర్షించి రచియింపం బునితిఁ దదీయవంశావతారం
బెట్టి దనిన.

14

క. మిత్రబ్రహ్మము పొల్చు జ, గత్రయనయనమ్ముఁ జిత్ప)కాశకమును మూ
ర్తిత్రితయాన్వితమును నమ, యిత్రయకారణమహామహాత్వము నగుచున్.

15

క. హాళిం గొనియాడం దగు, హేళిఁ బ్రసన్నోదయం ద్రయీమధుపాళీ
కేళిసంకీర్తితకం, కేళిగుభుచ్చస్వరూపఘృణిరింఘళిన్.

16

తే. పలుకుటిల్లాలి నెమ్మైముబావనయ్య, పొడము నెలవయ్య సంపత్తిపువ్వుఁబోఁడి
కాటపట్టయ్య నేవేల్పుమేటిచేత, నలరు నెత్తమ్మి యాకాఁకవెలుంగు చెలంగు.

17

చ. సమధికభక్తపోషణవశంకరశంకరమూర్తిభేద మే
యమలునిరూప మెవ్వఁ డమృతాంబుధితుంగతరంగరంగదా
శ్రమున కఘాఘుశిక్షణవిచక్షణదక్షిణవీక్షణస్వరూ
పమునఁ దనర్చు నాభువనబంధవు నెన్నెద సప్తసంధవున్.

18

శా. ఆనాళీకవనావనప్రవణుఁ డార్కస్తోత్రపాత్రుండు సం
జ్ఞానామంగనయందుఁ గాంచె మనువున్నౌజన్యధన్యుస్సృధా
ధీను స్వర్ణవిభేదనిర్ణయవిధాధిష్ఠానభూయిష్ఠని
ష్ఠానిర్నిద్రు హితామరద్రు నఘశిక్షాదక్షదక్షిణానిధిన్.

19

క. ఆవైవస్వతసుతుండు మహివరకులసార్వభౌముఁ డిత్కృతుండు త

లే. పాదములు గల్గి నడక చొప్పుడక యుండుం, గదలలేవు విపక్షముల్ కఠినభావ
ముడుగవేల నురాద్రులగొడవ యుచుండ బుడమి గొబ్బూరిరాజుమూపున వసించె.

ఉ. భావుకకీర్తి గొబ్బూరినృపాలకుమారులు ధన్యు లామర

క్రూరనిభండు గొండపధరావరశేఖరుండు నృముల్లస
ద్ధీవిజితాహినాయకుండు తిమ్మమహీపతి పిన్న రంగపు
ధీవరుండోబపార్థివుండు వేంకటరాజును దిమ్మధీరుండున్.

31

లే. ధరణి గొబ్బూరిరాజుసంతాన మిట్లు, చిగురుగొమ్మయు జేవయై చెలంగె నతని
యనుజమణియైన తిరుమల మనుజుభువి, శుభచరిత్రంబు పొగడ శేషునకుఁ దరమె.

చ. గురుతరబాహువిక్రముండు గొబ్బూరివంశవరుండు సై నయా

తిరుమలరాజు రాజులు నుదీర్తి విరోధివరూఢినీశిర
స్పరసిజవాటికాసమదసామజమై బహుదిగ్విలాసినీ
తరుణనఖిత్తదన్యుతివిధాయి నిజాశ్వఖురాంకశోటి యై.

33

లే. ధీరుండామేటిగొబ్బూరితిరుమలయ్య, రమణుం గోనెటిపినకొండరాజుతనయ

రంగమాంబ వరించె వారాళికన్య, నజ్జనాభుండుబలె హర్ష మావహిల్ల.

34

క. ఆరంగాంబకుఁ దిరుమల, శౌరికి నుతు లైరి కొండ జనవతి రంగ

క్షౌరమణిక్రమణిక, స్మారీరంగక్షీతీశచూడామణియున్.

35

వ. అం దగ్గ జుండు.

36

క. కొండమనుజాధినాథుం డ, ఖండపరాక్రముండు పుణ్యఖని సకలకలా

కుండలిభుం డనీధారా, దండితరిపునృపతి యతనిఁ దరమే పొగడన్.

37

క. ఇది గొబ్బూరితిరుమల, త్రిదశాధీశ్వరునిసంతతిసమున్నతసా

వదఁ దామరతంపర యై, పొదలెం దశదిశలఁ గీర్తి పూర్వముపర్వన్.

38

వ. తదనుజుండు.

39

మ. కలనం గవ్వడినైనఁ గాదను భుజాగర్వాతిదుర్వారతక్

బలభిత్తుత్ర వసంతకంతులఁ దృణప్రాయంబుగాఁ జూచు మం

జులసౌందర్యకళావిశేషమున రాజు లేరు గొబ్బూరియా

బళరాజన్యునిఁబోలువారు హిమవత్పర్వంతభూమండలిన్.

40

ఉ. శోనెటిచిన్నతిమ్మనృపకుంజరునాత్మజ పెంగళాంబఁ జం

ద్రాననఁ బెండ్లియై కనియె నొబళభూవిభుం డొబళేశ్వరున్

ధీనిధిఁ గొండభూమిభుం దిమ్మనృపు న్నరసేంద్రు ఖడ్గధా

రానిహతాహిత ప్రకరరామధరావరు లక్షణాధిపున్.

41

గీ. ప్రతిభఁ బన్నగరాజు శ్రీరంగరాజు, ప్రకటతర కాంతిరాజు శ్రీరంగరాజు
ప్రాధి నవభోజరాజు శ్రీరంగరాజు, ప్రథితధనరాజరాజు శ్రీరంగరాజు. 50

క. శ్రీరంగరాజనుతులు ధ, రారంగత్కిర్తు లభియ రామాధిపుఁడున్
ధీరుఁడు తిరుమలవిభుఁడు ను, దారుఁడు శ్రీ వేంకటాద్రి ధరణీధవుఁడున్. 51

లే. అతిపవిత్రత మూర్తిత్రయంబనంగ, నతులతరదీప్తి వహ్నిత్రయంబనంగ
రామరాజును దిరుమలరాజు వేంక, టాద్రిరాజును మనిరి విభ్రాతమహిమ. 52

వ. అందు. 53

ఉత్సాహ.—

రామరా జనూనభోగఁమృమానధూతను
త్రామరాజరాజు భీకర ప్రతీవభూవసం
గ్రామరాజమాళినప్ర రాజరాజిమిత్రగో
త్రామరాజవృత్కృపాసమగ్ర చిత్తుఁ డెత్తఱిన్. 54

ఉ. ఆపటుకీర్తి రామవసుధాధిపచూడుఁడు కృష్ణరాయధా
త్రీవతిసార్వభౌమదుహితృప్రియుఁ డై వితతప్ర తావసం
తావితకత్తుఁడై యలసదాశివరాయనిరంతరాయని
ద్యాపురరాజ్యలక్ష్మీకి నిదానము దా నయి మించె నెంతయున్. 55

కా. రామక్షోణివిభుండు కృష్ణమనుజేంద్రగ్రాసుణిక్ భీమసం
గ్రామేంద్రాత్మజుఁ బెద్దతిష్ఠువిభుని న్రాహరిలిప్తాధిపుఁ
శ్రీమంతుం బినకొండభూవరవరున్ శ్రీ రంగరాజన్యను
త్రాముంగొంచె గుమారరత్నముల మందారోపమోదాగులన్. 56

వ. అందు. 57

సీ. జనియించె నేరాజు జైవాత్మకాన్వయాంభోరాశినవకల్పభూజ మనఁగఁ
గవ్వుము ల్గానియె నేఘునుఁడు కేరళచోళ పాండ్యలాటాంగభూవతులచేత
దిక్కరికమతాపిధిక్కారియై లీల నేలె నేవిభుండు మహిపురంధ్రుఁ
దనియించె నేనృపాత్తముండు భూదేవసంతతుల సంతతమహాదానగరిమ

లే. నతఁ డభయదానసంరక్షితాజిరంగ, భీతభూకలనేత వాగ్దూతధాత
యనమనమరోగ్రచండబాహుర్గళంఘం, రమ్యగుణశాలి పెదలిష్ఠురాజమాళి. 58

మ. అరవేటల్లియ రామరాజు పెదఁబ్బాధీశుబాహుభయం
కరకాక్షేయకధారఁ బోరనఁ గడంకం ద్రెవువీరారిమ
ల్లరకు న్నట్టి యగుం దదీయబలభూతుల్ సంగఁడా తా వియ
చ్చరకాంతాస్తనపాళి విస్తరడి నాశ్చర్యంబు చర్చింపఁగన్.
రామా—2 59

తరళరణాగతోద్ధరణధైర్యము శౌర్యము సీతి యీతి త
స్కరసరిహరమున్ శుభవిచారము గల్గినధన్యుఁ డంచు మా
తిరుమలరాజువేంకటపతి స్తుతియింపఁ దగుం జగంబులన్.

72

వ. ఇట్టిపుత్రసంతానంబు గాంచి తిరుమలరాజు రాజీలుఁ దదవరజుండు.

73

మ. తనదుర్వారతరప్రతాపశిఖచేతం బుట్టువీరాహితా

పనిరాట్నపటణభస్తపాలి గొని తేవన్ వన్నె గావించు నా
ర నిజశ్రీకరకీర్తిదర్పణము శ్రీరంగక్షమానాథనం
దనరత్నం బగువేంకటాద్రి జయపద్మాదర్శనార్థం బనన్.

74

క. ఆవేంకటాద్రిభువను, గ్రావాధిపతైర్యనిధికే గలిగిరి రంగ

క్షౌవరచుణ్ణియును దురితత, మోవిభుఁ డగురామరాజు మొదలగుతనయుల్.

75

వ. అందు.

76

సీ. అరిపురంధ్రీమందహాసచంద్రిక కిన్చాచు యెవ్వనిలేజిబ్రశస్తి

నవజయ శ్రీనటీనటనలీలకు నీలమణియష్టి యెవ్వనిమహితహేలి.

యహితవీరప్రతాపారుణాస్తచయనూచకతమం బెవ్వనినైన్యరజము

దిగ్విధూమంతలదేశంబులకు ముత్తియపునేన లెవ్వనినిపులకీర్తు

తే. లతఁడు లోభిన్మపాలవేశ్యాభుజంగుఁ, డతులకారుణ్యరసపూరితాంతరంగుఁ

డంగనామోహనాంగుఁ డుదగ్రరుచిప,కంగుఁ డవ్వేంకటాద్రింధ్రరంగవిభుఁడు.

77

క. రంగావసీశ్వరుండు తు, రంగారోహణపటుత్వరవిసూనుండు సా

రంగక్షీమదరుండు చతు, రంగాధికరాజ్యలక్షణాధ్యం డలరున్.

78

వ. ఏతాదృశతనూజరత్నంబులం గాంచి వేంకటాద్రిరాజ్యుండు మించునంత.

79

క. ఆరామరాజు తిరుమల, శౌర్యు శ్రీవేంకటాద్రిజనవతి ముగురున్

గారావుండోబుట్టువు, లైరాజీల సాధ్వి యోబహుంబ దనర్చున్.

80

మ. ప్రభురత్నం బగుతిమ్మభూభువకవశ్రావ్యప్రసాదయం

బభిరామాకృతినొందె నొక్క యనఁగా నాయోబమహ్మననా

శుభగర్భాబ్ధి జనించి రానరసరాజున్ జగ్గభూభర్తకా

న్తభచింతామణులుంబలెన్ సహజ లేజోదానధారేయులై.

81

చ. ఇరవుగ వేంకటాద్రిమనుజేంద్రభుజంబులప్రాపుదావునన్

నరసపసుంధరావలయనాథుండు జగ్గపాలచంద్రుండున్

హరి కిరుంగేలుదామరలయందును జక్రము పాంచజన్యమున్

దొరయుగతిం బ్రతాపవరమర్జయకీర్తులు గాంచి రున్నెలన్.

82

- మ్యయ విస్ఫూర్తికి నాస్వదం బఖలవిద్యాతారతమ్యజ్ఞతా
శ్రయ మిగొబ్బరినారసింహమయజేంద్రస్వామి సామాన్యఁడే. 92
- ఉ. శోనెటిలిమ్మభూవిభునికూతురు రంగమఁ బుణ్య గొబ్బరి
శ్రీనరసింహుఁ డాహా సింబలెఁ బ్రేమ వరించి కాంచె న
త్సూరులఁ బెద్దలిమ్మనిభు శూరమణిం బినలిమ్మరాజుసం
ధానిధిఁ గృష్ణ ధీరు రఘునాథునిఁ బావశృపాలు రంగవన్. 93
- సీ. అప్రతీపప్రతాపాటోపనైపుణీ చిన నాయకుఁడు పెద్దలిమ్మనిభుఁడు
వైరివీరవిహారదూరకృద్ధర్వార ధీరతానిధి చిన్నలిమ్మఘనుఁడు
విష్ణుపాదాబ్జవరిష్టభక్తివృత్తి జిష్ణుశుమారుండు కృష్ణశౌరి
శరణాగతహితార్థరణాదరణికుణాసనాథుఁడు రఘునాథనృపుఁడు
- తే. రూపనిర్జితరతిరాజు పాపరాజు, రత్నసానుస్థిరాకృతి రంగవృపతి
మనిరి గొబ్బరినరసేంద్ర ననుఁగుఁడనయు, లలిపవిత్రత ధరణి వేదాంతసరణి. 94
- చ. పలుకు శిలాక్షరంబు నయపాలనరూపము లానిరూపముల్
నిలుపు దయామయంబు మహనీయుము లానడక ల్లలంపఁగాఁ
దలంపు మురారినిర్మలపదప్రవణం బితరు ల్నమానులే
యలనరసక్షీతీంద్రతనూగ్రణికిఁ బెద్దలిమ్మశౌరికిఁ? 95
- ఉ. ఆపెద్దలిమ్మభూవరకులొగ్రణి కందనవోలిభర్త సం
తాపితకాత్రపుండు తనతమ్ముఁడు ధర్మయుతుండు కొండపీ
టీపురదుర్గరక్షణపటిష్ఠమలిం బినలిమ్మశౌరి యా
జ్ఞాపరిపాలనప్రథిమ సంధిల రాజ్యము చేయ రంజిలున్. 96
- ఉ. మూపు వసుంధరాభరణముద్రకుఁ బ్రాపు సిరు ల్గడింపఁగా
నోపు మెఱుంగుజూపు వినయోదయమాధుని గుల్కుఁ బల్కు ల
క్షీపరిణామవైఖరికి మే లగునవ్వల మోమహా! ధరి
త్రీపతు లెవ్వ రీడు జగతిం బినలిమ్మనృపాలశౌరికిఁ? 97
- సీ. ఘోటిపరంపరాధాటిపూయితనైరివర్గమునకు వనద మగుచుఁ
గదనరంగంబున నెదిరించువగతురసతులకన్నులకును జలద మగుచు
శరణాగతాహితధరణీతలాధీశవరులకు నిత్యజీవనద మగుచు
హతులకు ముక్తికన్యాదాన మిచ్చుచో నలరి ధారాధరం బగుచు మించు
- తే. బహునిధిఘనాకృతులు చూపి రహిషహిందు, శాస్త్రవలలాటపట్టికాంచత్కురంగ
నాభికలితాంఘ్రి నరసభూనాథుపట్టి, చిన్నలిమ్మనృపాలుకొడ్యకంబు. 98

సీ. ఉప్పులోఁ దొమ్మిదియును బెట్టి కృపణరక్షణము గావించు నేగుణసముద్రుఁ
డడుగుమాత్ర నె పెక్కువడుగుల కిచ్చిక్తిర్తనఁ బొందు నేపుణ్యజనవిభుండు
నెలకట్టడలు చేసి నిఖిలబుధత్రాణమొనరించు నేపురుషోత్తముండు
వర్షాశనంబు లవ్వారిగా నొసఁగు యోగ్యద్విజక్రేణి కేఘనుండు కరుణ
తే. నరుణకిరణప్రతాపుఁ డేధరణివిభుండు, సనయవినయప్రభావుఁ డేయనఘూర్తి
యతఁడు గొబ్బూరిలిమ్మరాజుగ్రనుతుండు, సరసగుణహారి గొబ్బూరినరసశౌరి. 107

సీ. మరలఁ చేసి వజ్రమాతంగహయములఁ గలయనీ పదియాఱుకళలకొడుగు
నూర్చి కాచకచకద్యుతుల మిన్నందనీ వెలగనీ గంగతో గలసిమెలసి
సవ ధరింపంగనీ శంఖసంఘంబుల మురియనీ నూక్తికంబులు ధరించి
మగుడంగ నీననీ తేగుదారి మ్రాకుల బ్రబలనీ వెన్నునిపాన్పుచెలిమిఁ
తే. బ్రతిఘటింపంగఁజాలునే పాలకడలి, శూరమణి యెనగొబ్బూరినారసింహ
రాజసింహభుజాబలవ్రభస మైన, గీర్తిరోచిశ్రవాహవిస్ఫూర్తితోడ. 108

ఉ. సంగరభూమి శత్రునృపసంఘము గెల్చి ధృతిం దదీయన
ప్రాంగములకొ హరించి సరసాగ్రణి యై నరసత్కమాధిపుం
డంగమనోజ్ఞకుంతలసమంచితమంజులలాటభూమియో
మం గదియించె దా భుజభుజంగనిరంతరభోగకేళికిన్. 109

సీ. ఒకనిపైనొక్కఁ డోర్వక చాడి చెప్పిన మనవిగాఁ దలపోసి మనుషనేర్పు
నన్యనిందాధృతి యాత్మగుణస్తుతి కలనైనఁ గలుగుట కానివాని
పలికినచో బొంతు పగతురయెడఁ గొంతు మఱచియుం దనయందుఁబొరయనీయఁ
డనుచితోక్తియు నితరాంగవాసక్తియు నాచరింపఁడు నవ్వలలాటకైనఁ
తే. బుత్రకులఁ గాంచె నిధులుంచె బుధులయిండ్లు, నిలిపె నల్లిండ్లు దేవశంబులు నమర్చె
గావ్యపలియయ్యె వసతటాకము లొనర్చె, నెనయె గొబ్బూరినారసింహునకున్యపులు.

ఉ. శ్రీమణియగొబ్బూరినృసింహునిశత్రులశోణితంబుఁ ద
ద్యూరినిరూఢదానజలముకొ దదరిప్రమదాంజనాశ్రులకొ
నీరధిసంగసౌఖ్యమున నిచ్చులు పర్తిలు శోణజహ్నుక
న్యారవిజానదీమిషమునం జని యార! విచిత్ర మెయ్యెడన్. 111

క. పోరను గొబ్బూరినరసని, ధారాక్రూర మగునేకతరవారి యరి
స్త్రీరాజినేత్రములకును, ధారాక్రియ నిడు ననేకతరవారి యహో! 112

మ. హరికిం బ్రీతి ఘటిల్ల గొబ్బూరినృసింహత్వతలాధీశుఁ డా
దర మొప్పుం దనచేయుసంతతమహాదానాంబుధారలొ నిరం

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము.

వ. ఆభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబునిన రామాభ్యుదయప్రబంధంబు నకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన.

118

అయోధ్యాపురవర్ణనము.

క. మనుకులమురాచవారల, మనుకుల కిరవగుచుఁ గలిమిమగువకు నెలవై
తనరు నయోధ్యానగరము, తనరుచిరశ్రీ రసజ్ఞతతి నుతియింపన్.

119

క. ఘనజాలంబును మించిన, ఘనసాలము మణులఘృణులు కమలాపునకున్
దినమును నవ్వరి మధ్యం, దినమునఁ బరివేషలక్ష్యే దిరముగఁ జేయున్.

120

క. పురిపరిఘాసాలము లం. బురుహభవాండములు గడిచి పోవఁగఁజాలున్
బెరువునఁ బామడ్డంబును, నొరయిక గా నెదురుచుక్కయును గాకున్నన్.

121

సీ. ఖరకరహరిఖురాగతసింధువంకంబు గంగాతరంగశీకరము లుడుకుఁ
గరికర్ణపుటమరుద్గతి వీణ వినువాఁక పూవుపుష్పాడిభూళిఁ బోవఁ ద్రోయ
దగ్గఱి పెంపెక్కునగ్గలపుంజుక్కునిగ్గులు ముత్యాలముగ్గు గాఁగ
వాలుగాఁ గైవ్రాలువేలుపుపూబంతిచాలు మేలైనవాసనలు గుప్ప
లే. నెవుడుఁజేయనిశృంగార మెనయుచుండఁ, గొమరు మీఱినరత్నశృంగములయొలుపు
నెట్టుకొని మించుజాళువాగట్టుతోడి, జోడుకొడియ లవ్వీటిమేడగములు.

122

ఉ. సోరసగండ్లకన్నములు సొచ్చి లతాంగులకన్నుఁ బ్రామి బం
గారమువంటియంగలతి కాకతి కాంతులు దొంగిలించె నాఁ
గారు మెఱుంగురంగు తెనఁగన్ దమిఁ బోరులతీరునం జనున్
వారిదముల్ నిజోగ్రతరవారి నెదిర్చినవారి నొందుచున్.

123

సీ. నెలకాతిచాలునిగ్గులలోనిమిన్నేటి రాయంచగముల సార్ఫటులవలన
హీరకాంతులలోనియంద్రకరీంద్రంబుఁ బ్రకటదానాంబుసౌరభమువలనఁ
బచ్చనిదాలులోపలిప్రాదుబాబాల రత్నకింకణులయారవమువలన
ముత్యాలముగ్గులలో మొనయున ప్పరులఁ దమయంగనంగసౌఖ్యములవలన
రాఘా—౩

చ. మెలకెలు మిన్నుఁ దన్ను తెలిమేడలఁ గ్రీడలు నల్పుచుండి
న్నెల విలుగా నమర్చి హరిసీలపుఁజేరున నారి గూర్చి రం
జిలుచెవిసల్లగల్వనిరి చేసొని తూపుఁగ దార్చి మార్పు నె
చ్చెలులకుఁ గంతుపువ్వువిలుచెల్వఁచుఁ దెల్పుదు రప్పరంబునన్. 135

మ. జిలుఁగుంజీకటి నీలవట్టిమరుచిశ్రీ దొట్టి రెట్టింప జా
రలతాంగు ల్కుహనారతిం బతుల నిద్ర ల్పుచ్చి ప్రాపింతు రా
వలరాజాత్త సహాయుఁడున్ జరణము ల్వాల్గన్నులున్ రాగ ము
జ్వలదీపంబును రేయి నెచ్చెలియుఁగా సంకేతభూభాగమున్. 136

చ. అలహరియాననాంబుజమునందు జనించుటఁ జేసి మేము ము
ఖ్యులము తదీయనాభికమలోద్భవుఁ డావిధి మాకు నెవ్విధిన్
దెలిసిన సిడుగాఁ గలఁడె దిగుడుమా కని గ్రేణి నేయుచుం
బొలుతురు విప్రపుంగవులు ప్రాటన వేదరహస్యవేదు లై. 137

క. అనయము నిజప్రచారం, బనయము గాకుండ నచట నతిశౌర్యమునన్
మనసరియే కేసరి యని, మనసరి రాశిమరుమూఁక మను మనురీతిన్. 138

నీ. ఆరయ రాజానుగ్రహము గల్గుఁ గాకేమి కలువలదళముల గెలువనోపు
మిత్రబలంబునమ్మి క గల్గుఁ గాకేమి తమ్మితాపు తెదిర్చి క్రమ్మనోపు
ఘనపరిగ్రహనమగ్రత గల్గుఁ గాకేమి యలకలాపికలాపు లడఁచనోపుఁ
దనవారిప్రాపు దాపును గల్గుఁ గాకేమి యంచలగతి మాన్చి మించనోపు
తే. నక్షిముఖగంధకచబంధయానవిభవ, గరిమరాశార! యని విటాగ్రణులు సారెఁ
బొగడఁ బొగడొందునెందు నప్పరమునందు, నంగజానిదండు నావెలయాండ్రపిండు. 139

క. అన్నగరి న్నెలనవలా, చన్నుగవల్ సదృశవస్తుసంఘము లిలలా
నెన్ని కల వెన్ని చూడఁగ, నన్నిటికిని మేలిబంతు లై చూపట్టున్. 140

చ. ధను లగుఱోడెకాండ్రకును దంఁగెటిజాన్నులు ఱోరి నిండుజ
వ్వనమునఁ జేరుపేదతెరువర్లకు నందనిమ్రానివండ్లు డా
సినగతి దక్కి యేరికిని జిక్కినిచక్కనిమాయలేళ్లు మో
హనమధురాధరస్తనదృగంచలభాసిన లవ్వలాసియల్. 141

క. దళప్రత్రంబులు గలవని, యలరుచుఁ దమకన్నఁ బెద్ద లాయన్నులక
న్నులనక పగలూనెం ద, మ్ము లయో ! కడవటఁ బ్రదోషములఁ గుండవోళి?

ఆ. విరహిణీజనంబు వీఁడె పో నొప్పించు, వసులమూట యిట్టివానిఁ బట్టి
పగలు తీర్తమంచుఁ దొగజేసిఁ బొంతురు, నగరిసౌధశృంగవలనముఖులు. 142

టులఁ బడకుండఁ గుండలికుటుంబమునాఁకలిఁ దీర్చుచందనా
చలగృహమేధి యెట్లు వడ చల్లనిచల్లనిగాడ్చు వీటఁ జే
ల్వలరతితాంత కాంతులయలంతలు మానుచుఁ బ్రాణబంధుఁ డై.

151

చ. రుచిరవిలాసహాలికసరోజముఖిపరిపాలితంబు లై
ప్రచురతరప్రసూనరసపాండురసాలరసావగార్పుర
ప్రచయములన్త నోరథము వండఁగఁ బండినపుష్పమంజరుల్
రుచి దభుకౌత్త ముత్తైపునరు ల్లనుపట్టు విచిత్రవైఖరిన్.

152

వ. మఱియు నవ్వరంబు కవ్వరంబులప్ప లుప్పలిలు తెలియనుకతిప్పలును నిస్తంద్రచంద్ర
కాంతకృతసౌధసౌపానమార్గచ్ఛరిచ్ఛటలు తరంగమాలికాచకచకలును వివిధవిహార
ణోద్భటవీరభటహస్తవిన్యస్తఖేటకభుద్ధసందోహంబులు జరతకమతపాతీనగ్రాహంబు
లునై విజయలక్ష్మీజన్త వాసంబును విస్ఫురద్వాహినీవిహారంబును నగుచు సముద్రంబు
ననుకరించియనమపనుధానుధాశ నానవరతాచరితాధ్వరహవిర్భుగావిర్భవద్ధూమసముద
యంబు ఘనాఘనోదయంబును దివ్యదేవాలయవిచిత్రవాదిత్రోర్ధితారవంబులు
గర్జితారవంబులును వివణివిరతిబాజరాగమణిగణంబు లింద్రగోపకలాపంబులును
విహారమాణసారిణాలాచనాకటాక్షవీక్షావిలాసంబులు తభుకారుతోలు కాణుమెఱుపుల
యొఱుపులును నగుచు నచ్చోన్మృవకుమారకదానధారావృష్టికి ననుగుణంబగుటుంబులై
రంజిల్లునత్రైఱంగునుం గాక కొకబంధునైంధపంబులలాయంబులకుం బాసెన వనియు
ను వెన్నుఁ డెక్కు టెక్కుపక్కెరయొక్కిరింత పెద్దవయ ససీయును హేహమిషం
బునం గ్రేణించు పదననిర్వృదచ్ఛఫేనచ్ఛలంబున నెలవెఱబాఱ నవ్వి నటియించు శత్రు
జిత్వరాపరాధూతమాతరిశ్వంబులగునశ్వంబులవలననుగ్రీడాంబటత్వంబునని తాంత
దీర్ఘశుండాదండంబులు సాచి సాచి తుహినరోచికి ననేకరాహుళంకాతంకంబు
నంకురింపం జేయునున్న తోడ్పడవేదండంబులవలననుబంధురగంధసింధురగండమండలి
నిరర్గళగళద్దానధారాబహుపరిచయంబున నరుచి వొడమి వింతవింతవలపు గొలుపు
బొలుపు గలకళావలీవిమలవదనకమలంబులఁ జేరం జని తదీయనాసాచంపకప్రసూన
వాసనానిలంబు లాయ్యనం బొరయ వెఱచి యనమకుసుమరసవిసరంబులు వెస
మెనవి విసవిస నగుచుఁ బ్రసవసాయకధనుష్టంకారశంకాకారిసాహంకారఘంకా
రంబులఁబాంధహృదయంబులవియించి మించుదర్పాంధపుష్పంధయంబులకుభవనంబు
లగునుపవనంబులవలనను పరణశిఖరసరణిపరిణాధనానామణికిరణజాలంబులుశత్రుధను
వనియు గోవురాగ్రసముదగ్రరుచిజాగ్రస్మీమణిఘృణిప్రచారంబు కాలమేఘమా
లికావిభవం జనియుఁ బ్రమోదస్ఫూర్తి నర్తించుకీడామయూరంబులనిహారంబులం

వ. అంత.

160

— వసంత ద్భవర్ణనము. —

- మ. జనితాశేషవియోగినీనిచయనిశ్వాసంబు సంసూచితా
వనిజోదగ్ర విలసను త్తమధుపప్రాతక్షుధాయాస మా
ర్జినితాంతామలకీరశోకీలమలారిస్తోమనుగ్రాస మిం
హనరించె న్నధుమాస మప్తకమబంతోల్లాస మై యయ్యెడన్. 161
- తే. కాలకంఠసమిద్ధసఖ్యంబు మెఱయ, నతులతరవైఖరి సువర్ణగతులు దొరయ
నలశుకాదుల కక్షయఫలదుఁ డగుచు, జేరె మాధవుఁ డుపవనశ్రీ దలిర్ప. 162
- తే. మాధవవరప్రసాదసానుగ్రీవలన, యామ్యుదిక్కాంత నికటవకాగజీర్ణ
పర్ణచిత్ర పరిష్కారపటలినడలి, యనిలడింభకగర్భిణి యగుట చదివె. 163
- సీ. దక్షిణాశావధూతనయంఁడై వనలక్ష్మి పెంపునఁ బొదరిండ్లఁ బెరిగి పెరిగి
లేటిబోటులబోలపాటలఁ బాటిల్లి తీఁగెయుయ్యాలలఁ దూఁగి తూగి
కమలకరంబులకమ్మపూఁడేనియ యానుచుఁ జల్లుపోరాడి యాడి
కమలధూళిపాళికాకేళికలఁ బొల్పి మందమందవిహార మొంది యొంది
తే. యాగమస్థితి యెఱిగి బాల్యంబుతఱిసి, మల్లలఁ బెనంగి పాంథులచుర్త మెఱిగి
సాము చేయుచు మాధవస్వామియాజ్ఞఁ, గంతుబోడై మెలంగు లేగాఁబుంగుఱ్ఱ. 164
- క. బలుమంచుమించుదొర వో, నలయరుణాంశువులు పర్వనాకృతితోఁచెన్
జలితఱిచనుతఱిఁ దరువులఁ, దలిరులజొంపములకెంపు దగదగ తెనఁగన్. 165
- చ. అలరె వనివధూటి మధుఁ డన్వేషిం జేరి తుమారబాష్పధా
ర లుడిసి పద్మరాగహరితృవిభూషణముల్ ధరించుబా
గొలయగఁ బల్ల వాళిమలయోగమునం గడు నుల్లసిల్లును
త్కళికల మించె హర్షపులకంబులు దాల్చినభాతి సంతటన్. 166
- క. పసగలరాగాంకురములు, ససిగొన మాధవగృహీతసాధ్వివనశ్రీ
యనమాతుగళిశుగర్భిణి, ప్రసవావసరంబు గానఁబడఁగా నమరెన్. 167
- సీ. భూరికాంతారకేదారముల్ సమకట్టి శోడెగాడ్పులజంట గూడఁ గట్టి
పెలుచఁ గా జాతుబెల్లులు పెల్లగిల దున్ని తలిరాకుడాలునీ రలచరించి
కలికాంకురంబులమొలకదారులు నాటి వెలిగ జాదులసొంపుకలుపు తిగిచి
కాపుగా సుకుమారకలకంతి నియమించి యాయాతరులఁ బ్రోది నేయ నేర్పి
తే. నమ్మిక వసంతుఁ డనుపేరికమ్మతీఁడు, నెఱయ నెల్లెడ వలరాజుకఱువు దీఱ
సార! యామని వచ్చె నాహా! యటంచు, జగముననియంగఁబుష్పచంజరులువండ్లె.

నంబు నిజావసీజనంతానంబుగావున సంతానంబు లయ్యెనని శకుంతరవశైతవంబున
గ్రేణింపుచుఁ బ్రశస్తవస్తునిరస్తుతైర్రథంబును నామోదరసమోదితాఖిలజనునో
రథంబును నయి దర్శాంధ పాంధజిగీషాధురీణ మన్న ధరణంబులచందంబున విక్రమం
బులతీవులు గలమావులను బ్రకటబాణానన శిలీముఖంబులును మొదలగుతదనుగుణ
పరికరంబులం బొదలుచుఁ గోటులసంఖ్య లగుతేటితెరువరులత్పష్ట వాపం బాసీ
యతాలిక లగునక్షుద్రరసలనద్దా)క్షాఫలగుభుచ్చమాలికలం బ్రబలి సంకతాధిష్ఠి
తమలయవవనం బగునువవనంబు చొచ్చి నెచ్చెలులకు విచ్చలనిడిఁ బుష్పావచయ
విసోదంబు ప్రోదిసొందింపుచుఁ దత్తద్విశేషంబు లాత్తయోహమణులకుం దెలుపుచు
విహరింపందోడంగె నవ్విధంబున.

174

క. ప్రియ యిందు ధూమగళిక జేందు యథావిధిఁ దేంట్లు యత్ర ధూమస్తత్రా
గ్నియన న్వినుటకు నిచ్చో, నె యగంబుల ననలరుచులు నిగిడెం గంటే!

175

క. ఇనుఁడు ప్రతిబింబవిషమున, వనితా! తనుఁ గొలఁకుమేడవాడం గూడక
వనజిని యామోదస్థితి, ననుదినమును నలరుఁ జూడ నది నరవి గదా!

176

క. ఈచంచరీక మిందుముఖ! చూచితే తమ్మికంటికిని తెప్పవలె
గాచుని యున్నయది లీ, లాచలసీలగరుదంచలక్షేపమునన్.

177

లే. హరిణచరణానతి ప్రవదరుణకిరణ, లవము లభ్రంకషాన్త్రుపల్లవమునందు
జాణిపడి వచ్చి చంపకచ్ఛటల సీల్లు, నశల జీవించు జేయు లతాంగి! కంబె?

178

మ. కమలం బొక్కటి త్రివ్యం గేలఁ గొని శృంగారార్థమై నాదువ
క్రమునుం బోలునె యంచు వే బడిసి పోగా వై చుభాలి న్నిజా
గ్రమునం దత్తటి నోర్తు కంట రజ మొల్కం గిన్నఁ బల్కం బరా
గము నైఁపం దగుఁ బద్మనేత్రయను నాక్రొల్లంటి కన్నుఁదుచున్.

179

మ. స్వరదంతావళితి బృంహితగళిక యుంకారము వ్రీఱి నీ
సరసీవాటి విశృంఖలక్రమము మించం జొచ్చి లేటు ల్పూరిం
బొరిఁ గ్రీడాగళిక బుష్కరంబులరసంబుల్ చల్లుఁ బోరాడుఁ బ
ల్లరు నాకంతము గాఁగఁ గ్రోలు మధురాలాపా! విశాకించిలే

180

చ. సలిసిరి డోలికావిహృతి సాటికి బేటికి నింతు లిద్దఱం
దుల నొకకన్నె తన్నె నొకతొయ్యలియుయ్యెలలీఁగవగ్గ మ
వ్వెలఁదియుఁ దన్నె నన్నెలఁతవేనలిఁ జూడక త్రాసు దన్ను వా
రలతలఁ దన్ను వారలదిరా మదిరాక్షి చెలంగి రత్తతీన్.

181

లే. కాన మున్నెందు నివ్వు డి కానయందు, సకియ! కనుఁగొంటె యామహాశ్చర్యచర్య?
రామా—4

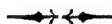
- బువ్వక పూచెనంట తగుఁ బొమ్మని యొక్కతె వల్లె నల్కతోన్. 191
- క. పనితా ! నమేరునగమ, య్యను సుమనశ్చేటి గలిగి యుజ్జ్వలరుచులన్
దనరంగ సారెకు నవ్వంగఁ, జనునే ? యిటువంటిదివ్యసాలము కంటే ? 192
- క. వకుళము రాగిల్లంగఁ బ్రస, వకులం బొసంగె న్దుఖానవం బీయ నొక
రైతు నిట్లని విని యొక, న్యక ! యిది పుక్కిటిపురాణ మయి తోచెఁ జూమీ. 193
- లే. పొగడకయి నిక్కితమి నోర్తు పూలు గోయఁ, బోకముడి వీడఁ గనినెపంబున నెబోటి
యడుగుదిడిముడి గలదాన వసుచు విరులు, తెలిసి తానీవి గల దొట తెలిపె నదియు. 194
- లే. ప్రబలె నీపాదపంబు నీపాదమాన, సాంద్రసుమనః ప్రసాదంబు సంఘటిల్లఁ
దన్నెఱుంగుచు యోగిచందంబు దాల్చె, నిది యశోకంబె యగు నిందు నిందువదన. 195
- క. ఆలరువిలుకానితో డివు, డెలము స్నాపొగడదండ యి మ్మివై లే
వలరాజునాన మీతిన, వెలఁదీ ! నినుఁ బొగడదండ వేయింతుఁ జూమీ ! 196
- ఉ. కూయడఁ జొచ్చె మన్త ధనుకం గలగంతమదాళిదంపతుల్
కో యని కోయకుం డిగురు క్రొన్నన బాకటిపంటవాని కా
కాయజుసాధనంబు లటు గాక విరు ల్లలమీఁద నున్న వీ
చాయఁ జరింప వద్దు వద చాలు ననుం జెలియొర్తు బోటితోన్. 197
- వ. ఇట్లు పుష్పాపచయవిహారంబు చాలించి తదనంతరంబున. 198

జలక్రీడాపర్వనము.

లయగ్రాహి. —

- నూలకటిమండలల కీలనిడు క్రొమ్ముడులు వ్రేలఁ దనువల్లికలు సోల నునుఁగానుల్
తూలగ శ్రమాంబువులు ఫాలములనూల్కానికపోలములమీఱుఁగుచ చేలములుజాఱున్
బాల లపుడొండొరులకేలు నెఱయూఁతఁగొని మ్రోల నలరాచనవలాలఁగదియంగా
లీలఁ జని క్రొవ్విరులు చాలఁ గయికానుకలు మేలిమిగ నిచ్చిరి యవేలతరభ క్తిన్. 200
- క. తదనంతరంబ యొయ్యనఁ, దదనుజ్ఞ వహించి సమృద్ధసమన్విత లై
మదనశరాకృతు లై శశి, వదనలు చని రంబుకేళివాంఛావరకన్. 201
- వ. చనిచని తత్కాంతారంబున. 202
- క. అలిసిగరుదంచలరుచి, మలిసిభవదమలకమలమండలసీలో
త్పలిసిశంకాకరనవ, నలిసివనిఁ గాంచి రవుడు నారీజనముల్. 203
- సీ. మలయానిలోత్రాలకలహంసపక్షవిక్షేపముల్ చామరశ్రీలు గాఁగ
సీరశీకరసిక్తనిర్దలసిరేజపత్రముల్ ముక్తాతపత్రములుగ
భృంగీపరంపరాభంగురారావంబు బహుగాత్రసంగీతభంగి గాఁగ
నికలవనీజాతశుకపి కలాపముల్ కంఠుకీహిం క్రియాకలన గాఁగ

- స్తరజైకాగ్రమనస్క ! నందితసుధీసంజోహ ! నమ్రవనా
దర ! నారీస్తర ! నామసంశ్రవణమాత్రధ్వస్తపీరాపితా ! 212
- మ. విధుకల్పద్రుమకల్ప ! దానముదితోర్వీదేసతాచక్ర ! చ
క్రధరారాధనదక్ష ! దక్షరిపువీక్షాపావకాక్షేపకా
భ్యుదికాజఃపరిపాక ! పాకదమనస్పర్థాఘసౌభాగ్య ! భా
గ్యధురాబంధుర ! బంధురక్షణతితిక్షాజాగరూకేక్షణా. 213
- మ. మనువంశోత్తమ ! మత్తవారణఘటామాద్యద్భటానికని
స్వనహేరాబధిరీకృతాఖిలదిశాస్తంబేరమోదీరక
ర్ణ ! నయజ్ఞా ! చినకొట్టధర్మవరనానారాజ్యధౌరేయ ! కం
దనవోలీముఖదుర్గరక్షణచణోదగ్రప్రభావోదయా ! 214
- గద్యము. ఇది శ్రీమదొంటిమెట్టరఘువీరశతకనిర్మాణకర్తతజగదేకఖ్యాతిధుర్యాయ్యుల
రాజులిప్పయమనీషిపర్వతాభిధానపాత్రాక్రయార్యపుత్రపరిశీలిత సమిద్ధరామానుజ
మతసిద్ధాంతమర్మ ముప్తుడివరదాచార్యకటాక్షవీక్షాపాత్ర హృదయపద్మాధిష్ఠిత శ్రీ
రామభద్ర రామభద్రకవిప్రణీతం బయినరామాభ్యుదయమహాప్రబంధంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

దత్తు లైనపాతలంకల, మపుటన్ మముఁజూఁడు మోసినపు డెపుడైనన్. 9
 లే. కాన వేడుక చూతువుగాని దేవ! వేట పెడలంగరాదె మామాటమీఁదఁ? 9
 జెలి మావింటి నేర్పును జేలిసూటి, నీవు చూచినఁ జాలు నన్నింటిఫలము. 10
 క. అదిగాక దేవ! వేటకు, నదయం బననైక దివ్యుఁ డడవులఁ బందుల్ 10
 కడుపులుకడుపులు గొని చనుఁ, బొద లీఁగుచుఁ జొప్పుఁడెలెసి పొరిగొనవచ్చున్ 11
 క. దేవర! దయ్యాలకు నై, కావించినతోటదొడ్డు కలఁచుంబందుల్ 11
 లేవగలుచేలచెట్లన్, గావలివజర దొడరి పులులు కసివెన మెనవున్. 12
 లే. పసిగొనుచు మేయవచ్చిన, పసిఁ గొనుచుం గోలుపులులు బలినెన్ నృప! నీ 12
 యసి చూడునేని యచ్చట, నసియాడం దఱచు వెఱచు నఱచుం బఱచున్. 13
 ప. మఱియును. 14

చ. కల దొకకాన దేవ! సరి గానఁ దదుగ్రమహావరాహా 14
 టులమను దల్లతాగృహకుడుంగములన్ దళితాత్మలేటిదాఁ 14
 టులకుఁ దదీయచందనపటోలతమాలరసాలవృక్షవా 14
 టులకుఁ దదంతరసనకుటుంబవనాటుల కెల్లచోటులన్, 15
 క. ఓడక చిలుపులి మొత్తము, నేడికపాట్లైరిలి నెనినియాధిక్ 15
 గ్రీడింతు రెక్కి యాడుచుఁ, జూడం గలయచటిపెంచుచుండుగొమరుల్. 16

ఉ. హాళిఁ గురంగపాళి శరభాళి నదల్పి కదల్చి కేసరి 16
 శ్రీలఁ దృణీకరించి చమరిం బులి నమ్ముల నొత్తి మత్తశుం 16
 డాల ఘటోపకారకలనం దగి యందుఁ జరింతు రెంతకుం 16
 జాలరు వీరవిభ్రమరసంబు లెసంగు మిటారిబోయతల్. 17

ఉ. నాపును వానివాక్యరచనల్ విని ధర్మమ యుగ్రజంతుశి 17
 ఖైవిధి యంచు వేటఁ జన గాంక్షమెయిన్ ధనురస్త్రశస్త్రలీ 17
 లావిధివేత్తలన్ మృగయులన్ జనుదేరఁగఁ జాటఁ బంచి ధా 17
 త్రీవిభుఁ డానిశీధి నినురించి నిశాంతమునందు వెల్లడన్. 18

— సశరధుని మృగయావిహారము. —

చ. సమధికహర్ష మెచ్చ నొకసాహిణి దెచ్చె జనుపహవ్రశ 18
 స్త్రీమదనిలత్వరాతిశయజిత్రగత్వరతాలఘుత్వరాం 18
 గము సమదీర్ఘ సన్నహనకమ్రతరాంగము చిత్రచారుచం 18
 క్రమజవిధావధిరితకురంగము నొక్కతురంగమున్ వెనన్. 19
 ఉ. చక్కనిమోముమట్టు మణిశాలిఖలీనము మేలుజాగువా 19

మ. క్షీతిపాలాగ్రణి చేర ఘూర్ణిలంగఁ జొచ్చెం గాననంబెల్ల టం
కృతిమచ్చాపకీరాతజాతము లతాగేహంతరభ్రాంతసీం
కృతిమతోలకులంబు నూకృతిమద్దీప్తోగ్రసింహంబు భాం
కృతివత్సూరతరత్నకంబు నగుచున్ భేలచ్చమూత్తుబ్ధమై. 27

ప. అయ్యవనరంబున నారాచమేటి తాను నాభేట నమయనముచిత సన్నాహనంబన్నం
డగుచు నచ్చట. 28

సీ. పీడముల్ ద్రవ్వించి యురులొడ్డ నినుమించి యివ్వలవ్వలవల లిడఁగఁబంచి
యడుగులెత్తించి చొప్పుడ జాడ వేయించి యాయాయ టెంకిపల్లరయఁ బంచి
పోఁగువారింది గొబ్బున జోవు వెట్టించి కొండలేజిగురాకుగూండ నింది
యక్కడక్కడఁ ద్రోవ లరికట్టఁ జెప్పించి వాకట్టు గట్టించి వైపు లెంచి
తే. యెచ్చరిక మించి తెరవేట యెద్దువేట, గంటవేటయు మొదలుగాఁ గలుగువేట
లెన్నిగలవన్నియుఁజూపించి యన్నరేంద్రుఁ, డుగ్రమృగభంజనక్రియోద్యుక్తఁడయ్యె.

క. తా రాజచంద్రుఁ డగుటకు, సారంగముఁ బట్టఁ గదియుకాద్యాలంబున్
గారించి రాజశేఖరుఁ, డై రూఢి వహించె గాన నవ్విభుఁ డచటన్. 30

క. నృపవరుఁడు నిజగజాంప్రి, వ్యవగతన్యగతతులఁ గాంచి 'యలనర్వం హ
స్తిపదే మగ్నం' బయపలు, కపుడు వనిన్ సార్థ మయ్యె నని హర్షించెన్. 31

ఉ. భల్లతరత్నసింహమృగపక్షిగుల ద్రుంపఁగఁ గొంద తాత్త పెం
పుల్లసిలంగఁ బాల్నడిరి యొక్కొకరంతట నొక్కొవంచకం
బల్లన పొంచిపో గదిమి రం దొగకొందఱు నక్కఁ గన్నవాఁ
డెల్లను వేటకాఁ డనుట యిట్టిద యంచు నగె న్నరేంద్రుఁడున్. 32

క. ఇలఁ దమకే సరి కేసరి, యలఁఘువరాక్రమనిరూఢి నని యుద్భటులై
యెలుఁగుల బోవఁగ నీయక, యలుఁగుల పాల్నడి రప్పు డవ్వీరభటుల్. 33

చ. నరవరచాపముక్త మయి నాటక కాచె సమీపవర్తియా
హరిణముఁ గూడి యున్నప్రణయంబున దవ్వలపుండరీకమున్
బొరిగినెఁ బక్షపాతగతిఁ బొంది తదుత్పలరాగయోగవై
ఖరి దగ నర్థచంద్రనిశిఖంబు ననుస్తజనాద్యుతంబుగన్. 34

క. కాసరికేసరికిరికిరి, శాసనచఱుఁ డగుచు శిశువశంపదఘాన
గ్రాసోన్మథుబహుముఖహరి, ణీనంతానంబుఁ గాచె నృపుఁ డలికృపుఁడై. 35

— దశరథుఁడు గజభ్రాంతిచే ఋషిపుత్రుం గూల్చుట. —

ఉ. ఆనమయంబునందుఁ దమసావగఁ దావనపుత్రుఁ డాత్తవి
రామా—ర్

వ. అప్పుడు విభాండు వారిం గనుంగొని.

48

ఉ. నే నవరాధి నీచుడను నిందుడ నీలివివేకకూన్యతా

ధీనమనస్కుడై జడమతిగ్ గలుపెత్తుడ నిగ్రహార్హుడై

గాని యనుగ్రహార్హుడను గాను దపోధన! యాజ్ఞ పెట్టుకొ

మ్మా ననుఁ గ్రూరకర్తు నని మానివదంబుల వ్రాలి పల్కినన్.

49

క. ఆట విని మునిదంచతు లని, రటవినిఁ బర్జాంబుభోక్త లగుతాపసులగ్

గటకట! నొంతురె నృపు లు, త్కటకటకాధిపులు లేరె గర్వాభిర్వుల్?

50

— దశరథునిశాపస్తావ్తి. —

క. మానుఁ దెగటార్చి మమ్మున, మానులఁ జేసిలివి యిట్టిసూక్తులు చాలుగ్

వీనులకు ములుకు లయినవి, బో సీవుగ్ బుత్తశోకమున మారీతిగ్.

51

ఉ. భానుకుల ప్రసూతులు కృపావరులంట యవధ్యహింసకుగ్

బూననిపుణ్యులంట గుణభూషణులంట యథావరాధ దం

డానువమానకౌర్యనిధులంట మునిప్రియులంట నేఁ డయో!

కానక కన్న మానుతుఁ బొకారిచి యిన్నియు మిథ్యచేసిలే?

52

మ. మునిజీవాతువు లబ్జబంధుకులసంభూతుల్ నయోపేతు ల

త్యనకంపావరులంచు నమ్మితిమిగా కయ్యో! జిహ్వాంసగ్ గిరా

తునిచందంబున నొంచి తీ వనవరాధుగ్ సాధుమత్సురైఁ బం

దెనె శోర్యుల్? ఫలియించెనే విశిఖపాండిత్యంబు నీ కింతటగ్.

53

వ. అని వలవరించి విరించి గుఱించి దూఱిదూఱి యామ్రేడితోదీరితనిజకుమారగుణ

కథనం బగుమానిమిధునంబు పంచత్వంబునొందినం గనుంగొని మూర్ఖిల్ల లేచి యం

ల్లంబు దల్లడిల్ల బెల్లువగల వగచి యథావిధిఁ దదీయాన్ని సంస్కారవిధులు నిర్వ

ర్తించి పుత్రస్తనతానకారణం బగుతావనకాపం బమోఘం బని యంతరంగంబున

శోకంబు లెక్కింపక పరమసంతోషభరమగుండయి మరలి పోవుచు నలరి మఱియు

వేటాడుచుం జనియె నివ్విధంబున.

54

లే. నాయెదుట మీకు భూమిభృన్నామ మూనఁ, జెల్లునే యనివండ్లు డుల్పెనొ యనంగ

గిరిగు హాముఖచండకేసరులు వెడలఁ, జెండెఁ గడికండలుగ నృపాఖండలుండు.

55

లే. పంచముఖసంజ్ఞ పార్థవీపతికిఁ గాక, హరి యనుశుభావ్యాయంబు శ్రీహరికిఁ గాక

యిట్టిలేఱునోరి మెకముల కేల యనుచుఁ, గనలి యుగ్రము లై నసింగముల గెడవె. 56

క. ఉరుసింహనాదకదళీ, కరిగంధర్వాచ్ఛ భల్లఖడ్గోదురమై

దురముక్రియ దొరయ నాన్యవ, పరుఁడు మహాభేటకరుఁడు వనము గలంచెగ్.

57

క. నే నేల నేల చాలంగ, నీ నేల తనూజరహిత హిత సామ్రాజ్యం
బీనేలా యీలాగునఁ, దా నాలక్ష్యిధవుండు దయఁదలఁపఁడోకో? 68

క. అని తలఁచి తలఁచి వెనుకటి, మునిశాపము తప్పు లే దమోఘం బది యై
ననుఁ దలకూడ దోకోయని, జనవరుండు దురంతచింత సంధిలఁ బొగులక. 69

వ. ఇవ్విధంబున నాదశరఘండు తనయనంతానచింతానవధివృథాడోలాయమానమాన
నుండై యుండ నొకనాఁడు వసిష్ఠవామదేవాదివాచయమనుముదయం బేతెంచి
భూకళేత్రునకుం బుత్ర కామక్రమచిక్కిర్వాప్త కర్షంబు వొడమ నిట్లనిరి. 70

చ. పులులకు బుద్ధి చెప్పకొని పూరియు గీరియు మేటిలేటిలేఁ
బిలుకల వెంటఁ ద్రిప్పకొని పెంచుచుఁ గానల సంఘగించునా
కలయికలంటి మాయపుమృగంబులఁ దా నొకమానవుండునై
మెలఁగుట గానరా దతని మెచ్చంగ నేర్తుమె ఋశ్యశృంగునికొ? 71

క. పుట్టినదిమొదలు మెకముల, చుట్టఱికం బెఱుంగఁగాని సుదతులు సుతులుకొ
జుట్టు నని యీవెతలకొ, గట్టువడి యెఱుంగఁ డతఁ డొకఁడు ధాత్రీ కా! 72

క. ఆయాసవడక రాఁడు మ,హాయత్నము సేయవలయు నని కాని నిజం
బాయన వచ్చినయప్పుడ, యాయెన యాసవనకర్త మవసీనాథా! 73

క. నావుడు నంతటివారట, రేవారని యటు నమస్కరించినవాఁ డై
కోవిడుఁ డుత్తరకోసల, దేవేంద్రుండు వలికె మంత్రిదిక్కుమొంగంతై. 74

ఉత్సాహ. వీర లానతిచ్చినట్టివిత వింటి వేకదా?

యూరుగీరుఁ జేరఁ డంట యుండునంట కానలాఁ

జేరు ఋశ్యశృంగుఁ డంట పిల్వఁ బంపు పంపఁగా

నాఋషీశ్వరుండు వచ్చెనా ఫలించుఁ గర్ణముకొ. 75

ఉత్సాహ. కానలా మృగంబు లాలగంబు సేయ నుండున

హ్మానీమండలేశ్వరుండు మనలఁ గూడుజాడ లే

దైన నొక్కత్రోవ దొక్క కతనిమానరాదుగా

పూని చూడు మెవ్వఁ డెఱుంగుఁబుణ్ణి మున్న నయ్యెడుకొ. 76

క. యోజింపు మనుచు జెప్పిన, హాజారంబునకు వచ్చి యచ్చంత్రివరుం
డేజాడఁ బ్రియ మొనర్చెద, రాజున కని తలఁచు నవనరంబునకుఁ దగకొ. 77

— దశరఘుండు ఋష్యశృంగుం డోడ్డేర వేశ్యలఁ బంపుట. —

సీ. నీలంపుజడలకుఁ బీలిజల్లులుగా వె నిగుడునిగ్గులలోనిపొగరుఁదెగలు

చిలుకుఁజూపులకు మెచ్చులనీరుల్ గా వె సొలపుఁ ద్రిప్పలలోనితగుకుఁగురులు?

గల మగరూపు మాయెదురుకట్టకు వచ్చిన సెంతగాదు ప్రే
మల వలరాచమో మెఱుక మానిసి: జేసిబం దెత్తు మమ్మునికొ.

88

చ. అన విని మెచ్చిరాజు వివిధాభరణార్థ్యకురంగచాళిచం
దనములు దానటంటినఁ బ్రధానుఁ డొసంగినఁ బట్టి భామ ల
య్యెనుమతి గాంచి దండియ లుపాంగము మదైల తాళ మావజం
బునుఁ గొని మేళమై మునికపోవనికిం జని నిల్చి రొక్కెడక.

89

వ. అయ్యెడ.

90

తే. కలువచెలి దొంగరాయిడి గలుగు నింక, ననుచు మురుమున్న పచ్చిని దనవికాన
ధన మునిచి నీటనిడురాగితార్పువోలె, బడియె: బడచుటికడలిలోఁ బద్దహీతుఁడు.

క. తొట్టుకొని సంజ కెంప, పుట్టున రవిఁ బాసి సితగభస్తి సెదురుకొ
నట్టె సీరివచ్చుటకు నై, పట్టినకెంబట్టుదిడ్డిపాలకిఁ బోలెన్.

92

క. కలయిక లేడనిర జక్కవ, చెలువలకన్నీటిప దరుచే నెల్లెడలకొ
మొలచె ననఁగ నలంకడలకొ, బలిసి తమొలతలు బయలుపందిరి ప్రాకెన్.

93

చ. అలమరునాజ్ఞ శీతకరు నవ్వల రమ్మని చెప్పి గుంపులై
యలిబలముతో వియోగిహృదయంబులు చూడఁగఁ జెచ్చినట్టివె
న్నెలకొఱకంచుతో యనఁగ నిండినచీకటిమీఁద నింగిఁ జూ
క్కలు గనువట్టె వచ్చిపొడకట్టె శకంతుఁడు నంతఁ దూర్పునన్.

94

చ. చలువవెలుంగు రేమగఁడు జక్కవనెచ్చెలిబోగుకొడె చు
క్కలజవరాండ్రలో ననుపుకాఁడు జగంబులచూడ్కివిందు చెం
గలువలకొరిదారి విలుకానికిఁ గూర్చినమామ వండువె
న్నెల గని చుదమామ కడు నింగిఁ జెలంగి వెలింగె సెంతయున్.

95

❀ వేశ్యావనవిహారవర్ణనము. ❀

వ. అప్పు డవ్వారచకోరలోచనలు లోచనగ్లానిమోచనంబు లగునమృతమరీచిరోచిర్ద్విచి
కాసేచనంబులకు నోచి పూచిన పొదరిండ్లముంగిళ్ల నభంగురస్వాదురసావలంబంబు
లగుఫలంబులుం బ్రాసవంబు లగునానవంబులుం గూర్చి కూర్చుండి యొండొరులు
పంచి యుపయోగించునవసరంబున.

96

చ. జరత యొకర్తు కుంజగృహచంద్రశీలం గనుకూర్కచుండఁ గ్రొ
వ్విరికలు ద్రావ లేవదటవే ముచిచిల్కలకొల్కి! యందుఁ జె
చ్చెర నొకకల్కిపోయి పొద చించినఁ బాన్పుఁ గరంచె వెన్నెలతో
చొరఁబడి నిద్ర నీ రగుట చోద్యమె దానికి నట్టిపట్టునన్?

97

ఉ. ఎల్లరు నంత మేలుకొని యిందుముఖుల్ ముఖముజ్జనాదికం
బల్లనఁ దీర్చికైపుగఁ దులాంబరముల్ మణిభూషణావళుల్
మల్లెచరంబులై బరిమళంబులు దాలిచి ఋశ్యశృంగునికై
జెల్లముగాఁగఁ జూచి చనుజెమ్మని దూతిక నంపి రంపినన్. 107

చ. అది చని చూచివచ్చి వినుఁ డమ్మునితండ్రి విభాంధకాఖ్యుఁ డ
మ్ముదుసలిబావనయ్య ఫలమూలకుశాహరణార్థ మేఁగినాఁ
డుదయము గాకయుండ నిపు డొంటిగఁ జిక్కుఁ జనుండుశాఁగ న
మ్మదనుఁ దలంచి కేల్పొగిచి మందరయానలు పోయి దవ్వులన్. 108

—వేశ్యలు దమచాతుర్యంబున ఋశ్యశృంగునివశపఱచుకొనుట. ౧౦౯—

ప. వర్జకాలాప్రాంగణంబున నున్న ఋశ్యశృంగునిం జూచి తమలాన. 109

సీ. ఎంతగడ్డం దైన వింతలే దొనవరి తీరుగా బవిరి దిద్దింపవచ్చు
నొనలివేలిమిబొట్టు మసిమీఁద మృగనాథిలికంబు బటువుగాఁ దీర్చవచ్చు
ధవళంబు లైనదంతములపై వీడెంపుఁగెంపు పెందఱుకు గల్పింపవచ్చుఁ
బులితోలు విడిపించి జిలుఁగుదుప్పటపురింగులవల్లెవాలు మేళింపవచ్చుఁ
లే. గోఱిగిరివేయఁచోటనే కొమ్ముపుట్టి, చెఱచినదిగాని యెంతైనఁ జేయవచ్చుఁ
గడపట భుజంగవేషంబు వడసినవ్వు, డుండుఁ బో గండుమీఱి యిమ్మిండతపసి. 110

క. అని నగుచుఁ జనఁగ ముని కని, యనుసరదేణిమృగాదసార్థకుఁ డై మో
డ్చినకేటఁ దాను రాఁగా, మనల స్తునులనుచుఁ దలఁచె మది నితఁ డనుచున్. 111

ప. అద్విలాసినులు వెఱుంగంది. 112

క. మగువలు మత లని యెఱుంగఁడు, మృగముల కోరసిలఁ డేమి మిడిమేల ? మితం
డగవడునని తలఁచితి మే, నుఁగుఁగంబంబునకుఁ దివియ నునిలితిమి నుమా ! 113

లే. ఐన నగఁగాక విడుతుమే పూనినట్టి, కెలన మున్నాఁడుగా మినకేతనుండు
మదనుఁ డని చేరి ఘృతవక్త్రమరిచితకల, శర్మరాదికమిళితభక్త్యములు కొన్ని. 114

మ. ఇది రక్షణి కుపాయనంబులు మనోభీష్టంబుగాఁ బూరియల్
వడలుంజెక్కిర కజ్జెకాయలును లాడ్వా లుక్కిరల్ పూర్ణపుం
గుడుముల్ గారెలు బెల్లమండెగలు నొంగుల్ కమ్మచాఁపట్టు నూ
టిడులుకై దోసెలు నప్పముల్ సుకీయలుకై హేరాళమై కన్నడన్. 115

క. ఫలములు జిహ్వగ్రతపగి, ఫలములు కొని వచ్చి నరసభాషాప్రాధికై
బలికిరి చిలుకలకొలుకులు, పలుకులఁ గ్రంపుఁదగుకుపలుకులు గులుకన్. 116

ఉ. చాయలుచేరుమంజులకుచంబులు హృద్యము లిందుముఖ్యముల్

సీ. శ్రుతియోగ్యశబ్దసంహతు బుచ్చరింతుము మారసంజ్ఞారూఢి ధీర ! చూడు
మతసుశాస్త్రాయాసగతి యెఱింగింతుము మముఁ గటాక్షించు సంయమివరేణ్య !
యనురక్తి గూడుమా యప్టాంగయోగవైఖరిగాఢముగఁ జూపఁగలము ధన్య !
ప్రాణిఁ బరీక్షించు పంచాంగుశిష్యాసరచనావిధానమో యచలహృదయ !
తే. చదివిలిమి వెక్కువవిటయోగచర్యలెల్లఁ, దెలియుమీ మాఘనాగమకళలయందుఁ
గలుగుభేదంబులెన్నెనఁ దెలుపఁగలము,మీరహస్యంబు తెఱిగింపుమీ మనీంద్ర !

మ. ఆసనబంధబంధురసమాధియు నింద్రియనిగ్రహైకవి
ద్యానుముఖత్వమున్ బవనధారణశక్తియు మాకు నేర్పరా ?
దానకలంబు మీ రతిరహస్యముగా భవదంప్రీనేప ని
చ్ఛాసముదగ్రతం బగమసౌఖ్యము గాంచెద మోతపోధనా ! 127

క. అని పాడి రపుడు నృత్య, ధ్వనికేకి ఫణింద్రమున్ ద్రవత్పామణం
బును నిశ్చేష్టకురంగం,బును మూకీకృతపతంగమునుగా నచటన్. 128

మ. అకళంకేందుముఖశిఖామణి యొకర్తాలాపముల్ చేసెఁ గా
నకళాదేవతవోలెఁ బల్లవితపీణాదండకాండంబుఁ గో
రకితసాణువుగాఁ జగత్ప్రీతయమున్ రాగాబ్ధి నోలాడ గా
యకవేశాదినచు స్తదోపపరిహారమంతకంతధ్వనిన్. 129

ఉత్పాహ.—

భామ లిట్లు పాడ నాతపస్వి యష్టునీశ్వరుల్
సామవేదపాఠగాఢచాతురీధురీణు లా
రా! మహాత్ము లంచు వీరిరమ్యవిద్య నేర్చెదం
బ్రేమ నంచు సఖ్య మాచరించ నెంచు నంతటన్. 130

చ. అణునిభచుధ్య హక్రియలు నాపరిభాషలు నొప్పుఁ జిందు జ
క్రిణిగొరవంజిమేళములఁ జీలిక సల్పిరి దేవతానటి
మణులకుఁ బొవ్వువెట్టుక్రియ మర్దళతాళనినాదపద్ధతిన్
రణదురురత్ననూపురఝుణంఝుణముల్ మెఱయం బదాహతిన్. 131

క. ఆకమలాస్యల లాస్యల, లాకలనావేశకౌశలవిలాసములా
లొకించి యాతపోధన, లోకాగ్రణి యిట్లు లాత్సలానం దలఁచెన్. 132

కా. బాలాన్తస్తసికాచలీలలఁ బరబ్రహ్మనుసంధానవి
ద్యాలభిక్ పారిభక్తు లామును లమందానంజర్తగుత్తై

తృతీయాశ్వాసము.

రఘునాయకచరణం

భోరుహరసవరవశైకపుష్పంధము! గం

భీరగుణోదధి! నిజము

శ్రీరక! గొబ్బూరి నారసింహనృపాలా!

1

ప. ఆవధరింపుము తదనంతరకథావిధం బెట్టిదనిన.

2

— వేశ్యలు ఋశ్యశృంగు నయోధ్యకుఁ దోడ్చెచ్చుట. —

మ. రమణుల్ సంభ్రమమూని మానిఁ గొనిలేరం గాంచి కేతెంచి చూ
పుమెఱుంగుల్ కచమేఘముల్ దడబడం భ్రామండలికక్రచా
వము లేకాకృతి మీఱి హారకరకాపాతం బురోబాద్రిపా
ర్వములన్ సామ్యము నొంద నప్పటికి వర్షాలక్షిలోబుట్టువై.

3

చ. ఇతఁడు తపస్వివేషదివిజేంద్రుఁడ తప్పదు గాక యున్న నాఁ
డితఁ డరుదేరఁ దోరణము లెల్లెడలందు నమర్చి పేర్చిన
ట్లతులసుపర్వకార్తకచయప్రభ నింగి నలంకరించునో?
యితనిప్రయాణభేరులయి యొంతయు మ్రోయునో మేఘమాలికల్?

4

మ. అని వైవైఁ బ్రమదంబునన్ బురమువా రాబాలగోపాలమున్
గనుగో నమ్మునిలోకచంద్రముని దృశ్యర్వంబుసంధిల్లఁ జే
యు నజేయున్ నిభ్రాళుఁ మోఘకరణోద్యుక్తప్రభావాధికుం
జనపాలాగ్రణి తేచ్చె నచ్చెరువుగా శాంతానమేతంబుగన్.

5

మ. జలబిందుచ్యుతికల్పిజల్లెడలయోజన్ బొల్పుక్రకార్కర్షగుల్
బలుగమ్మచ్చుల సాఁగఁగా దిగిచి కాలస్వర్ణకారుండు వె
గ్గలమై యంభరలక్షి కాభరణము ల్లాదించెనో నా నిర
ర్గదీప్తిక్ గనుబట్టె నమ్మెఱుంగుఁదీఁగెల్ కంకణవ్రాతముల్.

6

- క. ఆవర్తధూమచికురభు, రావహమున్ శ్రుతిమనోహరస్వరము శుభాం
గావిష్కృతంబు నై భా,నూపేనము దాల్చె నపుడు మఖవాటి తగన్. 18
- క. చుట్టు నవరంజిబంగరు, టిట్టికవనిహోమకుండ మింపొందఁ గట్టిన్
గట్టినసీతాంబరమై, తొట్టినభాగచాలు లచ్చిదొరమైడాతా. 19
- లే. వ్యంజనవిభక్తిచాతురి నంగ మొంది, కర్తకారకగుణవృద్ధి గరిమ నొంది
యొత్తమాగమపురుషాగమాత్తమగుచు, గ్రతుభుజక్రియ మించె వ్యాకరణసరణి.
- క. పాకవిధానం చిత్తం, కాకరుచిం కిం వదామి నమతా నాస్త్వ
స్తోకదధిస్థుతానాం నా,నాకల్పితఫలరసాయనానా మనుచున్. 21
- క. పలమాణు మెచ్చి పరికరములఁ గులికెడుభక్త్యల్యేహ్యములఁ బాసీయం
బులఁ జోవ్యములఁ జతుర్విధ, కలితాహారములఁ దృప్తి గాంచిరి విశ్రుత్. 22
- క. ఆమృతముకంటెను మధురము, నమలము నతిరుచియు శుచియు నని యష్టభవా
వ్యము చవులఁ దవిలికా క,య్యమరులు దివినుండి నేల కరుదే నేరా? 23
- లే. తాను బతుపతి యయ్యు సంతసమునొందె, ఖండపరశుడు పశుబాధకర్త మనకు
సోమభూషణుఁ డయ్యును బ్రేమఁ జెందె, సోమశోషణవిధికిది చోద్యమెందు. 24
- క. ఘనధూమోదయ మంబరమునఁ దాల్చిని శ్రుతిమనోజ్ఞ భూరినినాదం
బున గర్జిల్లఁగ దాండవ, మొనరించెన్ సవనశిఖి సముత్సాహమునన్. 25
- లే. ఆత్మసోమంబు నజహన్తృగాజినంబు, బరిచితశ్రుతిపదముఁ గ పాలయుతము
హవ్యహవానధరమునై హరునివిగ్ర, హంబుఁదలపించె నయ్యధ్వరాలయంబు. 26
- లే. విమలశిఖహూయమానహవిర్వితతులు, గీయమానశ్రుతిధ్వనుల్ లీయమాన
మధురపరమాన్నములు సూయమానసోమ,లతలునై యాక్రతుక్రియాగతులుమించె.
- క. కీలాకరములఁ గ్రతుభు,గ్జాలములకు హవ్య మియ్యఁ జనులీల నము
దే్వలవ్రవర్ణ్యవేళా, లోలహుతాశనుడు వర్తిలు మహోన్నతుడై. 28
- క. పావనహవిర్వికస్వర, పావకు లన సత్తమునులు భాస్విరి నా
నావిధమణిభూషణవస్త్రావళులం బూని యంజ్వలాకారములన్. 29

— సురలు నై కుంతమున కేగుట. —

- క. ఈగలి గతాఘయోగము, యాగము పర్తిల్ల రావణార్ధితమతులై
వాగీశ్వరానుమతులై, సాగరవరశయనుఁ గానఁ జినిరి సుపద్యుత్. 30
- ఉ. ఆవృద్ధ యప్పయోనిధిశయానుడు మేల్కనె గర్భగుండ్తమై
యొప్పు జగత్తయంబు తనయొప్పుమిగానఁ బరస్పరవృక్ష
నెప్పరి పద్మపత్రయుతసీరగలిం జలనంబు నొంద నా

గంధర్వకిన్నరకింపురుషయక్షగానంబు లనూనంబు లై బెరయ నిర్భక్తునిర్భన్నారా
యజేలిమధురనాదానువాదకరాగ్రజగ్రస్తపితమహాతీవికస్వరస్వరంబులు మొల
య నెఱయం బ్రదుదంబు మీఱి కొరి పేరొలగం బున్నయవసరంబున. 42

క. వచ్చిరి సురలు సుమాంజలు, లిచ్చిరి హరి యున్న నెలవు నిం పగుచెలుపున్
మెచ్చిరి యాకొరికి గృహం, దెచ్చిరి పొడగాంచి తమదుడెన గన్నంతన్. 43

— సురలు శ్రీమన్నారాయణు నేవించి స్తుతించుట. —

ఉ. తెల్లనిదీవికమ్మి నెలదేఱివలెన్ దగునొక్కబాగరిన్
నల్లనివాని లచ్చి రతనంబును మచ్చ యెదం దలిర్ప రం
జిల్లెడువానిఁ జాట్టలుగుఁజిందము నందినవానిఁ బెంపు సొం
పెల్లెడఁ గల్గుపాల్కడలియిల్లటనల్లనిఁ గాంచి రయ్యెడన్. 44

సీ. తొవతమ్మివిందుగన్తోయి మించినవాఁడు జాళువామిస్మిపచ్చడమువాఁడు
కన్నుపీనులనెజ్జనున్నవన్నియవాఁడు తపసిడెందపుటిండ్లఁ దనరువాఁడు
కలిమిచేడియఁ బంటవలఁది నేలినవాఁడు పుడమివేల్పులకుఁ జేవడనివాఁడు
తొంటిజేజేమూఁకఁ దూలించఁగలవాఁడు ముజ్గుగంబులమూలుబొడ్డువాఁడు
తే. సొగసి నవ్వక నవ్వునెమ్మెగమువాఁడు, కలుములీనెమతళుకుఁగ్రే గంటివాఁడు
పేదసాదల బ్రదికించు పెంపువాఁడు, పాలమున్నీటిలోనఁ జూపజైనపుడు. 45

ఉ. నిస్తులబాహుమధ్యమున నీరధిముద్దులపట్టియింటిలోఁ
గొస్తుభరత్పదీపకలికానపకజ్జలరేఖివోలె రో
చిన్నవనీయసిలతులసీదళశీతలదామ మొప్పు గ
ర్భస్తిమిత్రిలోకుఁ డలపన్నగళాయి దలిర్పు నచ్చటన్. 46

క. నీలమణివిద్రు మోల్పణ, లోలోద్దులఁ దెగడు నావిలోచనరోచి
ర్దాలికలు త్రివిధవర్ణ, శ్రీలం దళుకొత్త నల్లనీలు హరి యచటన్. 47

చ. కడు నవరంజించాయ లూలుకం గలపొక్కిటితమ్మికమ్మ పు
ప్రాడినుడిగాలిఁ జాట్టుకొనఁ బోలు ననన్ మొలఁ గ్రొంబసిండిప
చ్చడము దలిర్ప నాజలధిజాపదయావకబిందులీల యే
ర్పడి యెదఁ గొస్తుభం బమర రంజిలుఁ గంజదళాక్షుఁ డయ్యెడన్. 48

తే. నాభిపద్మాంతరావర్తనద్విరేఫ, మాలికాకృతనిజభుజామధ్యసీమ
వ్రేలువనమాలిక దలిర్పఁ బాలకడలి, నాత్రిలోగీగృహ్లాఁ దొప్పారుకొరి. 49

తే. కైరవాజ్ఞసుహృత్తు లై కాంతిమహిమ, నలరునీరెండు రెండుగన్నులని తెల్పు
కరణిఁ గరముల శంఖచక్రములు దాల్చి, పెల్లురాగిల్లు మున్నీటియల్లుఁ డచట. 50

చ. అణునిభమధ్య నీగృహిణి యార్తశరణ్య త్రిలాకమాత వీ
క్షణములు తద్దివాకరనిశాకరమూర్తులు పద్మగర్భగ
ర్భిణి నతనాభి యామరసరిజ్జనయిత్రి భవత్పదాంగుళీ
మణి తగు నీకు నిట్టియసమానమహత్త్వము కైటభాంతకా! 63

తే. నీవ గణసాకృతి వహించు సిద్ధులుండ, వీవ జననీజనకరీతి నిజ్జగంబు
మనువ దుష్టాసురకులంబుమదము లడఁచ, సగుణధర్మంబు చేకొన్న శార్దూల వీవ. 64

తే. క్రొవ్వి కయ్యంబునకుఁ గాలుద్రవ్యునొక్క, పవితలలరక్కనునిచేతఁ బడనిపాట్లఁ
బడితి మార్తశరణ్య! నీప్రాపు గలిగి, యుండఁగా నిట్టికొదవ మాకొదవ నేల? 65

ఉ. ఏమని విన్నవించు మఖశేష్య! రావణబాధ! బ్రహ్మరు
ద్రామరయక్షరాక్షసుల కద్దనుజేంద్రుఁ డజేయవర్తనుం
డై మెఱయిన్ విశిష్టమునియజ్ఞతపోజపనిత్యకృత్యని
ష్టామహానీయధర్మములు సాగఁగగనీడు మహోగ్రకర్తుడై. 66

క. మాయాపదఁ బాపుము వా,లాయ మశక్తులము 'దుర్బలస్య బలం రా
జా' యని యజేయుఁ ద్రిజగ, న్నాయకుఁ జక్రధరు నిన్నె నమ్మితిమి హరి! 67

క. కింకరత నన్యభజనా, తకంబులఁ బడక నిన్నె తలఁపుదుము 'నడై
పం కేశవాత్పరం' బని, పంకేరుహనాభ! దనుజభయ ముడుపఁగడే. 68

క. జలచరయుగకిటినరమ్మగ, బలిభిద్యుగురామలీలఁ బాటితి సురచై
రులఁ జెండాడితి విక నొక, విలసద్వేషమునఁ దునుమచే దశకంఠుకా. 69

— శ్రీమన్నారాయణుండు ప్రసన్నుడై రావణుం డ్రుంతుననుట. —

క. నావుండు గృహతో నానుమ, నోషర్గముఁ జూచి యిట్లునున్ వెఱవకుండీ
డైవతములార! త్రిజగ, ద్రావణు రావణుని దాశరథిని త్రుంతుకా. 70

చ. సురవరులార! నాప్రతిప చూడుండు నేఁ డుడుగుండు సాధ్వసం
బరమర లేక వింటి భవదాపదపథులు నాశలీముఖా
త్కరముల కెంతయున్ దనివిగా నతిమాంసలపక్షిక్రికంతని
ర్భరతరకంతనాశనవరక్తమరందము విందు చనెడకా. 71

క. వసుమతి జనించి దశరథ, వసుధాధిపసూరినై యవశ్యము నిపు డ
య్యసురహీతుఁ పక్షిక్రికంధరు, నసురహీతుకా జేయుదుకా భయంపడ నెలా? 72

క. అని యనునయించి వేల్పుల, ననిచి రమారమణుం డపుడ యంతర్ధానం
బొసరించెఁ బక్షిక్రికందర, దనుజవధార్థము నృపావతారం బొండకా. 73

- క. వేణీభరకుచకుంభ, శ్రోణీభారములఁ గౌను నుడివడఁగ గదా
పాణిఁ గరుణించి పల్లవ,పాణికి గర్భంబునందుఁ బ్రాప్తై నిలిచెన్. 85
- క. హరిమధ్య యనుట వరమం, ధరగామినులందు వర్జనామాత్ర మగుట
బరమార్థము కొనల్యం, బురుహక్షికి విష్ణుగర్భమునఁ బూనుటచేన్. 86
- క. భూమానిని యాభూవర, భూమామణియాశయంబుఁ బ్రాపించెను మృ
త్స్నామయరీతి భవిష్య, జ్ఞామాతృవిలాకనప్రసక్తయుఁబోతెన్. 87
- క. తామరసకుట్టలాగ్రకి, లీముఖమేచకము లయ్యె లికుచకుచాచా
డామణిమాచుకము లతి, శ్యామలకోమలకుమారజనిసూచకముల్. 88
- క. నెలమసల మెఱునె నానృప, కులసతి లేఁగౌను మిన్ను కుచకోకముఖం
బులు నల్లనయ్యెఁ గ్రువ్వర, నలఁతంబడె మందగతుల నడుగుందమ్ముల్. 89
- తే. ఉదరగతపద్మనాభసల్పారగేంద్ర, జనితపూర్తియలొనాఁగ నినుమడించె
నొడలియలసత నకనకలాదవఁ బోదలు, బెట్టునిట్టూర్పు లాచంద్రబింబముఖికి. 90
- తే. నిగిడి పొక్కిలివిరిచుండి నిర్గమించు, నట్టిషట్పదరేఖ దా నగుటఁ జేసి
యారుపేరెన్నికకు నెక్కి యతిశయిల్లు, గవ్వనునుఁజాయజిగిక్కిఁ గంజముఖికి.
- క. మన్నించుచుడిగ మోపక, యున్నం బతి సలిసి దాహృదోదయశుభసం
వన్నత వర్తిల్లెడునెడ, మన్నించుట సిద్ధ మెందు మానినులందున్. 92
- మ. బలిసెం గౌను నడ లడంబడియెఁ గన్నట్టెన్ దనుగ్లాని చె
క్కులఁ జన్తుక్కులఁ చెల్పు నల్పాదవెఁ గూర్పుల్ గూర్కొనెంగంట వె
ల్వెలఁ బాఱెన్ ముఖచంద్రమండలము పొత్పెన్ నోరు మృద్గంధగం
ధిలమై శోసలకన్యకున్ నృపపురంద్రీమాన్యకున్ ధన్యకున్. 93
- చ. కులమణి యైన యన్నెలఁతకున్ మనలె న్నెల చీరచిక్క మా
టలఁ దగె మ్రానుపా బెడ నెడన్ వెడగూర్కు జనించె మించె నూ
ర్పులు మనసయ్యె వెల్లి డికిఁ బుట్టెను జాల నరోచకంబు మై
నలఁతయఁ దొట్టె నోరఁ దఱు చయ్యెను జిట్టుము లోకిరింతలున్. 94
- క. నుదతి యతిహాధనిధియై, యుదరస్థితచిన్తయాంబుజోదరప్రేజో
భ్యుదితరఘసీరగుణసం, పదఁ దెల్పెడుకరణి నిట్లు భావించె మదిన్. 95
- చ. అనువమగర్భభారమున నంగన చంక్రమకేళికిన్ సహిం
పనియలమందగామిని యభంగపతంగమతంగజోగ్రకా
నననరసీనముద్రభువనంబులు దాఁటి చనంగఁ గోరు నే
మని కొనియొడవచ్చు నుదరార్పణజన్మధురీణవాసనల్. 96

- జిల్లేక్ మానులజన్మముల్ జపతవశ్శీలంబు లారాజయో
 ప్పిల్లొక్కాగ్రణి యప్పు డప్రతిహతశ్రీధాము రాముం గనన్. 109
- క. నవనోపభు క్కులాధిప, భవనోపవనోపయుక్తవనోపకృతా
 రవనోపమనువర్ష, చ్యవనోపాయనము లబ్ధై నబ్బాలనకున్. 110
- తే. నెలలు తొమ్మిది మోచి నిర్విద్రధాము, రామచంద్రుని గన్న యారామతోడ
 నొక్కనెల మోచి పతిమేన నొరగుగారి, తారకారాజనయిత్రి ధాత్రిసరియె?
 వ. అంత. 112

—ॐ భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నావతారము. ॐ—

- చ. వనధివరీతభూమి యనవగ్రహసౌఖ్యము గాంచె గేకయీ
 వనరుహపత్రనేత్రయు నవగ్రహముల్ నదనుగ్రహంబులై
 గొనకొని యొక్కటం బడునొకొండవచోటిఫలంబు లియ్యగఁ
 గనియె ఘనుక్ మనోజగురుకల్ప ననూనజయిన్ దనూజునిన్. 113
- ఉ. అంత ముత్తయం గనె ననంతవిలాసుల ధర్మకాన్తసి
 ధాంతరహస్యకొవిదుల నప్రతిమప్రతిభాప్రభావదు
 ర్దాంతుల శ్రీనికాంతుల నుదగ్రగభీరిమచాతురీనర
 స్వంతుల నిర్వర్ణ విమలజైత్రులఁ బుత్తుల సచ్చరిత్రులన్. 114
- తే. రాము నభిరాముఁ గోనలేంద్రజయు భరతు, సిద్ధనయలాభరతుఁ గేకయీపురంధ్ర
 యతులబుధమైతి సౌమిత్రి ననఘనిఘ్నుఁడయినశత్రుఘ్నునానుమిత్రయునుఁగనిరి.
 వ. అప్పుడు. 116
- క. కురిసె విరిసోనవానలు, దొరసె నుధాంధోపధూమధురగానంబున్
 మొరసె దివిఁ దూర్వరవములు, విరిసెన్ మునిమానసారవిందము లంతన్. 117
- క. ప్రతియాయజాకగృహనం, హతుల నటించెన్ బ్రదక్షిణాకృతుల శిఖా
 తతు లతులగతుల మెఱయఁగ, హుతవనఁడు శుభావహోదయోన్మిద్రుండై. 118
- చ. అమరతరుప్రసూనచయంబులవర్షము హర్షమగ్నసం
 యములపునకపునర్జయజయధ్వని కిన్నరసిద్ధసాధ్యగా
 నములు వియచ్చరాంగనలనాట్యము మంగళితూర్యవాదముల్
 ననునమయప్రయంక్తమయి సాగె రఘుశత్రుము లుద్యమించినన్. 119
- తే. హరిచతుర్భుజపౌరుషవ్యక్తలొక్కా! యలచతుర్విధపురుషార్థములు వహించు
 పుంస్త్యములొకాయంగముల్పూనిపొలుచు, శ్రుతులొయననల్లరారాజనుశులుదగిరి
 క. నలుగురుకొమరుల ముగ్ధురు, కులసతులున్ గన్నచార్తకున్ దశరథుఁడు

- ట్టిబైడగాక కాచిరి మహివరముదిరమందగామినుల్. 132
- క. పాలింపు మిజ్జగంబులఁ, బా లింపుగ ద్రావి చలము వాటింబకు మా
పాలింటివాడవైరే, పా లింటికి వచ్చినప్పు డరయుము మమ్మున్. 133
- వ. అని బహువిధంబుల నుపలాలించి. 134
- క. కడుపునకుఁ బెట్టియెడయక, యెడనెడఁ జన్నిచ్చి పాడి యెడ్పుడిసి యెడల్
గడిసి తెలిమడుఁగుఁబాన్పున, నిడి యాగతి రఘుకుమారు నేదిరి దాదుల్. 135
- కా. జోజో వారిజబాంధవాన్వయమణి! జోజో కుమారాగ్రణి!
జోజో దాశరథి! దయాశరథి! జోజో కోటికందర్పలి
లాజైత్రాంగ! శుభాంతరంగ! యని జోల ల్వాడి రింతుల్ త్రయీ
రాజీవాంతరటన్ ధ్రువ కకిశోరం బైనరామాల్కిన్. 136
- సీ. మీనంబు నయినాడ నేనని నూచించు తెఱగున ననిమిష దృష్టిఁజూచుఁ
గమతరూపము నేన కైకొంటి ననెడు వైఖరి బోరగిలు పింపు గానరాఁగఁ
బోలి నేడము నేన పూని మించితి నంచు నెఱిఁగించుక్రియ ధాత్రి యెత్తమరుగు
నృహరిభావంబును నేన తాల్చితి నన్న పీకఁ బ్రహ్లాదాభివృద్ధి నలరు
తే. వడుగువైపులు గని చూపు వడుగుబాగు, కరము గొడ్డలి నెఱిసి భార్గవతఁ డెఱుపు
దాశరథవంశశరధినుధాకరుండు, కేశవవిలాసభాగాత్మకైశవమున. 137
- సీ. అభవుఁ డిష్టేదిసివిభువురం ధ్రీగర్భ శుక్తిముక్తాఫలవృక్షైః బొడమై
నలశేషకాయీ యాయవనిపాలకు నింటి పసిఁడితూఁగుండొట్టుఁ బవ్వళించె
వేదాంతవేద్యుఁ డీవిశ్వంధరాధీశు శుద్ధాంతకాంతల జోలఁ జొక్కెన్.
నఖిలపాపకుఁ డీన్యపావరోధము చక్కి సొంపుమై దాదులు పెంపఁ బెరిగె
తే. నితనిపుణ్యం బగణ్యమిం శితనితోడ, వానవుండు గాండు వ్రలివాసి గీసవలితి
తమ్ముఁ డతనికి కార్ణి యీతనికిఁ దనయుఁ, డగుట దశరథుఁడన్యఁ డేయనిరి బుధులు.
- క. రాజోమరునిమాత్రంబె య, లాకికకమసీయతరకళానిధి యని యా
లొకించిరి వైవ్రే బ్రజ, లాకానల్యాప్తనంధయమణిన్ బ్రేమన్. 139
- వ. అంత నక్కుమారుండు. 140
- క. తానును రజోగుణాత్మకుఁ, డైనలెఱుం గెఱుకవఱుచున ట్టాల్చిరిగ
వ్రానితశుభ శైశవ ల, క్షీనిధి వర్తిల్లుఁ బాంసుకేళీవరతన్. 141
- క. కూర్చుండ నేర్చి నయ్యభి, లార్చార్చుండు రఘుకుమారుఁ డావర్తముఁ బో
కార్చి తపోరతినియలిన్, సూర్యుండఁగఁ గలిగె మునులకున్ సుఖవసలిన్. 142
- తే. ఇట్లు దశరథవనుధాతలంద్రసూరి, భీతి బగఱకు నాత్మలొక బెరుగఁ బెరిగఁ
రామా—రి

వ. ఇద్విధంబునం గుమారజనకుం డై మమారజనకుండునుంబోలె కాశ్వజైశ్వర్యపోషితా
శేషమిత్రం డై మిత్రండునుంబోలె నప్రతీప్రతాపాటోపప్రభావభావుకాపఘ
నుం డై ఘనుండునుంబోలె నతులవికరణనైపుణ్యుండును నగణ్యపుణ్యుండును ననమ
రాజన్యుండును నసంభవాన్యరాజన్యజన్యుండును నగుచు ఫలితమనోరథుండై దశ
రథుండు సుఖంబుండై నయ్యవనరంబున.

157

❖ ఆశ్వాసాంతము. ❖

కా. ధాటీసంభ్రమదభ్రమందికరటిద్రాఘిష్ఠశుండాముఖ
త్రోటీకల్పితరాహుసంశయభయోద్భూతక్షపానాథక
ర్ణాటాధీశసభాసరోరుహవసాంతారాజహంసన్నిరా
ఘాటోదారయశశకలాపప్రతిభాకద్రుమమార్గజీ.

158

క. వైర్యక్షేమముదనూర్యా, సూర్యభయప్రదదయాభిశోభితకార్యా
శౌర్యంప్రికమలకలిత స, పర్యాపర్యటదపారపటుకీర్తినిధీ.

159

గద్యము. ఇది శ్రీమదొంటిమెట్టరఘువీరశతకనిర్మాణకర్త జగదేశఖ్యాతిధుర్యాయ్యుల
రాజాతిష్ఠయమనీషివర్వతాభిధానపాత్రాక్రయార్యపుత్ర పరిశీలితసమిధరామా
సుజనుతసిద్ధాంతమర్త ముష్టిడివరదాచార్యకటాక్షవీక్షాపాత్ర హృదయవద్దాధిష్ఠిత
శ్రీరామభద్రరామభద్రకవిప్రణీతంబైనరామాఘ్నదయమహాప్రబంధంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము.

వ. అని పలికి రంత నిక్కడ మునీంద్రుండు మఱియుఁ బక్షిరఘన కిట్లనియె. 10

క. విను క్రతుకర్తయు భోక్తయు, వనజోదరమూర్తి యగుభవత్తనయుండ పో
జనవర! కర్తా భోక్తా, జనార్దన యటంచు శ్రుతులు చాటకొ విసవే? 11

క. నలువ గలలొతుఁపొక్కిలి, నలువగల భుజంబులుం దనర సిరి నంటుకొ
గలిమిదొర సీమూరుఁడు, కలి మిహికామిహారమూర్తిగా కన్యండే? 12

చ. మునివరు వెంట నీవరమముగ్ధుల బాలర నంపవచ్చునే?
యని మదిసంకయింపకు నృపాగ్రజీ! మానవమాత్రులే భవ
త్తనయు? లమోఘవిక్రము లుదారులు కారణజన్తు లార్థ్యవం
దనవరు లన్తుహుహుల ధార్మికులకొ దృఢబుద్ధి నంపవే? 13

క. అనఁ దనయు రామచంద్రుని, మునివరమేశ్వరుని కిచ్చె మోహముతో న
జ్జననాథుఁడు జాబిల్లికొ, వననిధి వలిగట్టు నల్లువానికి బోలెకొ. 14

క. బాలర గతదుష్కృతజం, బాలర మునిలోకహృదయపంకజనికురుం
బాలుల నక్కునఁ జేర్చి నృ, పాలుఁడు దీపించె నలికృపాలుం డంతకొ. 15

— శ్రీరామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రు వెంట నేగుట. —

చ. నరవరసూను లంతఁ జరణంబుల వ్రాలిన వారిమీఁద ని
ర్భరతరబాష్పబిందువులు రాశ్చేఁగరం బయరక్షిఁ గుంభిసి
శ్వరకులసార్వభౌముఁ డతిసత్త్వధురంధరమూర్తి యర్చిలిం
గరి కరశీకరంబులఁ దగం గలభంబులఁ దోచుకై వడికొ. 16

క. గురునాజ్ఞ నంత రాఘవు, లభీకరు లనుసరించి రాసంయమిశే
భరు శమదమములు యోగము, నిరుపమవిజయోదయములు నీలిం బోలెకొ. 17

వ. అప్పడు. 18

క. పదపద రాఘవ నిలునిలు, మదపదపదవలదు దశరథాధిప! సీకుకొ
మదమొదవఁ జెత్తు మభిరీపు, మదవ దశురవధ యొనర్చి మగుడకొ సుతులకొ. 19

వ. అనిన దశరథుం డిట్లనియె. 20

చ. గురుతరపుణ్య! యీకునుమకోమలమూర్తుల సీకుమారశే
భరులగుఱించి మీ రఘగఁగా నిపు డంపక మానరాదు భీ
కరకఠినాశ్చమార్ద్రములఁ గానలఁ ద్రిమృత సేతదంఘ్రిపం
కరుహయుగంబు లింకఁ గనుగందక కుందక యున్నె? నాపుడుకొ. 21

క. విను మును బలివంచనవేళ నృపాగ్రజీ! యబ్ధిమేఖలావలయం బీ
తని కేకపదము గాదా? కనుఁగొని నడుచు నని వగవఁగాఁ బని యేమి. 22

కాఁడనేనెఁ దదీయవక్షఃసలంబు, రాఘవుఁ డమోఘతరశరలాఘవుండు. 33

తే. అనురజయలక్ష్మీ రాఁ ద్రోవ యతువుపడఁగఁ, దాటకాభీలవక్షఃకవాటదశన
మాచరించినకుంచితయై వెలింగె, రామబాణంబు దోషనిర్వాపణంబు. 34

తే. అనురజోజిత మవనిత్ర మంటఁ జెల్ల,దనుచు నొకా! తాటకాహృదయంబు గ్రుచ్చి
యవ్వలికఁ బాతె రఘువీరు నాశుగంబు, ధర్మపరిచితి కది ఘోదయము గాఁడె. 35

క. ఖలుఁ డై నరావణానురు, నలఘుతరాన్వయతటాక మలుగులపాలై
వలువగలఁ బోగిలె నన ని, వ్వల రక్కసి హృదయరక్తవాహిని వెడలెన్. 36

చ. ఉరువడిఁ జాపముక్త మయి యొక్కశరం బెద నాట దిద్దిరన్
దిరిగెడుతాట కాంగనయుద్ధిర తరారుణఘూర్ణితాక్షితా
మరసమరీచిపంక్తు లనమానజయేందిర నొందురాఘవే
శ్వరునకు నాచరించిననివాళియొఁబోలెఁ దలిరెచ్చి నయ్యెడన్. 37

కా. ఆనక్తంచరి నొక్కతోలఁ బడనేయన్ గాలచి యక్కొశకుం
డానందాతిశయంబునన్ రఘుకుమారా ! రమ్మ ! నీయంతవి
ల్యానిం గానము దైత్యకాంత యొకలక్ష్యంబే భవద్బాణసం
ధానప్రాధికి? నంచు నాశ్రమముచెంతం జేర్చి కీర్తింపుచున్. 38

క. తనయాశ్రమంబునకు నూ,తనయాగచికిర్న రాచతపసి మహాదా
త్తనయాలంకారుల నృప, తనయాగ్రణంబం బటుప్రతాపులఁ డెచ్చెన్. 39

తే. ద్యుమణి కులమణి యగురఘూత్తముని మఘవ, మణివిడంచితసుప్రభామంజిమంబు
చూచి పరవశు డైరి యచ్చోటిమునులు, క్రతుశపాప్రతజపవిధుల్ గట్టిపెట్టి. 40

వ అంత గాఢేయండు దాశరథిం గనుఁగొని యిట్లనియె. 41

ఉ. రా చిరపుణ్యధామ ! రఘురామ ! వహింతునె యజ్ఞదీక్ష? మా
నాచరణంబెకాని యింక నర్హము కాదు వచింప నేగతిన్
గాచెదవోకదా మఖ మఖండవరాక్రమధూర్వహోగ్రమా
రీచసుబాహూ మాయలు తరించి ! భవవృక్షశక్తి చూచెదన్. 42

క. విను మప్రమత్తమతిదై, పనివడి యధ్వరసమాప్తివర్గంతంబున్
గనుగలిగి ధైర్యసంపద, యొనరం గాపాడిమి యహోరాత్రంబున్. 43

మ. అని యట దీక్ష పూని ముని యధ్వరకర్త ముపక్రమించె న
ద్వినకరవంశచంద్రులు నధిజ్యశరాసను లొడు సింహని
స్వనముఖయంధనన్నహసనంభ్రమమోహనమూర్తులై తపః
ధనజనరంజనస్థితులు దాల్చిరి నిల్చిరి యజ్ఞరక్షకున్. 44

- తే. రఘుకులేంద్ర ప్రసూతి యానఘవిఘాతి, రాక్షసారాలిచరణసీరజమురజము
రాతి రుచిరాతిరూపవిభ్రమగుణోత్క, రాతిరోహితవిఖ్యాతి నాతిః క్షే. 55
- క. రాచందము గలరాముఁడు, రాచందము మాన్వేఁ దపసిరాచానకు నౌ
రా! చతురాస్యోపాస్య, శ్రీ చతురపదాంబుజాణురేణువ్యాప్తి. 56
- తే. శిలఁ జిగురుబోడియై యుల్లసిల నొనర్చి, యెత్తిపోయిన గౌతమునిట్లు నిలిపె
నడుగుఁ గెందమ్మిక్కుపుప్పొడిన యింక, నేమని నుతింపవచ్చు శ్రీ రాముమహిమ! 57

❀ మిథిలాప్రవేశము. ❀

- ఉ. ఆనభినాటవంశమణి యచ్చట గౌతమసంయమింద్రస
న్దానము గాంచి యమ్మునిజనప్రభు వీడ్కొని పోయి గాధిపు
త్రాసుగుండె నదీనదనగాదులు దాటి జయేందిరావళా
లానముఁ జేరవచ్చె మిథిలానగరంబుఁ గరంబు నేడుకన్. 58
- వ. వచ్చి నికట ప్రదేశంబునఁ గొంత ప్రాద్దు నిలిచి కాశికమునీంద్రుం డమ్మిథిల కధినా
యకుం డగుజనకభూమండలేశ్వరునివంశాభిజాత్యసత్వసౌజన్యశమదమాదిగుణకలా
పంబు రామచంద్రునకుం బ్రసంగవశంబున నెఱింగింపుచు మఱియు నిట్లనియె. 59
- క. జనకుఁడు శశిమాళికరా, సన మెక్కిడినట్టి నత్వసంపన్నునకున్
దనుజాత నీక నిచ్చెద, ననియెన్ గొనియాడఁ దరమె యాలలితాంగి. 60
- క. కావున నీయందలితౌ, ర్యావిర్భావంబు మెఱయ నఖలము పొగడన్
తైవశరాసన మెక్కిడి, యావెలఁడి బెండ్లియాడుమా రఘురామా! 61
- క. ఓరామ నీకె తగుఁ దగు, నారామ సమస్తయోషినభిరాచునిలా
సారామసీమ యభినవ, తాదుణ్యోద్దామ నీవె తగు దాయమకున్. 62
- తే. గుణము గలిగినచో రూపు కొదవ యెందు, గుణము రూపులు గలిగినఁ గులము కొదవ
కులము గుణమును రూపును గలుగుభన్య, జనకకన్యయ నుమ్మ రాజన్యమాన్య! 63
- సీ. కళవెచ్చఁబోనినిర్మలచంద్ర బింబంబు పరభృతం బంటనినరనకేసల
మినకరవ్యాప్తి వాడనికమ్మపూఁదీవ మరుఁ డేర్చి దాచినమార్గణంబు
లంటి చూడనిమించుటద్దంపుఁబలకలు కొదమరాయంచ మూర్కొననితూండ్లు
వలరాచయోగక బాటిలుమావిక్రొంబండ్లు కానంగరానిశృంగారవరసి
తే. యనఁ బుడమి ముద్దరాలి నెయ్యంపుఁజూలి, ముద్దు నెమ్మెము మించుకెమ్మెనిమేను
కలికిచూపులుకకుకుఁజేక్కులు భుజంబు,లుదుఁబుఁజుకుగవయును నాభియును దనర్చు.
క. ఎలదీవబోడి జానకి, కలభాషిణి యలరురూపు కలిమిం గడు రెం
జిలు శరధివెడలి వెలిఁగెడు, నలచక్కెరనింటివానియమ్మై! యనఁగన్, 65

దారత్వమ్మ నెదుర్కొని, యారఘనందనులతోఁ బ్రియంబునఁ జెప్పెన్. 78

వ. ఇ ట్లమ్మనివరుం దోడ్కొని వచ్చి సవనంబు సాంగంబుగా నొనర్చి మంగళస్నాతుం
డైవచ్చి నతియొనర్చి యతికృపావిధేయ! గాఢేయ! భవదాగమనకారణంబున మదీయ
మఖంబు నిర్విఘ్నంబై సమాప్తం బయ్యెం గృతకృత్యుండ నైతి నని రఘుకుమార
మనోహరాకారప్రకారంబులు గనుంగొని యి ట్లనియె. 79

ఉ. ఈనుకుమారు లీయనఘు లీజగదేకమనోహరప్రభా
భాసురమూర్తు లీధరణిపాలకబాలకు తెవ్వరి రిక్షుబా
ణాసనుఁ గన్నతండ్రి చెలు వంతయు వీరిక యొప్పుఁ దాపసా
గ్రేసర! పేరు పెంపు నెఱింగింపుము సొంపు జనింప నావుడున్. 80

ఉ. ఈక్షితిపాలుఁ దాదశరథేంద్రకుమారుఁ డితండు తాటకా
వక్షము నొక్కొకలనె గవాక్షము నేసి నిశాచరాగ్రణి
శిక్షయు యజ్ఞరక్షయియ జేసి శిలక గలకంఠిఁ జేసి దో
చక్షయకృతృదాంబుజరంజంబున వచ్చె మిముం గనుంగొనన్. 81

వ. ఇతఁడు ధనుష్కలావిదుఁ డహీనకృపానిధి రాముఁ డీతఁ డ
ప్రతిహతదీప్తి లక్షణుఁడు పాపను లీనృచనందకుల్ హరి
ప్రతినిధు లన్య లెక్కెడఁగ రానిపురాంతకువిల్లు గాంచి స
న్నతుఁ గ్రతుకర్తకున్ నినుఁ గనుంగొనువేడుక వచ్చి రియ్యెడన్. 82

వ. అని పలికియున్న సమయంబునఁ గౌశికుం గనుంగొని. 83

క. హరువిల్లు చూచుతమి ని, ర్భరహర్షం బొదవ దాశరథి ధర్మస్య
త్వరితా గతి యన్నాఁ డవ, సరమిది యన నవ్వి మాని జనకున కనియెన్. 84

క. కనుఁగొనిరి నిన్ను ధన్యున్, గనుపండువ యొదవఁగా నొకను నీవిలు గ
న్దొనఁ దివిరెడు నీరఘువరుఁ, డనఘా! తెప్పింపుమనుడు నమ్ముని కనియెన్. 85

కా. జీవంజీవసుప్రాత్యశ్శాధయఁడు లక్షీభర్తయుం దక్కన
య్యా! వాచయమవర్య! యిమ్మెలక ప్రాయంపున్నరుల్ నేర్దురే
యావి ల్లెక్కిడ? నావుడున్ సరి యతండైనం గనుంగాక నేఁ
డీవీరాగ్రణి యొక్కఁ డన్న నెద రాజేంద్రండు హర్షగంబునన్. 86

తే. సకలస్థవబాహుదర్శామిషంబు మెనవి, నున్నుమైఁ జొక్కి నిద్రించునహియపాశె
నున్నహరువిల్లు పెక్కండు యోధజనులఁ, బంపి తెప్పించె జనకభూపాలుఁడపుడు. 87

— పారధసుర్భంగము. —

ఉ. చూచి రఘూద్వచుండు నెఱిబోదులు పలకొలంది యతఁ

భావమానరత్న దీపధూపవాసరాసమస్తవస్తుచీర్జ వివణిపీఠిశృంగారరచనావిశేషంబుల
నలంకరించ నియమించె నచ్చట దశరథుండును దత్తత్రాణవాక్తాకర్ణనంబునఁ బ్రహ్మ
ర్ష రసమగ్న మానసుండై భరతశత్రుఘ్న శుకుమారసూరిశుకవివందిమాగధవృద్ధాంధసా
మంతపితపురోహితామాత్యభృత్య మాతంగతురంగశతాంగభటరథిసీవరివృతుం డగు
చు భూరిభేరిశంఖనిస్సౌణికాహాళేఢక్రాచుడుక్కారవంబులు బెరయఁ గులపాలి
కాత్ర యీసమన్వితుండయి త్రయీతమగుదునుంటితఁ దేజరిల్లుచు నేలేర యథో
చితంబుగా నెదురుకొని జనకుండు నిజనగరంబునకుం దోడ్కొని చనియె నయ్యెడఁ
గౌళికుండు రామలక్ష్మణుల దశరథుని పాలికిం దెచ్చి యిచ్చినఁ గ్రతున నక్తునం
జేర్చి శిరంబులు కరంబు మూర్కొని యమ్ముసింద్ర బహువిధంబులఁ బూజించి
యిట్లనియె.

99

ఉ. ఆయతపుణ్య! నీకృప మదాత్మజు లీరఘురామలక్ష్మణుల్
ధీయుతులున్ శరాసనవిధిజ్ఞు లమోఘశరప్రయోగది
వ్యాయుధతత్త్వకోవిదులు నాహవకర్త తదైత్యనిర్ణయో
పాయులు నై వహించిరి శుభంబుఁ గృతార్థుండ నైతి నావుడున్.

100

ఉ. బోరనఁ జేరి కిచ్చితివి పుత్రులజన్మము గాచి దైత్యసం
హరము చేసి సంయమివరాంగనకాపము మాన్చి పుష్పధ
న్వారిశరాసనం బొకతృణాకృతిఁ ద్రుంచి జయంబుమై నినున్
జేరిరి నేడు నాప్రతిప చెల్లఁగఁ దెచ్చితిఁ గంటె భూపరా?

101

ప. అని పలుకుసమయంబున.

102

మ. జనకత్నాపతి వచ్చి నీకతన విశ్వామిత్ర మాసింద్ర యీ
యినవంకాగ్రజి యైనభూవిభునితో నినత్యసౌభాగ్యవ
ర్ధనతో నియ్యెడ వియ్యమందఁ గలిగెన్ ధన్యుండ నైతిన్ వివా
హనిమిత్రోచితకృత్యముల్ నలుపరాదా యింక జాగేటికిన్?

103

క. అని పలుకుజనకుపలుకుల, కును దశరథవిభుండు కొళికుండు డెందమునం

దనురాగ మొందఁ బూనిరి, గొనకొని రఘురాముఁ బెండ్లికొడుకున్ జేయన్.

104

— యువతులు శ్రీ రాముఁ బెండ్లికొడుకుం జేయుట. —

ప. అయ్యెడ పసిపాదిమాను లను గ్రహించి యాశీర్వదింపం బుణ్యాంగనాజనమధురగానం
బులు బహునిధానవద్యహృద్యవాద్యహోషంబులు విలీకనోత్సవనాగతనకలజేవతా
జయజయశబ్దనృత్యగీతవాద్యకోలాహలంబును రోదసీకుహరంబునం బొడల నివాహ

తే. దగ్గతే ముహూర్తవేళ యోదశరణేంద్ర, యేల యాలస్య? మని మాను లెచ్చరింప
మహితమణి హేమవస్తునానుగ్ని మెఱయఁ, గ్రంథనడిపించి తామును గదలి రపుడు.

తే. అనుసౌభాగ్యభోగభాగ్యముల మెఱసి, పసిండివక్కెరలేజినాంబ్రాణి నెక్కి-

కదలునపుడు వివాహలక్షణము లెన్ని, యన్నియును రామచంద్రునియందె యలరె.

వ. కదలి యచ్చద్దపద్మరాగరత్నదీపమాలికాజ్ఞానికానిర్ధూతతిమిరవర్గంబగురాజమార్గం
బలికమించి పందిచైతాళికాపారగద్యపద్యగీతికాచాతుర్యంబును విజ్ఞానశాస్త్ర
మత్తకాశినిజనకలకలంబును వినుచు నతివిచిత్రవర్తనప్రకారంబులంగనుచు వృద్ధవాచా
వశంపదుండును లజ్జావనతపదనుండును నై యాజనకరాజనదనంబుల మ్రచేసెంచి కష్ట్యం
తరంబులు గడచి కన్యావలూకనానురాగంబు తమకంబుల గయిల్పఁ గల్గినా
గారంబు చేర నరిగె నంతట.

116

— ౧౧ వధూవరుల కల్యాణమంటపప్రవేశము. —

కా. బంగారంపుఁబడంతిలోడ నవత్రై భాసిల్లుపద్మాక్షయో!

యంగ శ్రీధరచంచలాలతయో! యద్యజ్జీవరత్నంబో! త

న్యగోరూపముఁదాల్చుకొన్నెలయో! నా నాజానకిఁ బెండ్లిహఁ

తుంగామించి నివాహచేదికడ కింతుల్ దెచ్చి రుత్కంఠలోక.

117

వ. అప్పుడు రాజకుమారుణి మణిమయాననంబున సమాసీనుండై సన్నిహిదిమధజనోపదిష్ట
మార్గంబున జనకరాజస్యమూర్ధస్యండు యథానిధిందనకు నొనంగుమధువర్మశోభనో
పచారంబులంగీకరించి సమగ్రహర్షంబునఁ గన్బాదానోదకధారాపరిగ్రహణంబు జేసి
తెరమఱుంగున వెలుంగుఁబోడికొ గదియ వచ్చె నస్స డొండొరులం గనుంగొనుకొరిక
లీరికలు గొనఁగీరవాణులు గల్గొనింబులుపాడఁ గుతూహలంబున వధూవరులు సిరులు
దళకొత్తఁ గ్రొత్తచెలువంబునం బొలిచి రయ్యెడ.

118

ఉ. గాలవకణ్ణగార్ద్రభృగుగౌతమకశ్యపశౌనకాత్రిజా

బాలివసిష్ఠగాధినుతవర్చితసారదముఖ్యమానిశుం

దాలము లవ్వధూవరులడగ్గఱఁ జేరి ముహూర్తమియ్యను

ద్యేలతరానురాగము మదికొ బెరయకొ బెరయెత్త నంతట.

119

— ౧౨ సీతాకల్యాణము. —

తే. ముత్తియగులు దోయిళ్ళ ముంచిముంచి, శాండువారల హస్తాబ్ధి ముంచిముంచి
మించి తన చేయిమీఁదు గామించి మించి, విభుఁడు తలఁబ్రాలు వోసె నన్నిలఁదిమీఁద.

క. పరుఁ డిషముతైపుఁదలఁబ్రా, త్పెరిసినయన్నడుమఁ బొలిచి నినిజెక సీతా

తరుణితెర గడచి రత్నా, కరమునఁ గనుపట్టు కలిమికన్నయవారిక.

121

— పరశురామవిజయము. —

- క. ఆవేశ భార్గవుడు ప్రళయోపసరార్కప్రతాపుడై యతికుటిల
పూర్వకటనిటలకటుండై, త్రోవకు నడ్డంబుగా నెదుర్కొని చలికెన్. 131
- ఉ. ఎవ్వడ వీవు నాయెదుట నిట్లు శరాసనబాణపాణి వై
క్రొవ్వి భయంబు లేక యెటకుం జనువాడని వనేకభూపతుల్
ద్రెవ్విరి మత్కుతారనిహతిక భృగురాముని న న్నెఱుంగ వేసి
చివ్వుకుం గ్రాలుండ్రవ్వెడునజేయధనుర్రసార్వభౌమునిన్. 132
- క. నావుడు నద్విప్రుడవు వ, యోవృద్ధుడ వింటే కాదు యోగివి నీతో
రావంగడంపురాముండ, నేపిధి రణ మాచరింతు? నెఱిగింపగదే. 133
- వ. అనిన విని. 134
- కా. ఎనుక రాముండ నీవు రాముండవే! యోగీ! రాజపుత్రుండ వీ
వైన్ సాధ్యున మేమిరా? విసవే మున్నుత్కుతారోగ్రధా
రానిగ్నిన్ననమ స్తభూపరతనూర కంబులక శాస్త్రవి
ద్యాసీతిక బిత్వశ్రుణం బొసగితిక ధైర్యంబవార్యంబుగన్? 135
- తే. పూని గుట్టలి రాచవిల్కానితోడఁ, గూడి విలువిద్య గాంచి నాడ నన్ను
నక్కుమారుండు గెల్వలేడయ్యె దొడరి, యొక్కనుసివిల్లువిఱిది పెల్లుబ్బసేల. 136
- క. పురవారునివిల్లు విఱుచుట, యరుడే? చిరకాలజీర్ణ మది యివ్వడు నా
కరకలితవిష్ణుచాపము, నిరుచనుభుజశక్తినిధివి నీ వెక్కిడుమా! 137
- క. పోనిడువ నేర్తునే నిను, నాని ల్లెక్కిడినఁ గాక నా విని యేలా
యీవాచాలతపి కను నా, లావు భవచ్ఛాప మేల లక్ష్యము నాకున్? 138
- మ. అని భుగ్గుక్తు ఖటికరాళవదనుండై చండిమావార్యకా
ర్యనిరూఢిక్ భృగురాముకార్తుక మనాయాసంబుగా వంచి యా
గీనయం బెక్కిడి టంకృతుల్ సలిసి తక్కుందూపు సంధించి యి
ట్టసి పల్కెన్ రఘురాముండయ్యెడఁ దదీయాహంక్రియాధిక్తియన్. 139
- క. తొడిగితి నేనెద నిక నీ, యడుగులు దెలిపడ నమోఘు మస్తద్బాణం
బెడయ న్నేరదు నావుడు, వడవడ జనుదగ్గిసూతి వడకెన్ భీతిన్. 140
- తే. అవుడు దశరథరాముబాహుపటుత్వ, సత్త్వసంపదఁ గాంచి యాశ్చర్యమంది
సురగరుడసిద్ధసాధ్యకింపురుపవరులు, జయజయనినాదముఖరులై సంతసిలిరి. 141
- తే. భార్గవునియందుం గలకళాపటిమ దిక్కె, నంత వైష్ణవధర్మంబు మంతుకెక్కి
నెరయ రఘురామ చతనె నిల్చినప్పు, డన్యులకు నంతపని సాధ్యమగునె తలచి?

- తే. సిగ్గు వెనుకకుఁ దివియంగ నగ్గలంపు, రాగరజ్జువు ముందుకు సాఁగఁదివియ
నందులకుఁ దోడుతోఁ బోవులాడఁ జెలులు, నడుమఁ బిరిపీకుయ్యెనప్పడలికపుడు.
- తే. మగువ లజ్జాభరంబున మాఱుకొనుచుఁ, జెలులవాగంబుల చేలిభీతిఁ
గాంతునిభుజాంతరపుఁగట్టుకంబమునకు, మదనమదనాగమోనాగఁ గదలి వచ్చె.
- వ. ఇట్లుసఖీజనసాహాయ్యంబున వచ్చి శయ్యాసమీపమణిమయ స్తంభంబుచాటుననడుగు
గదలక మనోభవజయ స్తంభంబున నున్నకన్నయ మొఱంగి యచ్చెలులు విభునకుం
గను గిరిపి యొండొరు లొక్కొక నెపంబున నొయ్యనొయ్యనం జని రయ్యెడ. 156
- క. తలవంచి లజ్జపెంపునఁ, జెలువ వదాంగుల నేల జిమ్మన్ బలిముం
గల నిలిచి పల్లవాయుధ, కలహమునకుఁ గాలు ద్రవ్వుగలిఁ జిత్రగతిన్. 157
- తే. స్తంభగతరత్నపుత్రిక తనదుబోటి, యని విలాశించి లోడ మాటాడకునికీ
నలుగడలఁ జూచి తెలిసి యచ్చెలువబెద, వెడలనూపింపఁజేదమ్మయొడిసిపట్టె. 158
- తే. దశరథమహానరేంద్రనందనుని చేత, నతనువిక్రమధరునిచే మరలఁ దలంకీ
యామహీనాథరాజకన్యాల్కాను, తగులుపడె నప్పు డేమిచోద్యంబు తలఁప ? 159
- చ. నెలయగుఁ దత్త్వణంబ రమణీముఖ మెత్తగఁ జూచుకోర్కెయ్యు
గ్గలిజిగియారునంటుతమకంబునఁ బాటిలు దీర్ఘకాలమై
కలయిక నుబ్బు పెంజెనుటఁ గన్గొనుకూరిమిఁ బెక్కువర్ష ముల్
మలయుట దోచు నప్పుటికి మానినిఁ బైకొనుతత్తరంబునన్. 160
- క. శయ్యకుఁ దార్చి యనంగుని, సయ్యాటపుఁజిట్టకంపుఁజదురుల కవుడా
యయ్య దొరఁకొని ప్రియోత్తుల, నయ్యవలిక గలయుతపాతహం బ్రాధింపెన్.
- ఉ. అంగన! నాకుఁ గొంగుముడియై తగు నీవిపు డిచ్చు నీవి త
న్నంగి ! భవన్త నోజ్ఞ మధురాధరకాంచనకాంచికాస్థుల్
తంగెటిజాన్ను ముంగిటినిధానము నొనటుగానఁ బాయలే
నంగజానాన నాదుహృదయం బెఱుఁగున్ వలపంబుజాననా. 162
- తే. తరుణి ! నినుఁ గన్నజనకుం డుదారగుణన, ముద్దుఁ డదిగాక సంపద ముదిత పీపు
చే వదలవల కరుణ వీక్షించి యొక్క, విడె మిడఁగరాదె యాపాకముడి వదల్చి.
- చ. అని చతురోక్తి వేడుకొని యల్లననంతలంబు నేర్చి పే
ర్చినతమిచే వడంక నునుఁ జెక్కిలి నొక్కి కవుంగిలింబినన్
దనువునఁ గంప మింది తనుఁ దా నడలెన్ దృఢసీమంధమౌ.
చన మగు టదృశకంఠె రఘుచంద్రునిప్రా పాకయంత గల్గినన్. 164
- క. వనిత! యపు డమితలజ్జా, వనతానన యగుచు నుండ పల్లభుఁ డటఁ గ

కులగురుం డగునరుంధతీమనోహరుననుజ్ఞ సామాత్యభృత్యబాధుపృథ్వసమతంబుగఁ
దదుచిత్రయత్నంబు లాచరించునంతట. 177

— ఆశ్వాసాంతము. —

క. అంగ మగ ధాన్య కుతుర క, శిగమహీనాథమండలీకాఁగిరా
భంగమణిమహితపదయుగ!, రంగమసామాభిరామ రామారమణా!
మాలిని. — 178

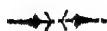
కదనజయకీరీటీ! ఖండితారాతికీరీటీ!

మదనసదృశరూపా! నుంజుభాషాకలాపా!

సదయహృదయపద్మా! సద్ద సంసక్తపద్మా!

యదధినిభగభీరా! యోబహుంబాకుమారా! 179

గద్యము. ఇది శ్రీమదొంజిమెట్టరఘువీరశతకనిర్మాణకర్తతజగదేశఖ్యాతిధుర్యాయ్యుల
రాజులెప్పయమనీషివర్వతాభిధానపౌత్రాక్షయార్యపుత్ర పరిశీలితసమిధరామానుజ
మతసిద్ధాంతమర్తముమృడివరదాచార్యకటాక్షనీతాపాత్రహృదయపద్మాధిష్ఠితశ్రీరామ
భద్రరామభద్రకవిప్రణీతం బైనరామాభ్యుదయమహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థా
శ్వాసము.

లుచు మగువల మరల్చి రథంబుఁ గూడ నరిగెదం గాక యనుచు నొక్కొకవంగదల
వసిష్ఠుండు వారింప నిల్చి మఱియు నదైవం గనుంగొనుచుండె నయ్యెడ. 7

— ౧౦ దశరథవిలాపము. ౧౦ —

క. ఎదురె జనురథము గనుంగొను, నది గానక తత్పరాగ మాలాకించుం
దుది నది గానక యడలుకొ, మదిలోనకొ రాముఁ గూర్చి మహిమతి మఱియెన్. 8

క. కేకయతనయాదత్తవ, రాకృతి సంధమునిశాప మాహా! నేటం
జేకూఱుఁ బోలుఁ జరుసె పు. రాశృతకర్తృంబు దుర్బరము పాపవిధిన్? 9

ఉ. హా! యను గాధినందనమఖారిని శాటమదాపహరిచా
హా! యను గ్రావజేవదపదాంబురుహా! యను రాజలొకసిం
హా! యనుఁ బోషితార్థనివహా! యనుఁ గానల కేఁగితే నిరీ
హా! యను నిర్వహింపఁగలవా నినుఁబాసి రఘూద్వహా! యనున్. 10

ఉ. హా! సుకుమార హా! రఘుకులాంబుధిపూర్ణ సుధామయూఖ! హా
భూసురపూజ్య యాఁడుచెడుబుద్ధులు నిన్నఫలంబు నేఁడు నికొ
బాసితి నెంద కొర్చి నిలువంబడెఁ బ్రాణము లట్టులేకదా!
యాసవవాంఛ వర్తిలుదురాత్ముల కెందునుఁ గీర్తిగల్గునే? 11

సీ. కానక కన్నసంతానంబు గావునఁ గానక కన్నసంతాన మయ్యె
నరయ గోత్ర నిధానమై తోఁచుఁ గావున నరయ గోత్ర నిధాన మయ్యెనేడు
ద్విజకులావరణవర్ధిష్ఠుండు గావున ద్విజకులాదరణవర్ధిష్ఠుఁ డయ్యె
వివిధాగమాంతసంపేద్యుండు గావున వివిధాగమాంతసంపేద్యుఁ డయ్యె

తే. గటకటా! దాశరథి సముత్కటకరీంద్ర. కటకలితదానధారార్ద్రకటకమార్గ
గామి యెట్లు చరించు సుత్కటకరీంద్ర, కటకలితదానధారార్ద్రకటకతటుల? 12

వ. అని యిట్లు దశరథుండు వికలమనోగఘండయి కటకటం బడి పునఃపునర్వారాధ
బోధదురవస్థలం బొరలుచుండె నంత నక్కడ రఘూద్వహుండు నల్లనల్లనం జనిచని.

— ౧౧ శ్రీరాముండు పౌరుల మరల్చి గంగాతీరముం జేరుట. ౧౧ —

క. తమసానది నసమాదిక, తమసారసహంసకులవతంసం గలిసం
తమసార్వమదీధిని, తమసాల్పికమూర్తిఁ గదిసి తత్తటి నిలిచెన్. 14

తే. ఆచటఁ జారుల మరలఁగ ననిది యందుఁ, గాల్యకరణీయములు దీర్చి కడచి పుణ్య
వనవిశేషంబు లాగూయిజనబధంబు, లవనికన్యకుఁ జూపుచు నరిగె నపుడు. 15

క. తరణికులాగ్రణికానల, కరుగునెడం దోడ లక్షణావనిమత లి
ద్వారె కా రవృడయోధ్యా, పురజనులమనములం దవిలిపోయెకొ పెంటన్. 16

- యునికియు సేమముం దెలియ నుండు సుఖంబున నీవు నావుడుం
గనుకవ బాష్పముల్ నిగుడఁగాఁ బురికి న్నగిడెన్ రథస్థుడై. 27
- తే. అలకుమంతుని వీడ్చి యర్కవంశ, ఘనులు గంగాశరంగిణిఁ గడచి యపుడు
గుహుండు చూచినత్రోవ గైకొనిరిచనిరి, యుగ కార్త్యకధరులై యుదగ్రవృత్తి. 28
- కా. ఆయోధ్యాగ్రణు లిర్వరుంజనిరి యాయావక్కణప్రకమం
బాయాభీతికురంగచంక్రమణ మాయాకుంజపుంజస్థలం
బాయాగ్రావదరీధురీపరిసరం బాయావసీపైభవం
బాయాఘోషవిశేషముల్ జనకకన్యాదేవికిం జూపుచున్. 29
- క. ఒకకొంతదవ్వు చనిచని, లేక లేక నెగ లేగయునెండతెరలం బోరల
న్నకనకల జనకకన్యకు, నకటా! యడుగడుగు గండ మయ్యెం ద్రోవన్. 30
- రామాదులు పనవాసకష్టములం జెప్పి వందురుట. —
- వ. ఇట్లు కొండొకదినంబునఁ జండాతపంబునం గుందుచు నొకమహాదురవగా మాగమా
నోపకంఠంబునం బోవునెడ. 31
- లయవిభాతి.—
- పొగలేగయుదావళిఖ నెగలవగలన్ నొగిలి, నిగనిగనివచ్చి కల సొగనగుబయల్లన్
దిగితగ వసింపఁజనుదగయెదగ నిల్పుదగ, గగనమణికాఁకతెగఁ దగిలి విధిదూఱున్
బొగిలిపొదదూరుఁదన తెగువదెలుపుంగదిసి, మగనియడుగుందొగరు దిగురులటుచూ
చున్, వగచుమది వేఁడుకొనుఁదొగ నెలపులన్నిలువ, మృగములాలయన్త గువ వెగడు
వడువంతన్. 32
- వ. ఇట్లు వేటొందుచివనంబున జనకతనయపట్టపగలింటిమింటిమానికంపుఁగాఁక తళుకు
సోఁకులకు నులుకుచు బయలునెత్తమ్ముల వసియింపఁ గనుంగొని సౌమిత్రియట్లనియె.
- చ. తలకొని యెండలన్ మృదువదంబులు గందినఁ జాలఁ గుంది యీ
స్థలనలినీవనాంతరవదంబున జానకి నిల్చి సొంపు సుం
ధిలఁ గమలాలయాసరణిఁ జెల్పుచు నున్నది వద్ది సీమమ్మ
త్కులతెలకంబ ! రామ ! కనుఁగొంటె కటాక్షనిరీక్షణంబునన్. 34
- క. అన విని డాయం జని విభుఁ, డొనరన్ బూజానుసరణ మొనరించెను దో
డనె నీడ యగుచు నెందున్, వనితలకుం దోడునీడ వల్లభుఁడె కదా! 35
- క. ఇటుల నొకకొంతనే ప, చ్చట నించుక నేడదేటి చనిచని యలిడు
ర్భటతరమార్గ్లానిం, గటకట పతితోడఁ బలుకుఁ గటకటపమచున్. 36
- చ. మనయూ రెయ్యది? యెంతదవ్వు మన మీమార్గంబునం బోవుటల్?

నెఱుగరా దెండవడ దేవ ! యిట్టిమీష, దాష్టములనీడ నున్న నాకలఁత గలదె
వ. అని విశ్రమించి యచ్చట. 49

— భరద్వాజాశ్రమప్రవేశము. —

క. ఈరీతి నిలిచి యచ్చటఁ, గోరిక లలరం బతంగకులమణి చరమాం
భోరాశి కినుఁడు చేరక, భారద్వాజాశ్రమంబువజ్జ న్నిలిచెక. 50

తే. గాలిలేడీమెకంబులు క్రొలుపులులు, శొదమసింగమత్ రెంటఁద్రాగుడుమెకంబు
లలభరద్వాజమునిరాజనిలయమునకు, బలకరం బున్నజోదులవగిదిఁ బోలికె. 51

క. మనక మావంతునివన, యెనఁగంబఱినోరిమెక మిభేంద్రత్రాణ
వ్యసనోల్లసనోన్నలి మనుఁ, బసిబిడ్డల నేదుదాదివలెఁ బలి యచటక. 52

క. విలుదాల్పుం బ్రోడలు తొడ, చెలిజంటకొలంపురాచసింగపుఁగొదమత్
నిలిచిరటఁ బుడమిపుట్టగు, నెలఁతుకయుం దాముఁ దపసిసెలవున నంతన్. 53

క. పొడగని మునిశార్దూలము, నడుగుంగవ కెరఁగినం దమామతి వారిక
గడు లాలించి నుభానన, మిడి యాబోధనిధి సీత నిట్టని పలికెక. 54

క. మను వనమాలికకడ నీ, యునికి తగుం గాన సీకు నుండక దగు ని
వ్వనమాలికకడ నిపు డో, వనితామణి ! పూర్వజన్మవాసన గాడే. 55

వ. అనిపలికి బహువిధంబుల నుపకాలించి. 56

మ. ఆలముని చిత్రకూటకుధరాధ్వముఁ జూపిన సంతసిల్లి య
బ్బలువీలుకాండ్రు రాకొమరుబాగులజోదులు నేల చూచి యు
గ్ధలికి ధనుర్గణకన్యనగౌరవభీతకురంగచంక్రమా
కలనముఁ జూపుచుం జనిరి కాంచిరి చెంతఁ గళిందకన్యకన్. 57

క. వెండియుఁ బడలిక దోఁవక, యుండ సరిద్దుర్గమార్గయుజ్జార్గవిలా
సాండజిలీలవిహరణ, పాండిత్యము మాసి రచటఁ బడేక్షణకున్. 58

క. కాళిందీజలశీకర, పాళిం దీరద్రుసౌరభగ్రహణకళా
కేళిం దీసిం చునవని, గాలిం దీప్రాంశుకులుల గాసి దొలంగెన్. 59

— రామాదులు చిత్రకూటముం జేరుట. —

క. అలరాచకొమరు లర్యమ, కులమణు లభ్రంకవద్రుకునుగుళుచ్చాం
చలమధుకరద్ధ నాఘన, కులముఁ గనుంగొనిరి చిత్రకూటాచలముక. 60

సీ. శోభిలాలాయంపుఁబోటులఁ బొటిల్లి యెక్కుడుమావులఁ బెక్కుగాంచి
బలితంపుభాగ్దహస్తులయోలగముఁ జెందిఁ బహురత్నకటకసౌభాగ్య మొంది
సింహాసనస్థలస్థితిఁ బొల్చి యెడనెడ పలయునెత్తముల వఱలఁ జాలి

చాతురిచేతక రఘుకుల, నేత తపోధనసమేత నియతిం బొలిచెన్.

71

— సుమంతుఁ డయోధ్యఁ జేరుట. —

తే. అంతనక్కడనయ్యయో! యయ్యయోధ్యదాసి యీశాన్యరథమెట్లుదశరథేంద్రుఁ
డున్నయెడ నుంతు? నే మని విన్నవించు? నని నుచుండు నధిపుగేహంబు చేరి.

తే. చేరి యరదంబుఁ దద్వహద్వారసీమ, దిగ్వి యరుడెంచి ప్రణమిల్లి దేవ! యిపుడు
నీకుమారుల సౌభాగ్యనిధులబుధుల, డించి వచ్చితి గంగాతటీవనలని.

73

తే. నాట మఱుకాట నటఁ జిత్ర కూటశిఖరిఁ, జేరి యందలిసంయమిత్రేణిఁ గొలిచి
నిలిచి వర్తింతు రింతకు వలపుగొలుపు, తరులనీడలకాడలఁ దరుల యురుల.

74

క. అనుచు సుమంతుఁడు దనతో, ననుపలుకులు చుఱుకుఁజెలుకులై ఘోరతరా
శని నొలుకుతగుమలై య, జ్ఞనపతి వీసులకు నులుకు సంపాదించెన్.

75

మ. విని మూర్ఖిల్లు బొరింబొరిం చెలియు నుర్వీభర్త యోలత్తుణా!
యను నెట్లెగిరి రామరామ! రఘురామ! యంచుఁ జింతించు గై
కనుఁ దిట్టుం దనబుద్ధి కాత్మఁ బొగులుం గౌనల్యతోఁ గూడి హా
యను నవ్వుం దల యూఁచులేచు నిఁక నెట్లంచుం దలంచు న్నదిన్.

76

సీ. కంటకాశ్వుక్రూరకాంతారములు నీకుఁ గేళీవనము లయ్యెనే లతాంగి!
దురవగాహగభీరతరతరంగిణులు నీ కాటడ్కియ లయ్యెనా మృగాక్షి!
చిత్రకూటాదికగోత్రావళులు నీకుఁ గృతకాద్రు లయ్యెనే కీరవాణి!
హరిణీవరంపరాంతరవిహారము నీకుఁ జెలులపొందయ్యెనే చిగురుబోడి!

తే. నాకుఁ గోడలవై నీవనేకవిధుల, నిడుమఁబడ నింత నోచితే యిపుడు కల్లి!
పుడిమిఁ బుట్టునెయిఁక నినుఁబోలుసాధ్వీ? సనయదాక్షిణ్యవినయ! యోజనకతనయ!

ప. అని మఱియు.

78

మ. ఘటదీపాకృతి గాఢె రాఘవనియోగప్రాప్తశోకార్తిలం
పటచిత్రంబునఁ గుందుసామ్రాటభి? పోల్పం గా నచంద్రోదయం
బటు లొఁగాఢె మహీనుతారమణశూన్యం బైనభాగ్యంబు? నేఁ
డటనీచంద్రిక గాఢె రామరహితం బారాజ్యభోగం బిలన్?

79

— దశరథమరణము. —

ప. అని దశరథుండు పురపురం బొక్కి పెక్కుమాణులు రామశబ్దం బుచ్చరించుచు ని
శ్చేష్టితుం డయి సంక్రందనహాయుండు గావున ననిమిషత్వంబు నొందె నప్పుడు.

క. నందనవనవాసము తన, డెందముఁ గుందింపఁగాఁ దొడింబడఁ దానన్

నందనవనవాసము విభుఁ, డొందె రఘూత్తమనిఁబాసి యుండం గలఁడే? 81

బట్టము గట్టుకొమ్ము జనపాలనశీల నయాభిరమ్యతత్

నెట్టుకొనక నమస్తధరణీపలయాంకితబాహుకాలివై.

90

చ. అన విని దైవమానుషబలాధ్యుండు రాముండు భాగ్యచాతురీ
ఖని యనివార్యకౌర్యుండు జగన్ముతుఁ డగ్రజుఁ డుండఁ బాడియే
నను నిట రాజ్యభారభరణంబునకుం బురికొల్పి? చెత్తు న
య్యినకులచంద్రు రాక చని నేనియు నేను వసించుఁ గానలక.

91

—ॐ చిత్రకూటప్రయాణము. ॐ—

తే. అని భరతు. డిట్లు ప్రతిసమై నపు డయోధ్య, వెడల సరయుఁసరిద్దర్శవినమార్గ
వితతులు తరించి చని బాహువీర వంతి, తఱి గుహశ్రమవాసంబు దఱియఁజనియె.

క. అలగుహనిచేత భరతుం, డలఘుండు పూజఁ గొని రాముఁ డరిగినతెరు వ
క్రలిహరుండు చూప వరముని, కలమఖవాటంబు చిత్రకూటము గనియెన్.

92

క. కని డగ్గఱి గిరిమీఁదికిఁ, జని యొక్కెడ రాముఁ బర్ణకాలాధాముక్
మునిబాలపూజ్య ననుజా, వనిజాన్విత ఛైర్యనిధి నవార్యుం గాంచెక.

94

క. ఆమేటి యభువిరాముని, రామునిఁ గరుణాగుణాభరణం గని వినతుత్
ప్రేమ నొనరించి యవ్వభా, నేను మరసి వత్తిరఘుండు చెల్లుట చెప్పెక.

95

—ॐ రామాదులు సశరభుమృతి విని శోకించుట. ॐ—

తే. లేలుప నత్తఱి మూర్ఖిల్లి తెలిసి విభుండు, ధన్య! ధశరథరాజమూర్ధన్య! మాన్య! వంత.
చనితే మమ్ముల నెడఁ బాసి? యనుచు నడలి, తెమ్ముండును దానుఁ గుంది రెంతయును

క. రామానుజి వగచెం బర, భామాజనవిముఖ! సార్వభౌమా! భూసు
త్రామా! దివి కేగితివా, మామా! యోరాచచందమామా! యనుచుక.

97

వ. ఇట్లు బహుశ్రకారంబు వగచి సీతాలక్షణసమేతంబుగా రఘునందనుండు దండ్రీకి
విధ్యుత్కకార్యంబులు నిర్వర్తించి మునీంద్రగోష్ఠిం బ్రవర్తించుచున్నయెడ.

98

చ. భరతుండు రాజ్య మేలు మని ప్రార్థన చేసిన దాటవచ్చునే!
నరవరునాజ్ఞ నాకుఁ బడునాలుగువర్షము లొర్చి యంతఁ గ్ర
మ్ముఁ జరుడెంచి పూనెడ ననుస్తమహిభర మన్నియేండ్లు భా
స్వరసయవృత్తిఁ జేయుము ప్రబావపాలన మీవు నావుమక.

99

తే. మిహిరకులదీప! రఘురాను! విష్ణుఁ బాసి, యుండు నందాఁక నేమగు బొందిఁబొంది?
నిలవ ది.కఁ బ్రాణ మెట్లైన గొలిచి మనెడ, నిమ్ము పాదుకలనివేడ నిచ్చెగరుణ.

—ॐ పాదుకాపట్టాభిషేకము. ॐ—

మ, భరతుం డారఘురాముపాదుకలపై భక్తిం బ్రతిష్ఠించి ని

ప్రాజ్యజ్యధారాగంధిభాఖండలప్రముఖ నిఖలమఖభుక్తగపరంపరావశీకరణవాగురా
మయశ్యామధూమరేఖావలయంబులగుయజ్ఞనిలయంబులును, నక్షుద్రవృక్షవాటివధూ
టిమధుకరవికురసీమంతసీమాంతర సుందరసిందూరరేఖావై ఖరిశ్లాఘాకరంబు లగునహ
జనుధనుధురతరపచేళిమణిచేళిమప్రసవఫలగుచ్ఛగళిత లలితమధురసప్రవాహనికరంబు
లును, నభ్రంకషాదభ్ర కాఖశాఖాశిఖాలీలాడోలానుఖవిహారవేళా నిజసహజతరుణా
రుణచరణవిన్యాసహాసామృతరసకీసలయితప్ర సవితస్థాణుకందంబు లగునిలింపశంఖా
లతాంగీబృందంబులును, తరళతరవిలాకనవిశేషచాతుర్యానందకరమరంగశాబకముఖ
ముహూర్తుహుర్నవీనసూసాంకురగ్రాసవిన్యాసాచరణ ఊణఊణప్రాధ నాత్వరావరాయ
ణోల్లాసభాజనం బగుధన్యమునికన్యకాజనంబున, ధరిత్రీపుత్రికిం జూపుచు నచట
నచట వివారిండుచు బ్రతిక్షీతిరుహోదగ్ర కాఖాంచలఫలాహరణలంఘనశృంఖల
జంఘాలజ్జవంగసంఘాతంబును సరసకీసలయాస్వాదనోత్కంఠాకుంతకలకంతపలకంత
కలకలారావనంకులంబును రసాలసాలతాలతమాతకొల్లకదళీగంధసారకర్పూరభూ
రుహచ్ఛాయాశీతలంబును నగునొక్కచక్రిం బరిశ్రమం బమర విశ్రమించె నిర్వి
ధంబున.

107

— వి రా ధ న ధ. —

క. అంత విరాధుం దనుచే, వాంశకుఁ డేలేంబి సీక నయవిఖ్యాతం

గాంతామణిఁ గొని యరుగ దు, రంతపరాక్రముఁడు రాముఁ డపు డిట్లనియె.

క. నీలాపల బెగ డొందకు, నీలాపలచిగుర! వీని నేలం గూలం

దూలింతు నొక్కఁగోలన, రాళితరక్తాధు సావరాధు విరాధు.

109

— శరభంగదర్శనము. —

తే. అని నిరవరోధుని విరాధు నపుడు గుండ్ని, యంత శరభంగదర్శనంబధిగమించె

గాని శరభంగదర్శనంబునఁ డెన్నఁ, డాహవంబున నమృతబాహుబలుఁడు. 110

క. శరభంగచరితు దురితో, తక్కురభంగవిధాననిపుణకర్త శండ్డా

కరభంగయశోనిధి నా, శరభంగతపస్విఁ గాంచి నశక్తితుఁ డయ్యె.

111

— అగస్త్యదర్శనము. —

సీ. తాఁసోత్తమదత్తదర్శచర్వణమ త్తకుంభిత్కురంగి కాడింభకంబు

వాచంయమేశ్వరాభ్యురనిరంతరహోమధూనుసలఛన్న పాఘోదబధము

మానిచక్రే శకుమారచక్రసీతఫలమూలకుశసమిశ్చిల్లవంబు

సంయమికన్యకాజనకృతాఖిలధూజవర్ణి కాపరిణామవై భివంబు

తే. పర్ణశాలాతరుస్కంధబద్ధఁగోహ, పంజరాదాఘోకీసంకట్యమాన

రామా—12

సీ. వివారిరాళిలో నించుచిల్లునికల్లి కలుములీనెడువాలుగంటి పుట్టె
 వేల్పులవేలుపు వెన్నుఁ డేమున్నీటఁ బడగపానుపుమీఁదఁ బవ్వళించె
 లచ్చికన్నీయ యాడునచ్చనగుండ్లు నాఁ గొండ లేవార్థిలో నుండు నొకట
 వేడిమంటలచేదునిలేవయోధిలోఁ బొడమి యాశ్వదకంఠభూష యయ్యె
 తే. నట్టియాచుక్కమగవానియయ్యనొయ్యఁ, గొంటి వాపోశనం బొక్కగుక్కనీవు
 సీప్రభావంబు లూకఁడు వర్ణింపఁగలఁడె, పరమపుణ్య! యగస్త్యతాపసవరేణ్య!
 ప. అని నులించిన.

122

— పంచవట్టప్రవేశము. —

చ. సమధికపుణ్యశాలి ఘటసంభవుఁ డక్షయబాణతూణయు
 గ్గముఁ బరదుర్జయాయుధసమాజము వైష్ణవచాపమున్ సమం
 త్రముగ నొనంగి పక్షిరథనందను రాము బహూకరించి య
 య్యమలచరిత్రుఁ బంచవట్టియందు వసింపఁగఁ బంచెఁ బంచినన్.
 తే. అసమకసలయకుట్టల ప్రసవఫలక, లాబదీపితవిధపశాశపక్షిఁ
 బంచవట్టిఁ బర్ణశాలఁ గానించి యచట, నునికిఁ జేసిరి రఘువంశయోధవరులు.

123

124

— హేమంతర్తువర్ణనము. —

చ. మరువకగంధిలంబులును మందరవిద్యుతులుం దుషారథు
 సరములు సర్వవాంఛితహాసంలికముల్ సముదగ్రసౌరభా
 గరువరిలిప్తభోగియువకంఠతలంబులు నైతలిరెచ్చ వా
 సరములు దంతసీతకృత్రివశంపదముల్ తుహినాగమంబునన్.
 క. హిమసమయాక్రమభీతిక, ద్యుమణినిబోష్ణంబు కొంత యునిచెనో! కాకు
 న్న మహీనలి నెక్కడి దల, ప్రమదాకుచసీమ నవ్యభావము దలఁపన్.
 చ. అరసి నిరుష్ణకంకరకరాన్ని జపాకుసుమేచ్ఛ గొరి డ
 గ్గఱి యవతంగయోగ్య మని కైకొనఁ బూనుమదికొ సరోజమం
 దిరము మురారికొస్తుభమణిం గల కీల యటంచు దద్యుజాం
 తరమున నిల్చె దుస్తర ముదగ్రహిమాగమ మెట్టివారికిన్.
 క. అతిదుస్సహతరళిశిరా, గతభీలిం బఱచి మున్నుగా ననలుఁ డహో!
 శిలికంఠసయనగోళ, స్థితి నొందెం గాక లేదె ది కాకచునికి?
 తే. తరణి వేకువతఱి మరుద్బాంధవాంశుఁ, జెంది దివసావసానంబు నందు నతని
 యందుఁ దానొందుఁ జెందోవనిందు శశియు, శివలూటాన్నికడ నిల్చె శిశభీలి.
 ప. ఆట్టిహిమాగమసమయంబు నిర్వర్తించి యంత.

125

126

127

128

129

130

- ననిమొన కేగుండెంది కమలాప్తకులీనులఁ గాంచి నవ్వి యి
 మనుజులు మమ్ము మార్కొన సమర్థులై యందుఁ దలంచి రయ్యెడన్. 143
- క. ఖరనేనానానావిభ, శరవజ్జిగభీరగుణవిశారదముద్రా
 శరధులఁ దార్కొనియెన్ దా, శరధుల నక్షయమహాస్త్త శరధులఁ దోడ్తోన్. 144
- తే. కాఁకమించులవినుమానికంపుజోదు, మంచుగమిఁ గంచుమించు గావించుకరణిఁ
 దరణికులమాళి విశిఖితములఁ దుముల, ఖరచమూముక్తశరవరంపరల నణఁచె. 145
- ఉ. ఓర్పి రణాంగణంబున నిజోగ్ర నిశాచరవీరనేనఁ జే
 రార్పినఁ గాంచి నూత్రిశిరుఁ డాఖరదూషణులౌ నితండు స
 ప్రార్పిరుదగ్ర తేజాఁ డని యద్భుత మంది తలంచి ముగ్ధురం
 గూర్చునె ముండదయ్య మని కుందిరి యందిరి కార్దుకాస్త్రముల్. 146
- వ. ఇట్లు దగ్గఱి యగ్నిఁ ద్రధీరుం డగురఘువీరున కిట్లనిరి. 147
- క. తగవా మగవారికి నిటు, మగువయెడం దెగువఁ జూప ని మాద్యశవీరుల్
 జగలం గజవా ని దొరవాని, మగఁటిమి గలరాచచందమా యిది ని యిహిహి! 148
- క. దానిని ఖడ్గాఖడ్గినో, కాక కచాకచినో బాణకౌశలముగనో
 సీకెద్ది యిష్ట మనికిన్, దీనినుమా యొకట మెచ్చితిమి నృపతనయా! 149
- వ. అని పలికి కినుకం దమకంబు మునుకొనఁ గొనకొని. 150
- తే. ఖరుండు రణవీరదనుజశేఖరుండు గడఁగి, యేళు చూపుచుఁ గ్రొవ్వాడితూపులేయ
 రాఘవశరాసనోజ్ఞితామోఘశరము, రాహువునుబోలె ఖరకరగ్రాహి యయ్యె. 151
- తే. త్రిశిరుశరవృష్టి నాశుగోద్యుత్తి నడఁచె, రోషభూషణదూషణభీషణాస్త్ర
 తతులఁ బ్రత్యస్త్రములఁ ద్రుంచెఁ దాఁకనీక, ధాకఁ గాకుల్ శృవంశసుధాకరుండు. 152
- మ. శశిరోచిష్టకళాకలాపవదనాబ్జాతుండు రాజన్యలో
 కశిరోరత్నము చాపనై పుణపరిష్కారుండు నానానుధీ
 వశిరోలంబశరణ్య పాదశమలద్వంద్వండు మాద్యుత్తర
 త్రిశిరోదూషణకంఠలుంతన మొనర్చెం జండకాండంబులన్. 153
- వ. ఇట్లు దుర్దశం జతుర్దశసహస్రదనుజనేనానమేతంబుగాఁ దద్దోషాచరవీర త్రితయంబు
 లయంబు నొందినం గనుంగొని కనుంగొనల నశ్రుధారావర్షంబు దొరఁగ విషాదవేదనా
 జనితరోదనారభటింబణవి తోమ్ము చఱచుకొనుచు రఘువరవిరూపితవిప్రకముఖయగు
 శూర్పణఖ విముఖత్వంబునం జని రఘుకుల ప్రదీపాప్రతీపప్రతాపాటోపం బెఱింగిం
 చిన నదరిపడి యేమేమి ని యొక్కడెక్కడ ? నెవ్వఁడెవ్వఁ డిట్లుగావించినాఁడు?
 మనుజులు దనుజులం జెనకువారై రేని మందూకంబు దందశూకంబును గురంగంబు

- బాయ్ బిట్టలయించు దా దిగుచు నప్పాటన్ మృగం బీగలిక. 163
- లే. ఇట్లు వెన్నాడియలసి కాదిది మృగంబు, మాయయోయేమొయైన నేమాయెనుచుఁ
గనలి కనకమయోగ్రాశుగంబు వటుప, లేటిరాకొమ్మునడుచక్కి నాటుకొనిన. 164
- క. శృంగత్రయంబుఁ దాల్చిన, భంగిఁ గురంగంబు గాన బడి యప్పుడు నే
లం గూరి నార్తి హా ! సీ,తాంగన ! హా ! లక్ష్మణా ! యటంచుం బెలుచన్.
- లే. అచట మాయాకురంగదీసారవంబు, విన్నయంతటిమాత్ర నె విన్నబోయి
సీత మూర్ఛానమేతయై నేదదేరి, కాంతునియవస్థ కడలు లక్ష్మణుండు వినఁగ. 166
- మ. అనఁజున్లర్లచయంగచిత్రరుచి నాకయ్యో మెకం బేటికిం
గనువట్టెం ? గనువట్టెఁ బో ! వనకురంగభ్రాంతిమై నెప్పట
ట్లనె యే నుండకపట్టితే నధిపు నేనా వేడిరిక ? వేడినం
కనె వెన్నాడి బిడిం జనం జనునె? హా ! నాబుద్ధి యిట్లుండెఁగా. 167
- సీత రాముకడకు లక్ష్మణుం బంపుట. ●—
- వ. అని పొగిలిపొగిలి భూపుత్రి సామిత్రి కిట్లనియె. 168
- క. మాయన్న ! నమిత్రానుత!, మీయన్న రఘూద్వహుండు మృగబాధల నే
మాయెనొ ! డాయం జనుమా, హా ! యనుజా ! లక్ష్మణా ! యటంచుం బిలిచెన్. 169
- వ. అనిన విని. 170
- ఉ. మానవతీమతల్లి వినుమా యనుమానము నొంద నేటి? క
మానవసంహమున్ హరిణమాత్రము నొంప నమర్థమే? మరు
ద్దానవసీదసాధ్యుల కతం డనిలొన నసాధ్యుఁ డెయ్యెడన్
హని యొకింత లే దతని కాత్మక జలింబక యూరకుండుమా. 171
- క. అఱకాలముల్లంగొన కిటఁ, దిరిగి రఘుస్వామి యేఁగుచెంచున్ మదిలోఁ
దరుణి! వెఱవకు విసిసాం, తరమున విను విడిచి పోవఁ దగ దిఁక నాకున్. 172
- క. అని చనక యున్నఁ గనలేడు, జనకనుతాశ్రులికటూక్తిసందర్భంబుల్
వినలేక లక్ష్మణుం డటు, చనఁ బత్తిముఖుండు తపసిచాడ్చున నిలిచెన్. 173
- రావణుండు సన్యాసియై సీతకడ కేలేంచుట. ●—
- చ. జలదముఁ బాయ్కొమ్మెఱుగుచాడ్చున నాయకరత్న శూన్యమై
యలవడుహారవల్లరికియన్ హరిణాంకుండు లేనిరాత్రియొం
బరి రవిఁ బాసి గాసీలేడుపద్మినికైపడి వంత నొంది వ
ర్తిలేడుపరివ్రతన్ వసుమతీసుతఁ గాంచి దకాన్యుఁ డిట్లుచన్. 174
- క. సన్యాసిని వన్యాశిని, గన్యా ! సీమంకపీఠికాసిందూరో

- క. ఆనమయంబున భూతన, యాసాధ్వి యసాధ్య యగుట కలిగి విశాటా
గ్రేసరుఁ డాత్తమృషాన, న్యాసిత్వం బుజ్జగించి యాభీలుండై. 185
- క. ఆకాంతకుఁ గనువట్టెన్, భీకరదంష్ట్రాకరాళపెటపెటరవరో
మాకల్పప్రియవాగ్జ, ల్వాకముఖుం డగుచు దైత్యపతి యుద్ధతుండై. 186
- ఉ. అవ్వడు దానవాధముభయంకరరూపముఁ జూచి సాధ్యసం
బుప్పతిలక్ మహితనయ యుర్వర వ్రాత హరిత్కరీంద్రముల్
నెప్పటి కూలి తూలి రజనీచరభాస్కరబింబముల్ రుచుల్
దప్పె నమస్తతారకవితానము రాలె నరాళభంగులన్. 187
- వ. ఆనమయంబున. 188

— రావణుండు సిత నెత్తుకొని పోవుట. —

- క. కన్నియతలమానిక మగు, నన్నాగటిచాలిపేరియతిపన్ సిరికిన్
బెన్నుద్ది నెత్తుకొని చని, యన్నీ చుండు రథముమీఁద నపు డిడుకొనియెన్. 189
- క. నీవనుమతివైయేగతి, నోవనుమతి! న న్నహించె దోఖగవరులా
రా! వీక్షింపుండు నాదెనఁ, గావుండు వనమృగములార! కన్య ననాథన్. 190

— రావణజటాయువుల ద్వంద్వయుద్ధము. —

- క. అని వలికెడుజానకిమొఱి, విని కెరలి జటాయు వభ్రవీధిం జను న
ద్వనజాధమునిం గనుగొని, యనివారణఁ జనకు చనకు మని యిట్టనియెన్. 191
- క. మాయమ్మ రామునది గొని, పోయెడు దుశ్శీల! నిన్నుఁ బొరిగొనకున్నన్
నాయది లావె తలంపన్? నాయది విక్రమ మెఱికనుము నాక్రియ యనుచున్. 192
- క. తల్లి! సాధ్వివంశమ, తల్లి! మది తల్లడిల్లి శరలకు పరయౌ
షిల్లాలు వీరిఁ ద్రుంతు మ, రుల్లొకవిరోధి ఫణి గరుత్త వీలన్. 193
- వ. అన విని యద్దురావపావజాతి యగునిర్జరారాతి యిట్టనియె. 194
- క. పులుఁగా! నీకొలదితలం, పులుగా విని నాకు నాలమున నెదురు నిలిం
పులుగారు వలవ దియ్యఱి, పులు గాసిల నేల తొలఁగి పొమ్మా యనుచున్. 195
- చ. బలియొండ! నీయెడటమునఁ బక్షినిగాఁబ్రతిపక్షవృత్తి నీ
తల లవనీతలంబుదెనఁ దాళఫలాకృతి రాల వీలమై
జలజల డుల్తు నిల్తు ననిచక్కఁ బతంగకులీనుభార్య ని
ర్మలతరచర్య డింది చనుమా మనుమా మనుజాశనాథమా! 196
- క. అని యలుగు పులుగు వెనుగొని, మునుకొని చనుఁ జనకు ముద్దులకనయన్.
సవయన్ విడు విడు విడు మను, ఘనశరధరకిభరనభరచాతిఁ జిందించున్. 197

జెక్కు నక్కునుక్కు నెక్కునం బెక్కువగలం జించి చీకాకుపటిచి చఱచినం
బెల్లు శోషిల్లి యుల్లంబునం బెలిసి మఱియు సంగరోన్ముఖుం డయి జటాయువున
కి ట్లనియె. 199

క. నీవు వయోవృద్ధుండవు, గావున మన్నించినాడఁ గా కెటులైనం
బోవిడుతునె నినుఁ ద్రిజగ, ద్రావణు రావణుని నన్నుఁ దరమే గెలువన్? 200
వ. అనిన విని కతంగపుంగవుం డి ట్లనియె. 201

ఉ. రావణ! రావణ! గెలువ రా దనరా దజుఁ డిచ్చినాఁడొ యీ
కావర మింత కావర మింకం దగ దూరక పొమ్ము జానకీ
దేవిఁ ద్రిలోకపావనిఁ బతివ్రతఁ దీవ్రత దించి యాక్రియం
బోవక తక్కిలేని నినుఁ బోర గరుడధి నొంతు నుద్ధరిన్. 202

క. నావునుఁ గల్పాంతఫణి, గ్రేవేయకకాగ్రదుగ్రగతిఁ గదిసిఁ దళ
గ్రీవుఁ డసిఁ గసిమనంగిన, లావరి యగుపులుఁగుజేఁడు లావణి వడియెన్. 203

— రావణుండు లంకఁజేరి నీత నశోకవని నుంచుట. —

మ. అవు దాపక్షిమగండు రక్కసులజియ్యం దాకి యబ్బంగి ను
గ్రవుఁగయ్యం బొనరించి మూర్ఖుల బలాత్కారంబునన్ వాఁడు లో
కపవిత్రన్ జనకక్షితీశతనయన్ గాకుల్ శపిరాంప్రీష
ద్వపటుధ్యానవరాయణన్ రథముమీఁదన్ నిల్వొంచున్ జనెన్. 204

తే. పోవునెడఁ ద్రోవ నప్పు డప్పుడమివట్టి, యడుగుఁ గెందామరపసిండియంట వడియెఁ
దరణికులకర్తవచ్చెనో ధరణితనయ, వార్త రఘుభర్తకెఱిగింపవలసి యనఁగ. 205

క. తనయావహరణవేదన, యొనగూడినర్తుగర్భ నూరార్చుటకుం
జనులీల రాలె నీతా, ప్రనముక్తామణులు గుణులు తగవరు లెందున్. 206

వ. ఇవిధంబున. 207

తే. కలమయోత్తీయవంశంబుఁ గాల్చిఁగొనఁగఁ, బొగసి మండెడుకొఱునిఁ గొంపోవుకరణిఁ
గీర్ణ బిటురనువర్ణ సువర్ణ గాత్రి, జనకనృపపుత్రిఁ గొనిపోయె దనుజవిభుండు. 208

క. నరులార! కానరే కి, న్నరులారా! యడ్డవడరె నానాధరణీ
సురులార! వేడికొనరే, సురులారా! దనుజుఁ దనుముఁ జూడరె కరుణన్. 209

ఉ. హాజనకక్షితీశ! దనుజాధము వీని హరించి పోవె రా
వే జనయిత్రి! ధాత్రి! వినరే పనదేవత లాలకించరే
భూజనులార! యాఁడుమొఱి ప్రావరె సూర్యసుధాంకులార! ని
ర్వాప్యజక్యపాభిరాము రఘురాముని భామినిఁ జూడరే దయన్. 210

క. అని పర్ణ కాల దగ్గఱఁ, జనుదెంచి యి దేమి నేడు జానకి మెలఁగం
గనరాదు చిన్నఁబోయిన, దని పంతం గాంచుఁ గాంత యడు గిడుజాడల్. 222

తే. తమిగమియఁ గాంత గాంతుఁ దంతటను జూడుఁ
జూచి లక్షణ! చాననిచోట్లఁగాన
మాయయో! నీత మనయాశ్రమంబుగాదో!
కలయొ నెక్కమొ! యిదిసాకుఁజెలుపుమంచు. 223

ఉ. చెంగిన తొల్లి కల్పి రఘుసింహము డెందమునందుఁ గుంది పే
రంగదఁ బర్ణ కాల కలయంగను ముంగిటఁ జెంగటం గనున్
నింగిఁ గనున్ మహిం గను పనిం గనుఁ బల్కఱునుం గనున్ దశా
శాంగణభూము లేమి యనుచా ? యను డాగిలివే నతీ? యనున్. 224

ఉ. జాయను జూపవేమి ? యుచుజా ! యుచు నవ్విధి యెంతఁజేసి నా
రా! యను నాడుగుండె బలురా యనునాత్మపరాక్రమోన్నతుల్
రోయును గాననాంతరము రోయును దుష్టకురంగ చచ్చును
మ్మ యను జానకి! దనుజమాయను గ్రుంకితే పల్కుమా యుచున్. 225

క. గిరులన్ దరులం బఱులన్, గురులన్ గురుకరుల మరలమరలన్ నెమరున్
విరివిరిపొదలన్ రొదలన్, బొరిఁబొరిఁ గను విను వియుక్తిఁ బొరలున్ దొరలున్.

చ. తముఁ గుచకుంభయంగ్మఘనత న్నిరసిండునసూయ గంధనా
గము కబళించె నొక్కొ! గజగామిని గావుననొంజె నొక్కొ! సిం
గము హరిమధ్యగానఁ గినుకన్ శరభంబు వధించెనొక్కొ! య
క్కమలదళాక్షిఁ గాక పొడకట్టదె యంతకు నాకు లక్షణా! 227

క. పులిసకటి మీనలోచన, నలిలభ్రమనాభి చక్రసమకుచ మాద్య
త్కలహంసగమన వికస, న్నలినాన్య వళితరంగ నదియై నదియో. 228

క. నడ్వలసికఠిలపంకిల, కాడ్వలశర్కరిలసీను జనకజ నవలా
నుడ్వధిపవదన వెదకున్, రాడ్వలశవయోధివిఘ్నండు రఘుపతి పంతున్. 229

చ. నలినముఖున్ లతాంగిఁ, బులిస ప్రతిబింబనితంబిబింబం దుం
దిలకుచ సింహమధ్య హరిణీనయనన్ నలిసీవసీధనీ
స్థలగిరితుంగశృంగసముదాయములన్ బరికించు సిండు శా
ద్వలముల పట్టుగాండు రఘువల్లభుఁ డట్టికణిన్ బొరింబొరిన్. 230

సీ. మాతులుంగంబులఁ జూతలుంగంబుల నీరంధ్ర మగుపట్టు నెమకినెమకి
భిల్లపట్టులచెంత పుట్టుమట్టులపొంత నదనన యొదవంగ వెదకి వెదకి

నదె కోకిలాలాప యసియాడునడు మని యేనుంగువగర లేఁగొనుఁ జూచుఁ

లే. జూచుడగ్గఱుఁ గ్రవ్వుఱుజూచుమరలుఁబోరలుఁ గెరలునియోగాన్నిఁబోగులు నొగులు
నెచటి కేగితె ప్రాశ్నశ్వరీ! యటంచుఁ, జీరు వగఁదారు నారఘువీరుఁ డిటులు. 241

లే. తనరు నినుఁబాసి యొకముహూర్తంబు బ్రహ్మ, కల్పమై మించఁగా రేవగిట్లు నేను
గడపుచున్నాడ నిందుకుఁ గర్త సాక్షి, శశధరుండును సాక్షు లోసరసికాక్షి! 242

చ. ఆవిరళకంటకోపలకులకుల మిట్టియఖండదండకా

టవిఁ జనునప్పు డక్కటకటా! రమణీరమణీయపాదప

ల్లవయుగ మెట్టు లోర్చెనొ యిలాధరఘోరదరీనిరీక్షణ

ప్రవణత నెట్లు చెందెనొకొ పాపవిధి! సతిచిత్త మత్తతిన్. 243

లే. పుడమిపుట్టువు లతహాన పువ్వుఁబోడి, కొమ్మ నైదోడు మీకు భూజమ్మూర!

తోడునీడయు నగుచుఁ గాపాడుఁ డరసి, యభిమతైకఫలావాప్తి యగు నిజంబు.

లే. అనుచు నున్నత్తవృత్తి నట్లవిభుండు, కలయఁ జూచుచు నాభిముఖ్యమునఁ జనుచు
విహసంతాపవివశుఁడై వికినవిధి, వెలఁది క్రొవ్వెదరాలు క్రొవ్వెరులు గనియె. 244

లే. జనకజాలకనహజవాసనలఁ దెలుపు, క్రొవ్వెరులు గాంచి మఱియును గొన్ని నెఱయు
విమలతరతారహారదామములు గాంచి, యందయును గాంచి మోదంబునందఁభుండు.

చ. అంతటం జని చని యగ్రభాగంబున ధాతుమయశైలశృంగననుదుధిరసీత్తకాయం
గంతగతప్రాణవాయు జటాయం గనుంగొనె నప్పుడు. 247

క. కని రాక్షసబుద్ధిం జని, యినకులసేంహము జిహూస నెవ్వొడవురా?

వని నన్ను జేనకవచ్చిన, దనుజుఁడవో? పలుకు మన నతం డిట్లనియెన్. 248

❦ జటాయువు రామునకు సీతావృత్తాంతముఁ జెప్పట. ❦

చ. విరు రఘువీర ! నీ వెఱుంగవే నచుఁచి బేరు జటాయు వండ్రు నీ

జనకునఖండ నజ్జనకజాత భవత్కులపాలికం దకా

ననుఁ డనువాఁడు గైకొని చనం గని మార్కొని యిట్లు డస్సినిక

గనుఁగొనునంతకుం నిలువఁ గల్గితి నంచుఁ దొఱంగె బ్రాణమల్. 249

చ. అతఁడు నిలొగ్రభాగమున నప్పుడు మేరుదోఱంగ ఖన్నుఁడై

యతనికే దండ్రీకిక బలె నిరంతరభక్తి యథావిధిక్ న్నధా

హుతవహసత్కియల్ నలిపి యొక్కటఁ బంచె శశీసహాయ మి

త్రుత దళకొత్తు నాదశరథక్షేతిపాలునితోడిచెల్లికిన్. 250

చ. అంతట నచ్చోటు గడచి చనిచని.

251

క. ధీజనవంధ్యుండు మరముని, పూజనయోగ్యుండు నగువిభుండు వధించెక్

వృనిలతనూజ! నాకు బరమాపుండ పీ వలభార్తి కుతో తపో
ధన నృపవీరవేషములు దాల్చుట యేమికతంబో? యేటికి
వృసమున నిల్చిరో? యెచటివారలూ? వారి నెఱింగి రమ్మనా.

261

హనుమంతుడు రామలక్ష్మణులజూచి మాటలాడుట.

తే. అట్లు కాకని మనివేష మధిగమించి, పంపకడఁ దప్పిదొరచూలి పంప వచ్చి
గాడ్చుకొనుదుండు రామలక్ష్మణులఁ గాంచి, వలికె భయభక్తియు క్తులేర్పడఁగనిట్లు.

ఉ. ఎక్కడివారు మీరు జగదేశమనోహరుని లుగ్ధ కాననం
బిక్కడి కేలవచ్చితిరి? యీజటివేషము పూననేమి? యీ
యొక్కటిజోదుబాగులు పహించితి రేల? వెలుంగఁజేయు న
ల్లిక్కులు మీశరీరపటుదీధితి చోద్యము దెల్పుఁ డిన్నియున్.

263

వ. అనిన విని మనవృత్తాంత మంతయుఁ దెలుపు మనిన లక్ష్మణుండు సవినయుం డగు
వాయుతనయునిం గూర్చి యిట్లనియె.

264

రామసుగ్రీవసల్లాపము.

సీ. దశరథుం డనెదుభూధవసార్వభౌమన కగ్రపుత్తుఁడు రాముఁ డప్రహేతుఁ
డతనితమ్ముడ లక్ష్మణాభిధానుడ నేను బిత్తవక్త్య పాలనవ్రతము నెఱవ
రాజ్యంబు నిడిచి ఘోరవనంబులకు రాఁగ నారామునతి నీత ననఘచరితఁ
గపటజటిత్వమార్గమున నొక్కభయండు మానవాదుఁడు మేము లేనివెనుకఁ
తే. బర్జకాలాంతరంబున ఫలపలాశ, జలము లాహారముగ నిష్ఠ సలుపుచుండ
వచ్చి కొనిపోయె సతి పులివాతఁ జిక్కు, కొదమలేడియుఁబలి వడంకుచును జనియె.

క. చనుచో నెదకుచు మార్గం, బున దైత్యుని యంగమచ్చములు గన్గొని యం
తనె పువ్వుబోడిజాడలు, గని వింటిమి పులుఁగుచెప్పఁగా నొకచోటన్.

266

తే. మఱియుఁ జని యొక్కవనదుర్గమార్గసీమఁ, బుణ్యుండోక్కఁడు మేనినీపుత్రి వార్త
లర్కజాఁడు దెల్పు ఋశ్యమూకాద్రి కరుగుఁడనిన వచ్చితి మిచ్చోటికనఘచరిత!

క. నావుడు రంజిల నే ను, గ్రీవుని సదివుండ హితవరిన్ నుతుండ మరు
ద్దేవునకున్ హనుమంతుండ, గావింపుడు నతనిచెలిమి గలుగన్ మీకున్.

263

మత్తకోకిల. వాలిచేత నిరస్తుఁ డై బలువంతలం బడి భానుజం

దాలి నేలనిజావనీవలయంబుఁ గోల్పడి వర్తిల్

జాలి నెవ్వగఁ దూలి క్రమృతఁ జాలువాని విరోధి న

వ్యాలిఁ ద్రుంచిన వానరుల్ గొలువంగ వచ్చు సహాయుండై.

269

తే. అతఁడు మీరు ననునసఖ్యంబు చేసి, కడఁక సాధింపఁగలర లోకంబు రెల్ల

తనీతాంతచింత మనమునఁ, గనికని యవి యన్ని మఱియుఁ గనుగొని పలుకుట.

సీ. సహృదయుమై యుంట చాలెనే యోగుణగ్రాహిముక్తహరగణములార!

కరము సఖ్యంబున దొరయుట మాని మత్కంతఁ బాసితిర కంకణములార!

రవియుంగరపుఁబడ్డ రాగంబ నీముద్దుటారపుల యువతి నేలొల్లవైతి

లలనపాదంబుల లంకెపాటె యుండి రాఁజనునే నూపురమ్ములార!

తే. యనుచునక్కునఁ జేర్చు బిట్టలక నూర్చు, కన్నుఁగవనద్దకొని కుందుగాసిసొందుఁ

గలవరించును దలవంచుఁ బలవరించు, మిట్టివడు నుత్తరీయంబు ముట్టిపలుకు. 231

క. దాఁకొని రతిసమయంబుల, జోక న్వలిగాడ్పులీను సురటిని నీవే

యాకాంత నేద దేర్చుదు, నీకుఁ బటాంతరము నవతు నేఁ గానఁ జామి. 282

ప. అని పలుమఱు బ్రాణేశ్వరిం దలంచి క్రమ్యరరఘువరుం గనుగొని. 283

తే. ధృతిశుచిత్యమహత్వపతివ్రతాత్వ, సత్యసౌశీల్యకమదమాచారవిధులు

జానకీదేవిసొమ్ములుగాని కావు, సొమ్ము లిని కాంత కని పల్కె సూర్యసుతుఁడు.

తే. భూవిభుని కంటఁ గంటను పుట్రఁడేసి, తొరఁగ బాష్పంబుధారలు తుడిచితుడిచి

నీకు శోకార్తి చెల్లునే నృపవతంస!, యరుచు నూరార్ప రవిసూరి కనియె విభుఁడు.

క. వివంశ మనము సీతా, దేవిని వెదకఁదగు నెవ్విధిన్ ఖలుని దశ

గ్రీవు వధింపుడ మీవగ, యేవగ మాన్వేదపు తెలుపుమిపుడినతనయా! 286

క. నీవంటిప్రాణబంధుఁడు, నీవంటిహితోపదేష్ట నేఁ గాని నిఁకన్

నీవాంధిత మెయ్యది? యది, కావించెద నడుగు మనుడుఁ గపివరుఁ డనియెన్. 287

క. తారాధిపవదనన్ రుమ, నారమణిన్ రాజ్యమున్ ధనముఁ గొనె నాడు

ర్వారుఁ డగువారిఁ దునుముట, కోరిక యిది నమ్మినందుకున్ ఫల మధిపా! 288

— రాముఁడు సుగ్రీవునితో వాలిని జంపెదనని ప్రతిజ్ఞ నేయుట —

చ. అనవుడు రాఘవుండు విని యస్తదమోఘునికాతబాణప

క్షిప్తిని బలకాలివాలి బహుదిగ్విజయోద్యమశీలిఁ ద్రుంతు వా

లినభుజశక్తి నేటికిఁ జలింప నిలింపపరంపరల్ నులిం

మను నినుఁ జేర్తు నీయనుగుభామిని భూమిని భానుసందనా! 289

ప. అనిన విని యమాత్యులుం దాను ననంతసంతోషంబు నొంది యుప్పొంగి యవ్వాలి

పరాక్రమంబుఁ దలంచి రఘువరుం గూర్చి దేవతాధిపతనయుండు దుర్జయుండు తత్ప

రాక్రమం బెఱిఁగించెద నవధరింపు మని యిట్లనియె. 290

— సుగ్రీవుఁడు రామునితో వాలిపరాక్రమ మెఱింగించుట. —

ఉ. నాలుగువారిరాను లొకనాటనె త్రిమృతి వచ్చుఁ గ్రమ్మఱన్

—ॐ సుగ్రీవాదులు క్షిప్రిధను జేరుట. ॐ—

వ. అని సకలసేనాసమేతంబుగా నుగ్రీవునిం బనిచి తాము నంత వెనుకొని చని. 303

కా. దుష్కిర్భ్రాతృనశాలి వాలి సహజదోహిత వధింబక్ష నమి

న్నిష్కంపాత్తకులాశ్రితోద్ధరణినిర్మదుత్ జగజ్జైత్రధా

నుష్కస్వాములు రామలక్ష్మణులు ధన్యుల్ సత్యసంపద్ధనుల్

క్షిప్రిధానగరంబుఁ జేరి యొకచక్కెన్నిల్చి యున్నంతటన్.

304

—ॐ వాలి సుగ్రీవ యుద్ధము. ॐ—

వ. అప్పు డప్రతిప్రాకారవలయతోరణానిష్కారవరిష్కారం బగుక్షిప్రిధాపురద్వా
రంబు చేరి యుద్ధీవుం డగుసుగ్రీవుండు వ్రళయకాలకాలగ్రీవమృంకారధిశ్కార
భూరిభైరవరంబున భూనభింతరాళగోళంబు ఘూర్ణిల్ల నార్పుచు నిలువ నమ్మహా
ధ్వని విని రోషావేశారుణముఖుం డగుచు వాలివాలినకడింది పిడుగువాలినవిధంబున
దిక్కులు వ్రక్కలై యురుల నార్పుచుం దాఁకె నప్పు డిరువురుం జరణఘట్టనా
చరణంబుల ధరణిగ్రక్కదలఁ బటుభుజాస్ఫాలనంబుల భగంబులు మృగంబులుకంచు
మించై పఱవ నొండొరునకనలు కనుంగొనలఁ గొనలుసాగువిస్ఫులింగంబులు మేఘ
సరణి ధరణిం గబళింపఁ జలించక కదిసి యశనిసమముష్టిసూతంబుల నిశితవిశిఖనభ
నఖముఖంబుల నడంచుచుం జించుచు నొందుచు రక్తధారాపాత్రంబు లగుగాత్రం
బుల దొరసి మఱియును.

305

క. గిరిగిరియన్ గరికరియన్, హరిహరియన్ బలెఁ బెనంగ నల్లన నృపుఁ డ
య్యిరువురరూపులుఁ జూపులు, నరసి పరస్పరవిమర్శనాదత్తుం డై.

306

క. అతఁ డీతం డీతఁ డాతం, డతఁడీతం డనుచు నింద్రజార్జితనూజా
కృతు లొక్కరూపుఁ గావున, మలెఁ బెలియక యప్పు డేయ మానె విభుండున్.

క. పారిఁబారి బెనంగి యాదిన, కరమానుఁడు వాలిచేత గాసింబడి ని
ర్భరరక్తసిక్తతనుఁ డై, యరిగి రఘూత్తమనిఁ జేరి యపు డెట్లనియెన్.

308

క. నను వాలి చావ నడిచిన, వెనుక ఫలం బేమి నీకు? విక్రమరూఢిన్
మును గలుగ వాలిఁ జంపిన, నినుఁ జెందుంగాక కీర్తి నృపవర! యనుడున్.

309

క. కరచరణనఖముఖాక్షి, స్వరశిరములు సురము సరయ వాలిశీ నీకున్
సురిగాన నమోఘము నా, శరమేయం జాలనైతి నైపు కపింద్రా!

310

వ. అని లక్ష్మణునిచేత నఱుతన్ గురుతుగా నొక్కగజపుష్పమాలికం గీలుకొలుపం గా
ఁచించి రికుమారపునస్సంగరోన్ముఖుండై పొమ్ము భయంబు వలనదు రయంబున

వ. అని వగచి వగచి శ్రుతికటుప్తాయన్యాయసిద్ధురంబులు గొన్ని పలికి రామచంద్రున కయ్యంద్రతనముం డీ ట్లనియె. 320

క. శోభిలు నంగదభరణం, బాభరణము నీకు నిలుపు మన్నద్వంశం
భాబానునూతిచేలికి, నాభాగ్యపుఁబట్టి నిమ్మ నరకాధనుణి! 321

వ. అని పలికి మదీయహృదయకీలతవిశిఖవృథం బ్రాణంబులు నిలుపూ జాల బాణంబు వెకలింపుము భవత్పాదపద్మసాన్నిధ్యంబునం దనువు దొఱంగి కృతకృత్యుండ నగు దుననియును సుగ్రీవునిం జేరి వెనుకటిమత్కృతాపరాధంబులు సహించి యంగదుం గటాక్షించి రక్షింపుము రానులక్షణచరణారవిందనే సానిరిద్దుండై నుఖంబున నఖిల రాజ్యంబు నేయు మనియును బ్రియంబులు పలికి రఘువరముఖవిఱొకనై కాగ్ర చిత్తంబునం బ్రాణాశుగంబులు పదలి ముక్తుం డయ్యె నయ్యవనరంబున. 322

క. శ్రీరాముఁడు నయధాముఁడు, తారాశోకంబు నంగదబలాపంబున్.
వారింపుచు లాలింపుచు, వారకసౌమిత్రి ఖత్వవంబుగఁ బలికెన్. 323

— సుగ్రీవపట్టాభిషేకము. —

కా. సీతాన్వేషణకార్యయత్నము దగం జేయంగ శీఘ్రంబ నం
ప్రీతిం దత్కపిరాజ్యలక్ష్మీకిట సుగ్రీవుం బ్రతిష్ఠించి ప్ర
ఖ్యాతశ్రీఁ దగ యౌవరాజ్యయుతుఁగా నయ్యంగదు నిల్పి ర
మ్మా తీవ్రక్రియ వారిఁ దోడుకొనిపొమ్మా ప్రోలిక్ లక్షణా! 324

వ. అని యనుజు నియోగించి సుగ్రీవుని గనుంగొని తపోధనప్రకారంబుఁ బూనినాకుఁ బట్టంబు సొర నుచితంబుగాదు సౌమిత్రి న్వెనుకొనిచని పట్టంబుగట్టుకొమ్ము పొమ్మని పనిచిన లక్షణంబు కిష్కింధానగరంబు వివిధరత్నతోరణవిచిత్రశృంగారరచనావిశేషంబుల నలంకరింపించి మానుమత్ప్రముఖప్రధాననిఖిలవీరవానరసమృతంబుగానమ్మిహిరనుతునకు నఖిలకపిరాజ్యపట్టాభిషేకంబు గావించి యౌవరాజ్యంబునకు నంగదుం బ్రతిష్ఠించి దుష్టనిగ్రహశిష్టపరిగ్రహంబునఁ బట్టణంబున సుగ్రీవాజ్ఞ నడవంగట్టడఁ జేసి మరలి లక్షణంబు రాఘవేశ్వరం దుచ్చయెడకు నభూర్వపడియయాభరణ సమస్తవస్తూపాయనభూర్వకంబుగా నక్కఱివీరుం డెచ్చి కానిపించిన నతండును బరమానందంబు డెందంబున పందడిగొనఁ బునగిపురగిప్రణామంబులు చేసి యిట్లనియె.

ఉ. ఆనుభువాత్తజన్మ నొకయమ్మన దిమ్మరఁ గూల నేసి నా
భామిని భూమి నిచ్చిలివి పల్కును బంశము సంఘటిల్లె నీ
వేమిఁజొఱంత లేనికృప నీఋణ మేక్రియఁ దీర్చుకొందు? నిం
కేమని యందు నీమహిమ ? యెవ్వరు నీసర రాఘవేశ్వరా!

ప ప్తా ఛ్వా స ము.

భారతీధరాబ్జా
క్షీభవనీకృతకటాక్షజిహ్వంచల బా
హుభా ! దయాంభోరుహ
నాభా ! గొబ్బురినరసనరనాథమణి!

1

మ. ఆవధరింపుము తదనంతరకథావిధానం బెట్టిదనిన.

2

— వర్షర్తువర్షనము. —

క. ధరణీతనయాన్వేషణ, కరణోద్యోగానురోధకంబై యంతర్

జెరువరుల కాలిసంకెల, యరుదెంచెన్ వానకాల మాభీలంబై.

3

లే. బ్రహ్మతనచేయులోక ప్రపంచమునకు, దారకమ్యంబుఁడెలపంగఁ దలఁచియొక్కొ!

నూటి మింటికి నేలకు సూత్రవట్టి, వీరక నీరంధ్రధారాశృష్టి గురినె.

4

మ. రటదంభోధరమాలికా మలనె ఘర్షద్రుద్విషేంద్రంబులై

పటుదంభోభిక్యకానుధూమతతు లై ప్రావృట్పరివ్రాజ్ఞటా

చ్చటలో నా మెఱిసెన్ మెఱుంగులు దివిన్ సంవర్తవేశామహా

నటచూడాపిఘణానహ స్రమణిసందర్శప్రభాచాతురిన్.

5

లే. మెఱుంగుతఱిద్రాడు పెనఁకువ మించు మొగులు, చాలుకవృపుమలనుదృచ్ఛయముచేత

భ్రమణమొందించి నూత్నమా నమృత మార, వినుకదలఁ గల్గజేసె బ్రావృణ్ణురారి.

లే. క్రొవైఱుంగుదీఁగె తఱుకులకన్తుపసిఁడి, కొడుపుతాఁడల ఘూర్ణితై ఘోరభంగి

దర్శకొద్దండదండయాత్రకునుబోలె, భూరితరమేఘమాలిక పేరిభేరి.

7

లే. సాగరవిషంబు గ్రోలి ఘూర్జియింబోలె, నాత్రివిక్రమగతి దివి నాక్రమించి

విధియుబలె నాదినృష్టికాపించి కాఱు, మొగులు దలఁసిం చెనపుడు త్రిమూర్తిమహిమ.

మ. స్థిరమైత్రిం దనవారిలోఁ గలయిక్ క్షీరంబులందం బర

స్వరభేదం బొనరించు నంచుఁ గలహంసశ్రేణులం జందభీ

తేవ మీఱు దటిన్నటిపంక్తిఁ బ్రేరించి కోపుగా మెఱుములు గొనఁగఁ జేసి
నరసుల కొకసొంపు సంధిల్లఁ గావించి పెక్కుదిక్కులవారిఁ బెంపుఁజేసి

తే. యలరెఁ దొలకరితఱిపేరియాటవాఁడు, మీటు వాటిల్ల వలరాచ మెచ్చునడసి
వధికజనమానధనము లపారలీలఁ, గొల్లూడెను భువనంబు లుల్లసిల్ల. 18

వ. ఇట్టి దుర్భర్ష వర్షాగమనమయంబున జనకతనయావియోగవేదనాదీనదీనమానమం
రఘువరుండు సౌమిత్రి కే ట్టనియె. 19

— రాముండు సీతావిరహానన్దుఁ డగుట. —

క. వానల సీతావిరహద, వానలసంతాప మంతకంతకు నధికం
బైనది శమింప దిండుక, యెనఁ దటిద్యహ్నియుశము లొసఁగి చెల్లనూ. 20

తే. లీల సీతావృధాగమవేశయందు, నిండు జాబిగి పండు విన్నెలలు మిగుల
నెడనెడలఁ గాయ నవి కంటివేకరంబు, మొగులు విరిమింపవలె. దామయన దెన్నెలు.

తే. అకట! నాకీపు డొక్కవర్షాగమంబె, పెక్కువర్షంబు లై పోవె దిగువోడు
నొప్పు వన యింక సీతావియోగదాపహన మేమిటఁ జల్లఁజులఁబు మిగులు!

ఉ. ఝంకరణంబు నల్పు మరునై వ్యములట్ల కదంబమరులొ
ఝంకరణంబులై యహరహంబును బాంధమనోభిమానన
గ్నంకరణంబు లై ఘనఘనాఘనముల్ పొగ రెక్కి చేదలం
ధంకరణంబులై బహువిధంబుల మబ్బులు గొల్పు గంటిచే? 21

వ. అని మఱియు వియోగవేదనకుంగాక కదధ్వనుదద్విరేఫజాతశీతవాశదీశశుభనికర
ముహూర్తమౌశ్చంద్రి కామిషవిషాద్రాత్రైరవప్రియత్రముఖత్రనవవిశిఖాత్రస్యంబు
ల గుఱించి దైన్యంబున ని ట్టనియె. 22

— చంద్రాద్యపాలంభము. —

తే. విల ప్రేతడు లేఁటి! యింటేటికలుగగి, సంత్రితలనన్నగాని! యొనన్నగాని!
చెల్లునే రోషరసమంత చిలుకఁ జిలుక!, సారెఁ గుండింపఁ జందనూ చందమామ!

క. పవనా! పరిచితనవనీ, పవనా! నా కీపు ప్రాణపద మాట దలం
ప వనారతములు నీవెం, పవనారూఢంబు లాప మణిఁగింప వనా! 23

క. అనిలుండ వయ్యు నయ్యో!, చనునే యిల మెలఁగ నంబుజముఖయుతులొ
జనులకడ? నుడియవేలా, నను నేచెద వింతచలమునం బవనూనా! 24

తే. జగతిఁ బొడమించ నంబుజాననుడ నైతి, నకలభూచక్రవిభూర్తి ననుభూత్యై
నైతి సోముడ నైన నేమాయెఁ జంద్ర, విభుడ నైతి పొడిచింపయె.

వ. అని వేడి వేడి వెన్నెలకాఁకకు నైదింపరాక రాజాన్నునాని.

చ. అనవుడు వాయునూతి పరమాప్తవచోనయరీతిఁ బ్రీతి నూ
నినమతి నాలకించి యట నీలుని నీతివిచేక కార్యశీ
లునిఁ గని జానకిఁ జగములొ వెడకంగఁ బ్రవంగవీరులఁ
బనువు మటుంచు సౌరి నిజభామినిచెంతకు నేఁగె నంతటఁ.

41

● { రాముఁడు సుగ్రీవు ప్రమత్తతకుఁ గోపించి లక్ష్మణుఁ } ●
గిష్కింధకంపుట.

వ. రామచంద్రుండును దుష్టరంబు లగువర్షాగమనివనంబు లొక్కచందంబునం గడసి
యొక్కనాఁ డగ్నిరీంద్రకందరమందిరాళిందరమృత ప్రదేశంబున నిల్చి యాకాశావ
కాశ ప్రభావికారదసీరదశ్రీ నిరీక్షించి భూమితనయ లేమి? దుష్టహరిహరేదనం
గుండి లక్ష్మణుం జూచి వత్స! కుల్పితమనస్కుండై భాస్కరకుమారుండు రాకమనె
నాకార ! తారాతారాధిపముఖలికుచకుచక్రీడానుభూయ త్రప్రమత్తచిత్తవృత్తిం
గృత్యం బెఱుంగక మొఱంగిరాక జూనింగినం బోవిడుతునె? కటకటా! యప్పుడచుకని
మఱచె నొక్కొ! తనకోరిక లీకలుగొన నఫలంబుగాఁ జేయుట కాని మిత్రైఱుంగున
మద్భాగ్యంబులుగా నచ్చుఱుగుమిచుట తేనికొడుకుకడకుఁ జని నయభయరసంబు
లొలుకం బలుకు. పలికినం గనక వినక రాక యొద్దారంబు లొడై నేని మున్ను తన్ను
మన్ననగొని పడని పాటులం బఱచునురుదిర వ్రతాపహ్వాలి వాలిం దూలించి యతని
జీవానిలాలిం గ్రోలి తనివిసాల కున్నచున్న శితవిషమాకుగవిషంబునకు నొప్పింతు
ననుము. చను మన మహా ప్రసాదం బని లక్ష్మణుం డాక్షణంబ యక్షీణబాణబాగానన
తూజీరధారియై ప్రళయవేళాఫణిఁగ్రేవేయ జాగ్రదుగ్రాహంబునం జనిచని
కిష్కింధాపురద్వారంబు నిర్జిరోధుండై దఱియం జని నిజదురాలొక భీకరమహా
మహావిభవంబునకు వెఱచి పఱచి పరణరక్షక ప్రముఖనిఖిలబలీముఖులు విముఖులై
గురుతరువ్రాత భీషణపాపాణపాణులై కలగుండుపడ నార్చి రోషావేశంబునందేర్చి
చొచ్చి వ్లవగరాజానగరిమొగసాలమ్రొలక నిలువ నలయలబలంబు విని యంగ
దుండు వెడలి వచ్చికొంచి యంతఃపురంబునకుం జని పతంగనూతికిం బ్రళయ
కాలాంతకుండునుబోలె ముంగిట రఘువర ప్రేరితుండై తదనుజుండు వచ్చి నిలిచియొ
న్నవాఁ డిక్కసిగులంబు నేటితో నిశ్చేషంబు గాకుండ నమ్రుండవై యెదుర్కొను
మనవుడుఁ దలంకి కఘ్నోతరంబునకు నేతెంచి నిత్యనన్నిహితహితామాత్యభృత్య
వర్గంబుతోడ నాలోచనంబుచేసి రఘుపతికృతోపకారంబు దలచిని యవ్వనుమఠి
శర్వరవరుని పాలికి వాలినందనుం బంచి ప్రార్థితుం గావించి రావించి తారారుమానమ
న్వితంబుగా నతుండై కనుంగొని యర్హ్యపాద్యాద్యుత్పచారంబు లాచరించినం

- చ. సమయము పల్కి రాక వెడజాగులఁ బెట్టిలి వీడుఁజిహ్వే
మమత! భవద్విరోధి ననమానభుజాబలకాలి వాలి దు
ర్దముని పధించి నీసొసఁగుత త్తరుణీమధురాశ్శబ్దోగముల్
మము మఱిపించెనే యటకు లక్షణుఁ డుగ్రత పచ్చు నంతఃకా? 49
- క. అన విని మజ్జనకుండవు, నను నేలినవంశపతిని నాదైవమవున్
విను నీదుమేలు మఱివక, గొనఁగొని కపినేనఁ గూర్చుకొనదడవయ్యెన్. 50
- ప. అని విన్నవించి యభయపార్శ్వంబులక బలంబులఁ గూర్చి వేర్యెఱా మ్రసిద్ధులం
బేరు గ్రచ్చి యిట్లనియె. 51
- చ. విశదచరిత్ర! కన్దానుము వీ రసమానబలుల్ సమిష్నిరం
కుతులు దకాన్యనైత్రిపిడుగుల్ దమజాటువికాదవానలుల్
కుశలు లటంచు భూగగనగోళము నిండఁగఁ బేర్చువైరిక
ర్కతుల సపారవీరకపిరాజులఁ జాఁజులఁ దీర్చి చూపినన్. 52
- క. కని సంతసిల్లి రాముఁడు, జనకజ వెనకంగఁ దగినచతురుల నికకన్తై
నను బతుపరాదె రవిమత!, యన నతఁడు మహావ్రసాద మని యున్నునుడై. 53
- సుగ్రీవుఁడు నలుచంకలకుఁ గపివీరుల నంపుట. —
- ప. అప్పు డప్పుతంగసూచుండు రఘువరాగ్రభాగంబున నీలిది గజ గవము గవాక్ష గంధ
మాదన సుషేణ వనన తుముద నీల జాంబవత్ప్రధానయూధపుంగవులం బిలిచి యు
చితభాషణసంభాషనోపచారంబులఁ గారించి ప్రాశ్నశ్చిమోదక్షప్రదేశంబుల నెచట
నెచటఁ దరణి కిరణప్రవేశంబునకు నవకాశంబు గలుగు నచట నచట నాయూదేశం
బులఁ గొలంకులకెలంకుల గిరులవరులఁ దీవలక్రేవల నదుల. బొదలఁ దక్కిండునెల
వులం గలయ వెదకి రఘువరవరానో. నాకాదునఁ గరుంగొని నరగున నరుగుచేరవలయు
నని యసంఖ్యాజేయవీరవానరవ్రాతంబులు గూర్చి వనిచి మఱియు దక్షిణదిశా
వ్రదేశంబునకు నతులితప్రతాపవ్రతిభాతుభాచరలక్షణాచక్షణుఁ డగునాంజనే
యుంబ్రత్యేకంబు పంపఁ దలంపు గలవాడై విశాకించి యిట్లనియె. 54
- రామసుగ్రీవులు దక్షిణదిక్కునకు హనుమదాదులం బంపుట. —
- ఉ. పావని! రమ్మ నీ పఖలపావనమూర్తిని మత్కులంబు నీ
చే వెలయున్ సమర్థుడవు సీతఁ గనుంగొని రా నటన్న ను
గ్రీవ! 'బళార! యోతపనికొ' హనుమంతుఁడు దక్షుఁ డాచు ను
ర్వీవరశేఖరుండు రఘువీరుండు దగ్గఱఁ బిల్చె మారుతిన్. 55
- క. శ్రీరామచంద్రుఁ డోహో!, యారా! హరువరి నెఱుంగు నంగదముఖ్యుల్
లేరా! వారు ప్రసిద్ధులు, గారా! హనుమంతుఁ బిల్చె గర్జంబునకున్, 56

తే. నయ్యెఁ జోయంగదాదుల సంఘః బట్టి, కొదవవడదయ్యె ననిపించుకొనంగ వలదా?
యదన మనచేత సాఫల్య మొదవు టెన్నఁ, దుభయతారక మైనయాయుచితనిధికి. 67

ప. అని కలపోయుచు జనకతనయా న్యేషణపరాయణులై. 68

మత్తకోకిల. చొత్తురుం జొరరానిచోటులఁ జొచ్చి పుణ్యవశంబునకొ
వత్తుదుందిరుగంగ నీగతి వానరోత్తము లెత్తటికొ

మెత్తఁబాటొకయింత లేక భ్రమింపఁగాఁ దమపాటు పే

టెత్తి పోవక త్రోవకుఁ ఫలియించుకాలము వచ్చినకొ. 69

— హనుమదాదు లుదధితీరముం జేరుట. —

తరల. అదరిపాటొకచో జటాయువు నన్నయన్నియుఁ జెప్పినకొ

బ్రదుకుజీవము కల్గెఁ గాఁ దలవట్టి చూచుకొనంగ మే

లెదురుగాఁ జనుదెంచెఁ బొమ్మని యెంచుకొంచు గమించి ర

య్యుదధియుత్తరతీరభూమికి నొక్కయుమ్మడి మొత్తమై. 70

మహావ్రథగర్. పవిత్రారాపాతభీతి ప్రశమనకవచస్థాయమగ్ధాధివాసో

త్వవసంపన్నాటహాసోచ్చయముఖరనియచ్చంక్ర మౌద్ధండభూభృ

న్నివహక్రాంతి ప్రదోద్యన్నినదభయదవేణీనుభోత్తుంగభంగా

ర్ణవగర్వాలోకనిర్విణ్ణ మగుకపిచమూనాధయూధంబుతోడన్. 71

తే. అనియె నంగదుఁడిది కొండ మనలకొలఁదు, లరయ నొరగట్లు ప్రత్యక్షమయ్యెనిచట

బిల్లమెఱుములఁ బోదు కుప్పించరాదు, దీని నేలాగునఁ దరింపఁ దీఱు మనకు. 72

ప. అని కడలికడ నిలిచి మఱియును.

73

క. జంభారి వినరి వైచిన, దంభోళికి తొక్క యిచ్చి తలఁగక మను నం

రంభించి చనియెఁ దా న, య్యంభోనిధి దాఁటునే విహంగమవిభుఁడుకొ. 74

చ. అది యటు లుండె నిం దొకమహాజవన త్వనమధుఁ డెవ్వఁడే

నిది తరియించి రావణునియిల్లు చొరంబడి నీక యున్నచో

టిది యని చూచి వచ్చి మనయందఱియోవలమోపు డించి యా

వద యనువారిరాశి కొకపారముఁ జూపునొకొ తటాలునకొ! 75

క. ఒడయనివని యీడేటిచి, యడియాలము చూప నోప ముట మన మేలా

యడవుల ఫలమూలూదులు, చెడఁ దిననా? విఱుంగ ద్రోక్కి చెట్లు చెఱచనా? 76

ప. అని పలికి నిరుత్తరు లైవనరవీరులం దేఱిమాచి మెడియెను. 77

చ. అనుకొనుఁగాక తా వలసిన ట్లని యున్నతలుపా! వీరులకొ

వినరొ బలా : బలాబలవివేక మొనర్పమి యెల్లఁ జేకఁ గా

- కడి తడిసి కార్యదావావిభ్రాంతకపుల, యల్లములతో దవాగ్నులఁ జల్లఁజేయ. 88
- తే. ఒడలవడసినతమతండ్రి వడుపు దోచ, రయమునకుఁ గూటకొంటులన్నియుఁ జలింపఁ
బెరిగి గిరి గాడ్పుకొడు కెక్కి తిరిగితిరిగి, యొక్కచో నిల్చి దక్షిణదిక్కుజూచి.
- క. కటకట ధరణీకటితట, పట మనిపించుకొనఁ గన్న పారావారం
బిటు వచ్చి కుటిలదానవ, పుటభేదనవప్రపరిఘ పోయనఁ దగఁగా. 90
- క. తగుఁగాక తాను దనలో, నిగులొత్తిన వీడు దాని నేలినవాఁడు
జగదేశపతికి రఘుపతి, కగవడ కెటు పోఁగవచ్చు నని యున్నాఁడు. 91
- ఆ. గాడ్పువేల్పువట్టి గట్టెక్కి యుక్కునఁ, జూచె నూటి నేటిజోటిమగని
భావిసేతు వచ్చుపడ లంకకడకును, సూత్ర పట్టుమాడ్కిఁ జూడ్కి వెలుగ. 92
- మ. తనచూ పంబుధిమీఁదఁ జూచి శ్రవణద్వంద్వంబు రిక్కించి పం
చినచంచద్భుజముల్ నముత్యకటకటిసీమంబులఁ బూన్చి తోఁ
క నభోపీథికిఁ బెంచి యంఘ్రు లిటియంగాఁ బెట్టి బిట్టూది గ్ర
క్కున నొక్కొండ యడంగఁ ద్రొక్కి పయికిం గుప్పించి లంఘించుచోన్. 93
- క. గిరి గ్రుంగఁ ద్రొక్కి చెంగున, హరి నింగికి దాఁటుగొనిన హరిహరి యపు డా
హరి యెగసినట్లు టోచక, గిరి యెగసినయట్లు తోఁచెఁ గల్గవులకెల్లన్. 94
- క. గిరికార్డుకనిర్గతమై, హరిశర మపు డనురపురపరాభిముఖంబై
సురగరుడదురవలోక, త్వరతోఁ జనె నొకమహారవం బుదయింపన్. 95
- క. వాలంబుఁ దానుఁ గరువలి, వేలుపుఁగొడు కరుగఁజూచి విభరీతగతి
దోల దొరఁకొనెనొ రవి యటు, దేలం బెనుగాడితోడితే రని రమదుత్. 96
- క. పవనజంఘాసంభవ, పవనము వడిఁ గడలిఁ బాయవడ నడచి మహా
వివరమునకుం జొరంబడి, పవనాశనకొటి నాశపఱచి గమించెన్. 97
- ప. ఆహ్వాదు. 98
- సీ. నగశిఖాశిల లెగసి గుభేలు రనఁ గూలి యాగామిసింధుబంధాభినయము
నమధురప్రసవగుచ్ఛము లుచ్చలితములై సతమగకుమారనక్షత్రశంకఁ
బొడవంటుకొనఁ గొట్టువడి గొంతవడి హరుల్ శరదభ్రజాతసంజాతబుద్ధి
నుష్పరంబున లేచి యిందధిపీచీపంక్తు లజలమేఘములకు సజలగుణముఁ
తే. జూప జంఝాసమీరంబు తోపు నెఱుప, నిక్కెదనముక్కు దక్షిణ దిక్కుజూడఁ
గీలిశిఖవోలెఁ జూచిన కేలు లంకఁ, జంక నిడఁ జూచు పొంకంబు సంతరించె. 99
- ప. వెండియు.
- సీ. రఘువరేణ్యత్రోధరసము లంకకు ముట్టఁ గ్రొవ్వారు కాలవ ద్రవ్యై ననఁగ

— హనుమంతుడు చంద్రోదయవేళ లంకజొచ్చుట. —

క. అంత హనుమంతుఁడంతట, సంతమనము దీతె నిదియె చాటని యొకటే
గంతున లంకానగరా, భృంతరమున వ్రాలి యుచిత మగువేషమునన్. 109
లయగ్రాహి. వీడులను గన్పఱువువేడుల మరుత్తరుల పానుల సరసపరతటానుల ముణిపా
సాదములఁ గేలి గిరి పాదములఁ దద్గతపయోదముల బంధువాభవములఁ గాంచెన్
మోదములతోఁ గలహాభేదములతో సరసవాదములతో పితృదినోదములతో నా
నాదనుజదంపతుల శ్రీదనుకుపట్లఁ బిక, నాదనుడు గొంచ గనరా దనుచుఁ బించెన్.
వ. తదనంతరంబ. 111

క. బలురక్కను లెత్తినక, త్తులతో దీరియలు బలియ నుండుదు లునియన్
వెలిఁ బ్రహరి దిరుగు నెల్లరఁ, జాలకఁగఁ గిమరించి నగరు నొచ్చి కడంకన్. 112

— రావణాంతురప్రప్రవేశము. —

క. పులియున్నపొదనె వన్నగ, బిల మ య్యమరావదకపెనుమీద చొరన్
దలఁకక చని యెల్లెడలన్, వెలఁదులు మధునాని పొరలువెతఁ కఁగఁగొనుచున్. 113
సీ. మణిమయ స్తంభశుంభద్వివకళికలు వేసవే లిరువంక వెలఁగుచుండఁ
జెఱలఁ జేవడిన జేజేరాణివాసము లలఁచి నిద్దురలతో ననుగులూత్తఁ
గడిఁదిటొమ్మనఁ గాయకాచినచాదంతి కొమ్ము దాఁకినదీర యెమ్మె నెఱవఁ
బదిచెంపకొప్పలఁ బారికాతంపుఁ గ్రొవ్విరిదండనెత్తాని సిరుల నీన
తే. నొక్కమహాసీయశయ్యపై నొడలు మఱిది, నిదురపోయెనుచైతేయభిదుర పాణిఁ
జూచి తలయూఁచియారాజ్యనుభుమితండు, చెఱుచుకొనెఁ గాకమనమున నెఱుకలేక.

చ. సమదపురందరద్వి పనికాతవిహణముఖత వ్రణాం
కము లిగురొత్తుపేరురపుఁగందువ యనన్యవధూనుచాగ్ర కం
కుమరసరక్త మై మెఱయఁ గూర్కఁగ నిట్లనె తొమ్ముపోటులన్
సమయం నొక న్నిశాచరసిశాచము రాముని చే రణంబునన్. 115

క. భావిదశాననహానికి, లో వగచుచుఁ గుంది యిందులో నుండునె య
ద్దేవి గుణాభరణ జగ, త్యావనచారిత్రి? యనుచుఁ బావని మఱియున్. 116

— హనుమంతుడు సీతం గానక చింతిల్లుట. —

క. మెచ్చుగ నంబుధి దాఁటిలి, జొచ్చితి నివ్వీడు గలయ శోధించితి నిం
దిచ్చోచుచ్చోటన కిప్పు, డెచ్చోటం జెటువఁగాన నిది యేమియొక! 117

ఉ. భూమిజఁ గాన కే మగిడిపోయిన నేమని చూచువాడ నా
రాముని నెత్తుంగంబు మదిఁ బ్రత్యుపకారము నేయఁ గోరు కా

తే. గలిగియె వెలుంగుకృంగాటకములఁ గాంచి, గారుడోపలముల నొప్పుకప్పురంపు
టినుకటిప్పులఁ బన్నీటియేటిపాయ, నెసగుసౌభాగ్యములఁ జూచియెగువఁజనుచు.

వ. ఒక్కవిమలప్రదేశంబున.

129

సీ. ఘోకకుటుంబినీకోటిలో నడిరేయి జక్కవజవరాలు చిక్కినట్లు

జరతబిడాలికాజాలంబులోపలఁ జీలుకముతైదువ మెలంగినట్లు

మత్తశిఖండినీమాలికలోపలఁ బాఁపకన్నీయ దగుల్పడినయట్లు

కికవమ్మగాదనగృహిణీగణంబులో లేడియిల్లాలుమ్మలించినట్లు

తే. వేపభీషణదానవవితలిలోనఁ, దల్లడంబులఁ బెదవులు దడపుచున్న

సాధ్వరఘువీరగోపీనిఁ జక్కఁజూచి, యవునో కాదో కదా యని యనిలనుతుండు.

క. పలుకులవలనం జేష్టిత, ములవలనకొ నిశ్చయంబు పుట్ట నమీవ

స్థలిఁ బొంచి తెలియఁదగు నని, తలచుచు నొకచక్కినున్న కటి జానకీయున్. 131

చ. వెత వెడలంగఁ బోసికొన వేటొకనెచ్చెలిఁ గానమిన్ దిశ

నతులకు నంతయుం దెలియఁ జాలుటకై గమకించునో నుమీ

యలివ? యనకొ గళంబునకు నానినయెడ్డునఁ గెంపుమోవి గం

పితముగ నాల్గువంకలును బెగ్గలి చూచుచుండి వెండియున్.

132

ఆ. పల్లభుండురాక కెల్లప్పుడును దన, యుల్ల మెదురుచూచు చుండుకతన

గాలిఁ గనవుకట్ట గదలికఁ గనువిచ్చి, దీనవీక్షణములఁ దేటి చూచు.

133

వ. వెండియు.

134

చ. పాలుపు నలంగి పువ్వు లుడివోయినతీవయుఁబోలియున్న మే

నలయ భరింపలేక తనస్రాణములకొ వెడలించురీతి నూ

ర్వులు వెలిదార్పచుం బలభక్త్యుశయావచాధూనుకేతువుం

బలి జడకట్టినట్టికచభారము వెన్నన వ్రేల వందురున్.

135

ఆ. వాలుఁగన్నుఁగవము వలిచన్నుఁగవయునే, కాని యొండురూపు గానరాక

యిగురుఁబోడి యుండె నికక జిక్కినయవస్థ, చెప్ప నేల?విధిని చెప్ప నేల?

136

వ. ఇతైఱంగున నుత్తలపడుచున్న సమయంబున.

137

రాక్షసస్త్రీలు సీతతో దుర్వాక్యము లాడుట.

చ. మొగములు రాఁజఁగా ముడుతముక్కులఁ గోరవుఁగోఱుం బొగల్

దగులగఁ బల్లజుంజురుందలల్ గదలింపుచు నావులింతతో

నగమునగంబు హుంకృతిగఁ జాఁపుచు నొక్కొకమాటవెంట నా

ల్గునయిదుకొ వికారపుటెలుంగులు పుట్టఁగ నాడుదయ్యమున్,

138

- బొడువంగ మేను పానువునఁ బొందక ని న్నభయప్రదాన మే
నడిగెద నంచు రాఁ గఠినమై యిటు వెన్నెలవేడి వెన్నొనన్
గొడుగులనీడ వచ్చితిఁ జికోరదిలోచన! యేమిచెప్పదున్? 149
- ఆ. చలము దనకుఁ జెల్లి జాబిల్లి యంచునం, బెట్టి మిగుల వాఁడి పుట్ట నూఱి
నల్లగలువతూపు నావైఁ బ్రయోగించి,చించె మరుఁడు ధైర్యకంచుకంబు. 150
- క. ఎంతటిపౌరుషవంతులు, నింతులకుం బంతమీఁగి యెగ్గని మతులం
జింఱింప రగుట నోయలి, కుంతల! నిన్నింత వేడుకొనఁగా వలసెన్. 151
- క. జడలు ధరియించి యడవుల, నిడుమలఁ బడి కాయగనరులే మెనవెడువెన్
బడుగు నినుఁ గవయఁ దగునాగి, విడువిడు నీకేల పట్టె వెట్టి లతాంగి! 152
- ఉ. అక్కఱ దోఁప నీ వతనియౌదల కేలున నంటి యాజడల్
చిక్కులచాయ దువ్వి కయిచేసెదవే! యటు నేయఁబోయినన్
మొక్కలువోవె నీచిలుకముక్కులవంటినఘాంకురంబు? లా
దిక్కున నేవినోదములఁ జేరెద నంచుఁ దలంచితే చుట! 153
- వ. అదియొనుం గాక యతండు బ్రతుక నెవ్వరుపూఁట పాటలగంధీ! యాకర్ణింపుచు.
క. చక్కెరవిలుకాఁ డొకఁ డే, నొక్కఁ డఁ దవ్వెరులము వియోగవృథచే
నక్కడన పొలియుఁ బొలియక, యిక్కువ గని వచ్చెనేని యిక్కడఁ బొలియున్.
తే. మగువ! నీ వింక రామునిమాట మఱపు, తీవ్ర మిదియేల నీకుఁ బలివ్రతంబు?
వచ్చి మందోదరీచంద్రవదనచేతఁ, బనులు నేయించుకొన నీకు మనసురాదె! 156
- క. పదపద దశముఖదేవీ, పదవికి నింద్రాదిదివిజపాలకు లింక నీ
ముదల న్నిజరాజ్యరమా, పదవుల మనఁ దలఁచినారు వల్లవపాణి! 157
- పంచచామరము.—బలారిదంగిదంతకుంతభంగ కారిసాయుర
నలం బలంకరించవే యచంచలంచలసిరిన్
గులాచఱ్ఱజ్వలతటంబు గూర్చి కల్పనల్లియన్
బలెన్ జేరీ! యటంచుఁ గించుఁ బల్కులాడఁ జొచ్చివన్. 158
- ॐ నీతాదేవి రావణునకు నీతి బోధించుట. —
- క. నీతాపురంధ్రీ తృణ మొక, చేతఁ బట్టుకొని పల్కె శిర మెత్తక శో
కాలికయ ముడిసి ఝకువలిఁ, జేతోగలి నిలుపుకొని వశీకృతవృత్తి యై. 159
- క. ఆహ్వా! నీవు పులస్త్యవంశమణివై యాఖండలాదుల్ బలీ!
యాన్నత్యం బిదిరా! యనన్ బ్రతికి నీ పయ్యో! యిడేమి యని
భిన్నప్రాభవనాశహేతువు పరస్త్రీ కాంక్ష చాలిదపు మి

వ్యసిత నిక శండుశైలలగు, దనుకం జూచి యని చెప్పి జైత్యుడు వోయెన్. 171

—ॐ త్రిజట సీతను బెదరించు రాక్షసస్త్రీల వారిం చుట. —

ఉ. పోయినపిమ్మట జనకపుత్రు నదల్పులఁ గక్కనింపఁగాఁ

బోయెడిరాక్షసీనిచయముం గని క్రమముఁ బిల్చి రాఘవ

ప్రేయసికై దశాననునిపే రడఁగం గలఁ గంటిఁ బోకుడి

యాయమ త్రోవనంచుఁ ద్రిజటాహ్వయదానవి మాన్వెఁ దత్త్వరత్. 172

—ॐ సీత చింతించుట. —

ప. అప్పు డప్పుడమివడఁతిగారావుఁగూతు రంతవడియు వెడలకుండం గట్టినగొప్పటిగా

గాలువలు దిద్ది యాహా! రఘువర! నీయమ్మలకుం గన్నులు గలవు గదా యెందు

చని యే గర్జంబిడేర్చుకొని రాజుల పని గలిగియు లంక నిరంకుశశ్రావణిభయ నీలు

గాకుండుటకు నుచితవాహనారూఢ నై యను దేవరం జేరకుండుటకు వెలుగయ్యె

డుఁ దూజీరంబులు రిత్తలయ్యెనే? లేక యివ్వించారంబు పుట్టదో? యెట్లు వట్టుడుఁ

బ్రాణంబుల నని వెండియ. 173

క. తనవారికి మానద్యయ, మని గడువిడఁ గాని దానవాధముఁ డిపుడే

తినుమని నెలవిచ్చిన గొ, బ్బున నా కీతొడునుమాలి పోవచ్చుఁ గదా. 174

క. అని వగలఁ బోగులఁ ద్రిజటా, దనుజాంగనకన్నకలకుఁ దగఁ దనకుఁ దా

కనుఁదమ్మి యదరఁగా నిది, యునుఁ జూచెదనని యొకింత యూఁగిడి యుండెన్.

ఉ. అప్పుడు వేళగాఁ దెలిసి యచ్చెరువారఁగ మోక్షుఁగేలతో

గువ్వున మ్రోల వ్రాల రఘుకుంజరునేమపువార్త మున్నుగాఁ

జెప్పి తదంగుళీయకము చీలికి నిచ్చి సమీరనందనుం

డప్పువుఁబోడి కాత్త వినయానుగుణంబుగ మ్రొక్కి నిల్చినన్. 176

క. ఆయుంగరంబు గనుఁగొని, లోయజముఖ మోహమూర్ఖుఁ డూఁగొని యుండెన్

గాయము నిపతికలతికా, ప్రాయముగాఁ గొంతవడి భరాభాగమునన్. 177

ప. అంతటం దెలిసి కూర్చుండి. 178

క. తనశరముమీఁద నిడుకొనుఁ, గనుఁగవ నద్దికొనుఁ జల్లకన్నీటం దోఁ

చు నెద ననుచు నమ్ముదిక, మనసునఁ దనప్రాణవిభునిమాటుగఁ దలఁచున్. 179

సీ. కెంగేల నిడి కొమహంగుళీమర్త తోయంబున నభిషేక మాచరించి

నగవార వికసించుమొగముపై జిగిపేరి లలితసూతనదుమూలంబు చాది

గ్రక్కున నవతటిక్మళికలు గైకొన్న పువ్వురుమాపులఁ బూజచేసి

సహజమాధుర్య మై సంభవించిన ప్రణయరసంపుటమృతోపహార మిచ్చి

- ల్యాజాలజన్యకీరణన, మాజముతో మాణుమలయుమాస్టేడుగదా! 191
- డి. మాయలలేడి నామదికి మక్కువ గొల్పిన దెచ్చి పెట్ట రా
దా యని రాము సంపిలి గదా యెడ దవ్వయి పోవ నవ్వడున్
బాయక ముద్రి కా! శుక్తపాకముచే నులబానుబంధవై
యాయనపెట్ట వట్టుకొని యక్కఱతో జన నీకు గల్గెగా. 192
- క. తెరువున జనునపయోధర, భరమున నడుం గలసి యండగం బలియూతగ నే
కర మిచ్చు నాకు నవ్వలి, కరమది నీ కాణయాచిగా యంగరమా! 193
- సీ. మొగము ద్రిప్పిన వేగమున జెక్కుపై జెందు శ్రవణకైరవధూళి చక్కందుడిచి
దిగువుతెప్పమునుగు దీయనికనుదోయి కలితలీలానాల్లకమున నొల్లి
చిటునవ్వుతమకంబు చెల్లబెట్టనిమోవి కడిదిప్రాచలనాకునుడు పొనంగి
పానుపు డిగఁబోయి బడలికఁ బొరసిన యడుగుదమ్మలనొప్పి యాణ నంటి
- తే. యనకులస్వామి కరమునన్న నునయించు, పలుకులకుమున్న తాన నాయలంకదీర్చు
నెప్పుడప్పుడ యెఱుంగవే చెప్పవేమి, యూర్చి కా! యిపు డెటువలె నున్న యదియె?
చ. చిటికెనవ్రేలిగోరునకు సేను మె? తాఁ గయినేయుం గావునన్
జిటిపాటిముచ్చటల్ దనుకఁ జెక్కులకుం గలవేదిప్రాద్దు తొ
ల్లిటివి దలంచుకొన్నె? లవలీదగసీకుల వ్రాయఁ జొచ్చెనో
కటకట! ముద్రి కా! మకరికాలత లిప్పుడు పువ్వుచేనియన్? 195
- క. అడిగితి ననెనో నన్నని, వడి మూర్ఖిలి కొంతవడికి వైచేసి కడుం
బొడవులుగా నొనరించిన, తడికన్నులు దెలిచి చాచి తనమదిలోనన్. 196
- సీత హనుమంతుఁ గని సంశయించి ప్రశ్నించుట. —
- తే. పోయి దశకంఠు డిది యొక్కమాయ పన్ని, పనిచెనో నన్ను నిర్బంధపణుపననుచు
జాల నమిక పుట్టుక మ్రొల నున్న, వినయసంపన్నుఁ బనమానతనయుం జూచి. 197
- సీ. అయ్య! సీనామధేయం బేమి? యెప్పుడు వెనుకకు మీ కుండునిషయ మెద్ది?
యనవంశమణియొద్ద నెవ్వారిసరబడి గొలువుపట్టితి? వెందు నిలిచియున్న
నారు రాఘవుల! తద్వర్ణచిహ్నంబులు తెలియునే యెటుల నేతెంచిలిటకు?
జలధి యడ్డముగానినులభమార్గ మొకండు కలిగెనో తాపకాగమనమునకు?
- తే. ననినఁ దనతోడ వేర్వేరి నతఁడు చెలువ, డిందువడి జడలొ రత్నమిందమునుచు
నిచ్చి లేలలేలనారంగ వచ్చె గెలుపు, మనిలజా! యంచు దీనించి యనుపుటయును.

— అశోకవనికాభంజనము. —

- క. తల్లీ! నిను వెలిపించుచు, నిట్లె రెల్లించుకొనెడు వెలిబొమ్మల నీ

- ఉ. బాహుల విశ్వ వంచుకొని బాణపరంపర సాగ నాహవో
త్యాహముతో నమాత్యతనుజాతులు సూతుల వేగిరింపుచున్
సాహసికుల్ మహారథు లనం దనమీదికి దైత్యరాజితే
బోహుతభుక్తువిచ్ఛటలచొప్పున మండుచు నేగుదంచినన్. 209
- తే. ఆతడు మునుఁ గూర్చె నందు మేలైనవాని, జంబుమాలి నుదగ్ర తేజంబు మాలి
చనఁ బ్రహస్తుఁడు విని శోకమున మునింగె, బిడ్డవడుటకుఁ గడుపున మడ్డువడఁగ.
వ. మఱియు నంతటం బోవక తక్కురక్కసి రాచప్రగడలకుమారులవయిం గవిసి
వవనతనయుండు. 211
- తే. తాచి యొక్కనిఁ దేరితో వైచి యొకని, గ్రుద్ది యొక్కని మోచేతఁ గ్రుద్దియొకని
నుఱిచి యొక్కని మెడనొక్కి విఱిచియొకని, నాక్షణంబునఁ దెగటార్చి నాఱుగురను.
క. ఆపుడు హతశేషు లనురా, ధిపుఁ జేరంబోయి దేవ ! దేవరసేనా
ధిపులం బ్రగడకొడుకులఁ, గవినరుఁ డొకరుండ ననైనికముగాఁ గూర్చెన్. 213
- అక్షకుమారవధ. —
- క. ఆన విని కపిహస్తండు గాఁ, దని యచ్చెరువంది వలికి యక్షకుమారుం
గనుఁగొనిన నతం దది దన, కనుమరి యిచ్చుటగఁ దెలిసి యాయితవడుచున్. 214
- క. ఘోరమయమై హేషిత, సంకులమై యట్టహాససంపూర్ణంబై
టంకారభయదమై నలు, వంకల బల మనువరింప వచ్చి కడంకన్. 215
- ఉ. తాఁకినపీఠ చూచి భుజదర్ప మెలర్ప మనోరథంబు న
జ్ఞాఁకలుమానమి న్నొఱయు నక్షరధర్మజదండ మంది య
ఘోరకల నెత్తురునైదడు మూలుగులుం బెదరంగ మోదఁ బో
యాకలి దప్పిమాని కలహాశనమాని నటింప నింపునన్. 216
- కా. ఆలాఁ గేతనశూన్యమై హతసహాయం బైనతే రాక్కడుం
గాశీసమ్మఖనిర్విశేష మగునక్కయ్యంపు నేలన్ వెనన్
ధూళిపాలిక రేగఁ దోలుకొని చత్తుం జంపుదుం గాని యీ
గోలాంగూలముఁ బోవసి ననుచు నక్షుం డుద్ధతి న్వచ్చిన్. 217
- వ. సమీరకుమారుండును దద్దివ్యబాణాసారంబు ఘోరంబై ప్రైకొనినం గైకొనక కినుకం
దూఱి పాఱి. 218
- చ. ఉలుకక యుండఁ గొండఁ వడ నొండొకొండనఁ గోడెనాగమున్
బులుంగులతోడను దన్నికొనిపోవుతెఱుం గిటు లాడి చూపెఁగా
వలయు ననంగఁ దేరివయి వ్రాలి దశాననునందనుం బధం

- వ. అప్పుడు శౌర్యాలవాలం బగువాలంబునం బీట వెట్టుకొని నెట్టుకొనిన శ్రుంగంబున
వసించి. 232
- చ. అనిలజుఁ డోరి రావణుఁడ యల్లన నేటికి బెట్టు చెప్పెనఁ
విను రఘురాముదూత నరసిందహితాత్మజుమంత్రి నేఁ బ్రభం
జనకనుజాతుఁడఁ జనకజన్మవదకం జనుడెంచి కాంచినిఁ
నను హనుమంతుఁ డంధ్రు భవనంబులు మా కిల నెల్లకానలున్. 233
- క. పఱతెంచి వనము వెరువట, కుఱపఱ రక్తసుని నొక్కకొందఱుఁ గేలన్
నిఱుకుట యిటు చిక్కుట ని, న్నెఱుకపడం జూచుటకు నుమీ దనుజే! 234
- ఉ. చూచితి నే కదా నిను విశుద్ధచరిత్రుఁ డయో! పులస్త్యుఁ డే
లా చెడుఁడ్రోవ పట్టితివి యాయనవంశమునం జనించెయ్యున్
నీచలమున్ భరాసురుని నెత్తురుద్రానినతూపు నేనియుం
జూచి తొఱంగు తల్లి యని చూడు విదేహన్యపాలకన్యకన్. 235
- ఉ. అప్పులపోతుఁ జిచ్చయినయట్టిగృహంబున నున్నవాఁడు దాఁ
జెప్పఁగ దుర్విషాన్నము భుజించునతండును గాంచుచా ట్టికన్
దప్పవు నువ్వె నీకు నహితం బిటు లెవ్వరు చెప్పి రే మొకన్!
ని పొడిగట్టిరే! విడువ నేరవె యింతటనైన? నావుడున్. 236
- క. మండిపడి వీని తలగొ, ట్టుం డటు గొనిపోయి నావుడున్ రావణుఁడో
నిండుదొర తదనుజుం డన, ఘుండు విభీషణుండు వలికెఁ గోప మడంగన్. 237
- తే. దేవ! విను దూతఁ జంబ విధింపలేదు, రాజులకు నీతికాస్త్రంబు రాముఁ డుండ
నితనిఁ గొనియేమిదిడిపింపుఁ డిప్పుడనినఁ,దోక గాలిబీసఁదోఁడొలుండనియె. 238
- రాక్షసు లాంజనేయునితోఁకక గాల్చి యూరేగించుట. —
- వ. అప్పులు కనురవరుండు నుడువ దడవ బెడిదంబుగా నుడిగంపురక్కనులు పెక్కుండు
గూడి. 239
- క. కడవల నూనెలఁ గోకలు, తడిసిరి కపిపీరుదీర్ తరవాలమునన్
గడకుం జుట్టిరి కొనఁ దగఁ, బిడిచిరి ముట్టింది రనలభీషణశిఖులన్. 240
- క. ఆవార్తలు విని జానకి, పావక! నీ ప్రాణసఖునిపట్టి నుమీ! హా!
మావాఁడు నుమీ! వినుమా, నీ వేడికి వేఱె కలవు నేకు ల్నెలపుల్. 241
- ఉ. అంజలి చేసి వేఁడెడ మహాత్మ! యవం దడ వాంజనేయుతోఁ
కంజలికప్పు లానవనఁగా నొసరింది శిఖల్ మధూళి మ
ద్యంజులపుష్పమాలికలవంటివియై తలిరాకుదండై
రామా—18

భసితధూనరంబు లైనయపుడు యోగివేషంబులం బోషించిననంచును విటంకముజే
విభావినరంబులతోడ జోడై కూడినపుడు విందులంగలసినచందంబును ఛటఛటత్కార
చనుత్కారంబులం దేతినయపుడు వికవిక నగినయనువును జూపుచు దనువేడిమిం
దామ తాగుకొనంజాలక చనుపోలిక గేలీకాననంబులు దూఱియు దూఱటిలినకాడం
గ్రీడానతోవరంబులకుం జేరియు నాకటిపోఁ కొర్వని కాంకంబోలఁ బాకకాలలకుం
బరువులు వాఱియు వారింపరాక యథేష్ఠవిహారంబులు సజపుచుండె నయ్యవన
రంబున. 249

సీ. పాదివిలేఁ గానక పాత్తులలోపట్లఁ బోనాడుకొనినలేఁబురిటిహూండ్రుఁ
బొగచుట్టుకొన వెంటఁ దగులనేరనివయస్కుల మోసపోయినజన్మనులును
దొడవు లేమేమియు వెడలింపఁబోనిచ్చి పతులఁ గోల్పోయినభామినులును
నరుగ లేనిమునల్ల నత్తమామలఁ బాయఁ బాలెనప్రావీతభర్తృకలును
లే. జాలిఁ దమతమముంగిళ్లఁ గూలఁబడుచు, నూఁచముట్టుగ గీము లాహుతిగొనంగ
ముఖరపావకళిభలపై మోఁదుకొనిరి, యది దళగ్రీవుకీడుగా నరయలేమి! 250

క. పాకారిదురాలొక, ప్రాకారాకారపురపరాభవపరిపా
కాకులులై కాకులవలె, గాకై చనఁ జొచ్చి రెల్లకడలకు ననురత్. 251

క. తనకొంప గాలఁ దెచ్చెన్, దనుజకులక్షోభ గాంచ దళకంఠుఁ డిహ
తనయ నని చలకఁ దొడఁగిరి, కని తెలిసిన పెద్దవయన గలతోలివేల్పున్. 252

చ. వనచరపీరుఁ డానగరివాకిట మున్నటులన్ హితంబు ప
ల్కినకతనన్ విభీషణనికేతనవాటింకేతనంబుగా
ననలకిఘానికాయముల యావళిఁ బోవక యుండఁ గాని త
క్కినపుర మంతయుం గెడసి కేవలభస్మముగాఁగఁ జూచినన్. 253

క. ఆయెఁ గదా వచ్చినవని, పోయెన నిక నిన్న నింతప్రాదున నేనున్
మాయంగదాదులం బెడ, వాయక జలరాశివేలపై నుంటిమిగా. 254

క. ఈమేలివార్త నాచే, వేమాఱున్ గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి వినుదనుకఁ గుల
స్వాముల కెంతయుఁ జింతా, సామగ్రీమంతములు నిజస్వాంతంబున్. 255

చ. అనుచుఁ బ్రవాళవల్లికలయల్లికలం బొడువాటి పోకమా
నొనరినరీతి నున్నతనయున్నతవాలము వన్నీకీలమున్
పెనఁగొనఁ బోల్పుదానిఁ గదలింపుచు రామునిరాజివాస ముం
డినయెడకు స్వస్థం జని విసిరిమెయిం బ్రణమిల్లి నిల్చినన్. 256

సప్తమా శ్వాసము.

లలనానాయకవద

నాళికరసానుభూత్యనారతనంద

ద్రోలంబ ! నకలగ్గయ

శీలా ! గొబ్బూరినారసింహన్మపాలా !

1

వ. ఆవధరింపుము తదనంతరకథావిధానం బెట్టినిన.

2

హనుమంతుడు సీతయనుజ్ఞగొనివార్ధిదాటి కపులంగలయుట.

క. వాలవదృష్టిశిఖా, నూలిక లీతీంబి జాలిమాలికా సీతా

నాళికవదన పెదవులు, నాలుకతుడు దడుపుకొనక నగి నగచరుడున్.

3

తే. వెఱపు నటియించె దేటికి విశ్వజనని !, బిరుదుకెందమిదండలై బెరసి నాకు

దోక నంటినమంటలు తోడు చూప, నెంత దీవించితివోకాని యిచటనుండి.

4

క. కాకున్న గెంపువెన్నెల, రేకులవలె జలవ గ్రుమ్మరించునె తల్లీ!

యీకారుమంట లిటులక, నీకు స్నేహపీను చూప నే బనివెంటిన్.

5

వ. అని పునఃపునః ప్రణామంబుగాచరించి యాచారపవిత్ర యగునప్పద్మపత్ర శేత్రచేత ననుజ్ఞాతుండై యుక్తరదికామియత్తలంబున కెగసి సరంభవిజృంభణంబున సంభోధి పయిం జనుచు నుల్లోలంబు లగుకల్లోలంబులం దనవాలానలజ్వాలలు జాళించుకొని నిజజంఘావిశృంఖలమాయతంబులచేత దూరోద్ధూతంబులై శరచ్చరదశకలసంఘా తంబులు గోలాంగూలంబుల వేలంబులమీఁదం బడుచున్నం గనుంగొని యందు విచారనిశ్చయపేదు లై నజాంబవదాదు లుపొంగి తప్పదిది యప్పవనతనయాగమన వేగంబు యగు నతండు దడయక వచ్చుటం బోయినపని పండుకాని కాయగాదని చాయగాఁ దనమాటయె తలపోసికొనుచుండ నద్దండునకుఁ గన్నులపండువై తోచ వేలాపులినంబున వాలి వాలినందనునకుం బ్రణమిల్లి యెల్లరకుం డేటతెల్లం బుగాఁ గార్చునీదితేఱుంగెఱింగించిన నంగదాదులు చెంగలించినయంతరంగంబులతోఁ

రాముడు సీతాశిరోమణిని జూచి దుఃఖించుట.

క. సీతాదత్తశిరోమణి, వామాలతనుజాఁడ నను లని యొనఁగెన్
జేతం గొని యురమున నం, స్త్రీలిం జేచ్చుకొని రఘువరేణ్యుని దంతన్. 15

క. మును వెక్కిరింపుచు న్నోలెన, పనితావార్తానుధాన్రవము చిప్పిలునో
కనుగన ననఁ బ్రనుదాశ్రులు, మొనఁజెప్పలఁ గురియఁ బ్రణామమాఘ్నబొరనెన్.

తే. అపుడు లక్ష్మణుని గ్రీవు లాచరించి, యచితశిరోపచారము లొక్కొన్ని
దానఁ జెలివొంది కన్నీటివానతోన, లేచి కూర్చుండి మణిరంకఁ జూచి విభుఁడు.

క. నినుఁ జూడఁ గలిగినదప్పటి, యయమోహం బింతఁజూచె యధికవ్యథయై
కనకమనఁ జొచ్చెఁగదే, మనమున సీతాశిరోగ్రమాణిక్యంబా! 18

చ. వెనుకకుఁ గేలిసౌధమణివేదుల నాయెనఁ బవ్వళించి య
జ్వలకఁజ యున్న సీవు నదుచ్చైన మామకహరవీధి న
ల్లనఁ గదియంగ నట్లుఁ దరళద్వయబాధము తద్విభ్రాష కా

యానికికి మచ్చుటయ్యెడు నయోగ్యుఁడ బోవునునో శిఖామణి!
క. అని దిగ్గనలేచి పురం, బునకై పోఁబోవ నడ్డముగ నిరుగడలన్
జని లక్ష్మణుని గ్రీవులు, జననాయక ! సీత లేచు సాకేతమునన్. 19

సూక్ష్మప్రసాదం రామునకు వానరులం జూపివారిపరాక్రమము చెల్పుట.
మ. విసవే వాయుజాఁడేమిచెప్పెని నిదిగో నిల్లంది లంకాపురీ
దశజత్రేణి వధించి రం దిపుడె సీతం చెండు లేలెం దనన్
విస యాఁగా యని తెగ్వి చెచ్చుకొని యుర్విమండలాధీశ్వరుం
డినపుత్రుం గనుఁగొన్న నాతఁ డిదె గంఁ డేతెంచె మద్వాహితున్. 20

మ. విసవే వాయుజాఁడేమిచెప్పెని నిదిగో నిల్లంది లంకాపురీ
దశజత్రేణి వధించి రం దిపుడె సీతం చెండు లేలెం దనన్
విస యాఁగా యని తెగ్వి చెచ్చుకొని యుర్విమండలాధీశ్వరుం
డినపుత్రుం గనుఁగొన్న నాతఁ డిదె గంఁ డేతెంచె మద్వాహితున్. 21

మ. అని పనికి యయ్యునసరమున.
క. గవయ గజ గంధమాదన, గవాక్ష చల నీల దధిముఖర్షభ మైంద
ద్వివిధ శరణ శతబలిముఖ, భువనోన్నతకల్పలఁ చెచ్చి పొడగనిపించెన్. 22

మ. ఇట్లు సమృథంబునం బెట్టి.
క. ఒక్కొక్కఁడం పెక్కుకొట్టుల, వెక్కిరిపుంగవులఁ గూర్చి విక్రమంగలవా
రుక్మిణుఁ గావలె నన్నం, ముక్తిటఁ బట్టుదురు మీరు భువనము లెల్లన్. 23

మ. అని విన్నవించి మఱియును.
తే. జాంబవంతునిఁ జూపియోస్వామి యితఁడు, వెరవునకు లావునకు దురంధరుఁడునె
కలరు నాఁటిట్టిచేరువకాండ్రు దేవ!, చక్కఁబడకునె మిత్రయోజనములెల్ల. 24

క. ఇది మంచిముహూర్తంబింకఁ, గదలుఁడు దండునకుఁ ఖండుఁ గాయ గలభౌలం
క. ఇది మంచిముహూర్తంబింకఁ, గదలుఁడు దండునకుఁ ఖండుఁ గాయ గలభౌలం

మ. అని విన్నవించి మఱియును.
తే. జాంబవంతునిఁ జూపియోస్వామి యితఁడు, వెరవునకు లావునకు దురంధరుఁడునె
కలరు నాఁటిట్టిచేరువకాండ్రు దేవ!, చక్కఁబడకునె మిత్రయోజనములెల్ల. 25

క. ఇది మంచిముహూర్తంబింకఁ, గదలుఁడు దండునకుఁ ఖండుఁ గాయ గలభౌలం
క. ఇది మంచిముహూర్తంబింకఁ, గదలుఁడు దండునకుఁ ఖండుఁ గాయ గలభౌలం

మ. అని విన్నవించి మఱియును.
తే. జాంబవంతునిఁ జూపియోస్వామి యితఁడు, వెరవునకు లావునకు దురంధరుఁడునె
కలరు నాఁటిట్టిచేరువకాండ్రు దేవ!, చక్కఁబడకునె మిత్రయోజనములెల్ల. 26

క. ఇది మంచిముహూర్తంబింకఁ, గదలుఁడు దండునకుఁ ఖండుఁ గాయ గలభౌలం
క. ఇది మంచిముహూర్తంబింకఁ, గదలుఁడు దండునకుఁ ఖండుఁ గాయ గలభౌలం

— సముద్రతీరప్రవేశము. —

- సీ. పరితః ప్రక్షీరమై పరిచిన ట్లున్నకై చాలజాలము నీలిజాలు గాఁగఁ
ప్రబలిపైఁ బ్రాకినపవడంపులక లింపు దగ వై చినపసిండిత్రాభుగాఁగ
బ్రహ్మాండపాటనోడ్పులములై మినుమిట్టు ఘోరఘోషములుఁగొని కారములుగ
వేలాగహనపక్షికోలాహలములై నారిగట్టినపాజు నదలుపులుగ
తే. నెగసివ్రాలెడుజలజంతు లెక్క నెక్కఁ, నూల విసరినఁ బనుమావటీలుగాఁగ
నూర్చి రేఖాకరంబు బిట్టాఁచికొనుచు, గంధగజలీలఁ గ్రాలుసాగరముఁగాంచి. 38
క. ఆగురగుర ! ముఖరముఖుఁడై, జగము వినం దనుబలంబు చాట నముద్రం
డొగి బిరుదు ధక్క యయ్యెన్, సగరకుమారులు కదా శ్రశంసార్హతముల్. 39
ప. అది యట్లుండె నిది దాఁటనుపాయం బెద్ది యొకొయని తలపోసికొనుచురాజన్యులు
కొండడిగి దండునకుఁ బాలెంబులు దిగఁ బాలెంబు లెఱింగి వేలావనంబుల నెలపులు
చూపించి యున్ననమయంబున. 40

- చ. ఆగచరుబాలుఁ డాది నొకఁ డాఁగొని వైశాని యెంతచేసె? నీ
యగచరు లెందఱేని గల రందఱు నాఁకలిగొన్నవారలే
తెగువకుఁ జొత్తురో యనికదే చరమాచలశృంగ మెక్కియొ
వ్వగ నిటు చూడనే వెఱచి పోయె ననన్ రుద్రుకై నవ్వలన్. 41
క. ఎఱువంజ విరసి నెఱుసెం, జిఱువీఁకటు లెగసి గగనసీమం బలిసెన్
గుఱుకురతెగలైకనఁబడి, తఱుచై వెనువెనుకఁ బెక్కుతారలు తోఁచెన్. 42
క. పుంజీభవించి మించిన, పెంజీఁకటి చెత్తమిఁదఁ బెట్టినబెడిదం
పుంజంధ్రనివ్వచాడ్పునఁ, గంజాహితబింబ మరుణకళతోఁ దోచెన్. 43

— శ్రీరాముని సీతావియోగదుఃఖము. —

- ప. అప్పుడు జనకతనయామనోహరుం డొకరమృతప్రదేశంబున హనుమత్కృతంబైనవల్లవ
తల్పంబునం బన్నదలించి యుండి యామల్లకభరంబున నుల్లంబు దల్లడిల్లం జొచ్చిన
నచ్చకోరహితునిం దేఱి చూచి లేచి కూర్చుండి. 44
క. ఈట్రాపున దాఁటెదనని, యే పొందఁగఁ జొంగఁబెట్టితే జలరాశిన్
నీవగ యిందునఁ దీఱెనె, పాపాత్మా! యేమిగంటి వద్దారాతీ! 45
క. అని యాద మఱచి పలుకఁగ, వెనుకఁబెనంజల్లగాలి వీలెంచిన గ్ర
క్కున నులికిపడి పదంపడి, హనుమంతునిదిక్కు చూచి యన్విభుఁ డనియెన్. 46
ఉ. నాలితనంబు నేర్చుకొని నక్కుచు నక్కుచు నాడనాడ వే
లాలవలీలతావలికెలంకులనుం డిటు వచ్చి వచ్చిదం

క. మీరేల వంచవలయుం, బారావారము ప్రయాసపడి వడదేరె?

వారే వై జిలికిసానం, గోరుదురంట రోమకూటకోటుల నింక.

57

ఆ. వారిమీద వనధివంచినంతఫలంబు, వారివాడను తగులవైచి చనిన

మిగిలి కాలుచున్నమిమిగ్గుహంబుల, చిచ్చులాట నీరు చిలికిసానిన.

58

ను. అని యంతం దమయన్నఁ జూచి దశకంతా! యువ్వ డీ నానలి

చ్చినవాక్యంబు నిజంబు తత్కపిబలస్థేయంబు సామాన్యభా

వనకు న్నోచెనె? యంతబల్లిగలదైవం బాతఁ దల్పంద్రో బో

రన వాస్వామికి నీత నిచ్చుటయె కార్యం బెన్నిటం జూచినన్.

59

క. అన విని యెవ్వరి నొఁగా, చన కంతకపురమునకు దళానము దరిగన్

దనుజులు నిండ్లకు నరిగిరి, చనియె విభీషణుఁడు సాత్త్వదనంబునకున్.

60

వ. మణువాఁడు సూర్యోదయానంతరమునం గాల్యకరణీయంబులు నిర్వర్తించి విభీష

ణుండు వెండియొం దమయన్న కొలువించియున్నయవనరంబునఁ జనుదెంచి యా

తని కానతుండై యంతకు మున్న నమాప్తనిద్రానియచునమయందై వచ్చియున్నకుం

భకర్ణునకుఁ బ్రణమిల్లి యంచితపీఠంబునం సూర్యుంఁడె నంతఁ బంక్తికంభరుండు.

61

— కుంభకప్రస్థానినీ రాలాపములు. —

తే. నేఁడె నిద్దురఁదెలిసిన వాఁడు గాన, నీ ప్రసంగంబు లేమియు నెఱుంగఁ దమచు

నంతవృత్తాంతమును దెలియంగఁ బలుక, లెస్సగాఁ గుంభకర్ణుఁ డాలించి పలికె.

62

క. మించినపనులకు నేరము, లెచం బనిలేదు నీత నెక్కటి నటులన్

గొంచు న్నెడలంబడి య, తంచితగా చాల నుస్థితి న్నిలు మింకన్.

63

క. ఘోరాహవసంక్రీడన, భారము వామీదఁ బడియెఁ బడినంబడిసి

వారా నే గద్దించిన, వీరాచారంబు నెఱసి వినియెడువారత్?

64

కా. కేళీకోలుండనై భుజాంగదముగఁ గీలించునో? కాక డా

కాలం బెట్టుదునో? నిజాంకకటకాకారంబునన్ గ్రాలఁగా

ప్రేలం ద్రిప్పుదునో? యెఱుంగఁబడ నవ్వేడెంపుగ బైతైదన్

గోలంఁగూలబలంబు వచ్చి నను దాఁకుంగాక వారింపఁగన్.

65

ఉ. ఆకొనినాడ నేఁ దనిసినప్పుడుగా యితరత్ర చింత లీ

కాఁకకుఁ బద్మజాంఘరగుర్భగ తాఖిలభూతనర్దముం

జీఁకటి చిక్క మ్రింగి మఱి చీరెదఁ బేరెబుఁగెల్లి పోరికిం

దోఁకలమూఁక లెవ్వగలఁ దోఁచునో చూచెద నప్పు దంతయున్.

66

క. భవదురుతరపురదాహ, శ్రవణంబున నంటి వచ్చి బ్రహ్మాండగుటం

క. తొమ్మనకు వచ్చి యానిన, యమ్మనకుం దప్పఁ దలఁగ కది నాటం గా
నిమ్మని కదియం దాఁకిన, సిమ్మటఁ బ్రాణములతోడఁ బెకలింపఁబడున్. 77

వ. అనిన సుగ్రాకారుండై దశగ్రీవుండు. 78

— రానణుండు నిభీషణుం దన్ని వెడలఁ గొట్టుట. —

అ. వీఁడు కొడుకు గాఁడు వాఁ డనుత్యుండు గాఁడు, వీరు వారు నెందువారు గారు
ఇటు శపించువాడ నీవే నాతమ్ముండ, వసుచుఁ దన్ని వెడలుమన నతండు. 79

వ. అస్థానవేది డిగ్గి దశముఖున కభిముఖుండై నిలిచి యన్నా! నిన్ను నాలంబున
స్యగాలంబులపాలం బొమ్మనం బాలక యేల కలహంబు వలదు వలదని పలికినఫలంబు
గలిగెంగదా యది యట్లుండె నాకు నింక నేటిొక్కరుం డెవ్వండు శరణుండు.

— విభీషణశరణాగతి. —

మానిని. శ్రీరఘువీరు సుదారుని భవ్యుని నేవ్యుని మాద్యగననృగత
క్రూరదశాపహృతివ్రతధారుని ఘోరవనాటనదీరజటా
భారుని ధీరుని గారణజన్తుని భావనశున్తుని భూరుతునిన్
ద్వారసమాగతు సున్నతిఁ గొల్పెద భవ్యత నిల్పెద నిత్యుండన్. 81

౪. అని తనమంత్రులం గూడుకొని యచ్చోటు వాసి చని నిజజననిచేత ననుజ్ఞాతుండై
సీతామనోహరుని శరణంబు వేడుకొనుటకయి నభోమార్దంబునంబోయి తదీయ
సేనావానరపీరులం గనుంగొని గగనంబున నిల్చి యిట్లనియె. 82

పంచచామరము. — విపత్నుండం బ్రసన్నులార! విశ్వసంధ్యుఁ డైనమీ
నృపాలుపాలఁ బెట్టరయ్య నీలి చెప్పుఁ బోయినన్
నెపంబు పన్ని యన్న తన్నె నే విభీషణాఖ్యుండన్
విపక్షసోదరుండఁ గాన వీరులార! భీతుండన్. 83

శ్రీరాముండు హనుమత్పురుషకారంబున విభీషణు రక్షించుట.

క. ఆన విని సుగ్రీవాదులు, చని విభునకు నతని నమ్మఁ జన దనఁగా బా
వని యితఁ డనఘం డెఱుఁగుదు, మురుఘనఁగా సుభయవచనములు విని విభీషణున్.

ఉ. ఎచ్చట సున్నవా? డభయ మిచ్చితి గేలితి ర మ్మయండు పొం
డచ్చపుదాయ ధైన శరణార్థిఁ జామి యని యొక్కమాటు వా
క్రచ్చినపిమ్మటం గలుపుకోలుతనంబునఁ గాతు వాని లో
మచ్చర మెంచరాదు మఱి మారఘువంశపురాచనాకిన్. 85

౪. అనినం దల యూచి యనతనయండు దఘువరు నసాధారణం బగుశరణాగతరక్ష
పరాయణత్వంబునకు నచ్చేరువందుచుం జని తోతెంచిన. 86

— రాముడు సముద్రం బ్రాగ్మించుట. —

క. నియమనిమిలితనయముం, డయి బోవలదగ్ధశయముడై యొకసికతా
మయమగువేలాతటమునఁ, బయోధి బ్రాగ్మించుకొనుచుం బులిండుటయున్. 99

సీ. క్షీరవారాళిపి దికమాలు దక్షిణక్షరపారావారతీరభూమి

ఫణిసార్వభౌమతల్పము మాలు ధవళాయతంబై నమృదునై కతస్థలంబు

తొలుపల్కు కలవరితలమాలు తత్తప్తశ్రవణోదిత స్తవోచ్చారణములు

యోగనిద్రాభోగభాగభేదము మాలు చక్షుర్నిమిలనాచారసిద్ధ

తే. గలిగెబో పూర్వపరిదిలి నలపునేయ, మనకుఁగా మానవుం డైనమాధవునకు
ననుచు దన్వక్ష్మలత కప్ప డఖిలమరలు, పిచ్చులిందరి విషపిథి బింబుగట్టి. 100

తే. రాముఁ డీచందమునఁ ద్రరాత్రవృక్షంబు, నలిసి ఫలియింపమిని లేచి జలధిమీఁది
యలుకఁ బిలువపుష్పమొలకఁ డై నెలవి నొలయ, మ్రొలనున్నట్టిసామిత్రి మోముఁజూచి.

— రాముడు సముద్రంబున గోపించి బ్రహ్మ స్త్రమేయుట. —

క. ఎటువంటితగవు చేసెం ? గటకట ! కంటే పయోధిగర్వము ? వినుమా
యిటువంటిది సామిత్రి !, నుటిగాత్తులచంద మెంత నుటిగాఁగన్నన్. 102

సీ. అక్కటా ! తనయింటి కభ్యాగతుం డైన వృషభవాహనునకు విషము పెట్టె
మేఱ మీఱని నుట్ల మెలగి నమ్మించి యిద్విశ్వకుంతయు మ్రింగె నిలయచేరఁ
గడుపుగందినయట్టికొడుకు నొక్కనిఁ గాంచి పాంథులఁ జంపంగఁ బాలుపెట్టెఁ
బ్రత్యక్ష మిపుడు నానగరకు లోనిది తరువాని వాకిలి తెలువఁడయ్యె

తే. ద్రోహి యరుమాత్రమే వీని శ్రుశృడంతు, విల్లుఁ జేతెమ్ము లక్షణ! విశిఖముఖభ
యారసాతలవలమానభూగిరుల, వలనఁ దిరుగుడుమడుగు గావలయుం జూడు. 103

క. నాయమ్ములు తనపుడినెఁడు, తోయమ్ములు గ్రోల నడుగుదుమ్ము లగచర
వ్యాయామమ్ముల లేఁగి వి, హాయన నది కెగయఁజూడుమా నిమిషమునన్. 104

చ. అని కినుక నిజానుజభూగ్రనిలంబికరాసనంబు గై
కొని వెన నెక్కు పెట్టి గుణభూషణముచే దదుదన్వదూర్చి ని
స్వన మడగంగఁ గొట్టి శతశస్త్రతోగ్రనిశాతశస్త్రసం
జనితనితాంతవహ్ని జలజంతునితానము నేర్చె నుద్ధతిన్. 105

సీ. ధావత్పడిఁడిరకైవాలములరిలి గురుగురుబోల్పన్నతోఁ గొన్నిపొగలు
ద్రుతపలాయితనవిద్రుమవీ దికలమాడ్కిఁ గొదమకీలలతోడఁ గొన్నిపొగలు
సారటన్నిర్గచ్ఛవంభశికురుభాతి గుణనివాదముతోడఁ గొన్నిపొగలు
సుతృతన జిభృన్వహోరగంబులభంగిఁ గ్రమ్మిణంగుణులతోఁ గొన్నిపొగలు

లోకము తల్లడిల్లు నిక లోకానవే రఘువీర ! నాకుగా
నీకడలి న్నినుం గొలువ నిప్పుడ వచ్చునటంచు బల్కెగఁగ.

113

— సముద్రుడను శ్రీరాముని శరణంగు పేడదు. —

క. ఆలోయధి తనటొప్పున, నాశని కీసలి పెడలినమ్మలతో గం

గాతుంగభద్రలవయిం, జేసులు వైచుకొని రాముం జేరగ వచ్చె.

114

తే. వచ్చిశ్రీరామునదుగుల వ్రాలె నబ్ధి, కేలుగవ వట్టి నిజనతుల్ వ్రాల వంశ

నవని సురమాన వీపుననమ్మలెక్కి, బొనుసుబొనుసునగ్రాస్త్రు లొలుకనపుడు.

ప. ఇతైఱంగునఁ బ్రణామం బాచించి యెట్టకేలకు నొక్కవెరపున లేచి సాంజలియై

యిట్టనియె.

116

ఉ. పీడయమానపౌరుష ! రఘూక్షున ! నేనపరాధిమైన నీ

పాదమునక జనింపఁ దొలుబాములనోములు పెక్కునోచు గం

గాదిమహానదుల్ త్రేభువనైకవచిత్రలు చాఱికైన ము

తైదువహాదుముల్ పలయు నల్లకు నేనయ కర్ణుడం గదే !

117

చ. తరణికులావలీర్ణ ! పరతశ్వను ! నాయిలువేల్పు నన్నయో

కరుణఁ గనుంగొనంగఁదగుగాక తెగం దగునయ్య నాగుణం

బరసినయవృడే పలచ నయ్యెదఁ దప్పలు పట్ట నేటికె

నరవర ! యెంతయైనఁదగునా తెగ నాజ్ఞకు నాశ్రితుం డిలక ?

118

ఆ. తప్పఁ జూడఁదగునె? ముచ్చన కయ్యెద, వనుచు నాదికాలముననె నమ్మి

నిన్ను నింట నిలిసి నే నీకు నాదిక్షణ, బెండ్లి చేసివాడ బెద్దవాడ.

119

మ. నలునిం బంచి నగంటులూ నిరపుగా నామీద కట్టించవే

వెలయక నేనువు లంక కాతెరువునక వేంచేయవే నీవిరో

ధులు నాబంధవులే ? జగత్త్రయహితా ! త్రుంబంగదే రావణుక

పల దన్నక మఱి నాపయిం గినియనే నారింపవే? కోపముక.

120

ఆ. లోడిగినట్టితూపు దొనలాస వై చిన, దనుక డిందుపడదు మనసు నాకు

నటుల కానినాఁటి కనకు! నాలానున్న, మరుకిరాశకొటి మడియనేయు.

121

ప. ఆనవుడు నారామభద్రుండు నముద్రుడు విన్నవించినతెఱు గాచరించి యతని నెప్పు

టియట్లు యుండు మని యనిచి నలుంబిలిచి నీవు వానరవీరులుదెచ్చి యందిచ్చుగట్టి

గుట్టలం గట్టగట్టిన వశధికట్టువడుం బ్రారంభించు మని నియమించి దండెల్లం గొండలు

పెకలించి తెచ్చునది యని చాటించె నంత.

122

తచ్ఛరధిం బ్రవంగసముదాయము ప్రిచినదాన సీన్మక
స్వేచ్ఛల పైవనోమిమల యునియొడ దేలుట సక్కి నోక్కిదం
తచ్ఛదదంశమన్నలుడెను దాళిని గట్టినం చేరి నన్ని గుండ్.

132

లే. కల్లులు కాపేయ ముడికి క్షంతిర్వమునను, ఇంటుయొ సేటిగోత్రాలుదేలుటయును
కాలదే రావణాదివాళ ప్రశంసి, దుగ్గిమి శ్లోమ నిశి వేమిదోచవలయు? 133

— శ్రీ రామాయణము లంకాకాండ బాల్యన మగుట. —

వ. ఆనంతరంబ కొనల్యనందనుండు పరిమానంబధిరెనుండు ప్రమగ్నివవిభీషణులం బిలిపించి
యేమీ కదలుద మీ? యిది యూనతిచ్చిన మామృత గేలెత్తి చేప! మహామభావ!
సిద్ధనంకల్ప! వేం ఏ గుంము శక్తు శ్చయముం జే గుంము. నామిమ విభూమి ముగ్ధి
ముందఱ సేనల నడిపించు ముని గుం విభీషణుని వంటుబాయక రమ్మరియు నియోగిం
చిన వారునట్లనయోచరించిరి తొనుండమ్మండును హనుమంతునినంగదుని వాహనంబులు
గావించుకొని ఎనరాశితరింగధి వాధంగురి ధ్వానంబులు మంగళతొర్యని నాదంబుగా
నంగీకరించి నలనిబద్ధ సేను మార్గంబున విజయం పేసి రయ్యవసరంబున.

134

క. చల్లనికమ్మదనంబులం, ఇల్లెను ననుమాలవవననంకెను లెనంగ
మెల్లమి గని యప్తమది, గల్లెభునాంబోను అంశె వీచె నింటన్.

135

ఆ. మునుపుతాడు వైన మునిగినకొండల, నెయికి లేర: బన్నిదమలువైచి

జలధి నుటికి యుటికి గని పనికపు లెల్ల, వచ్చి మ్రొక్క నగుచు వల్లభుండు. 136

వ. ఇతైతొగునం బ్రవంగబలంబుల వేప్తులు గనుంగొనం గనుంగొనుడుం జనుడెంచి. 137

ఉ. సాలతమాల పాటలరసాలపరాశబటీరభూరుహా

త్రాలము మారుతోల్లద తాంతలతాంతనితాంతవాసనా
ఖేలదలీనజాలము శుకీకలకంఠసవీననాదవా

చాలముం గాంచె నంత రఘుచంద్రుండు వేలనువేలకైలమున్.

138

వ. కాంచి యయ్యభులదిహ్మాలంకిమోదగ్రగ్రావాగ్ర విశాళాన్నతగుణమాహాత్మ్యంబు
నకు నచ్చెరువడి రఘువీరుండు మరుత్కుమారుం గనుంగొని తత్ప్రకారంబు తెలియ
నడిగిన నయ్యచలంబు దనకు బూర్వపరిచితంబు గావున నగ్గిరింద్రగౌరవం బెఱిం
గింపందొడంగె నితైతొగున.

139

ఉ. రావణు నంగరత్న యనురక్తభునాబడికైన విందు లం

కావిభుడివగట్టు దశకంఠుని పెన్నిధు లున్న బెంకి ర

క్షోవరురాజ్యలక్ష్మీ మనుచోటు మరాంతకుభాగ్యరత్నపుం

గోవ యనం దనర్చినోపుటామును మ్రిది లక్ష్మణాగ్రహా

140

శిలశిలఁ బ్రాణి భూఁబొదలు చించి హాళిహాళిగా ఫలావధున్

జలజల రాల్చి వప్రమణిజాలము లూడ్చుచు వానరుల్ దిగం

చలములు మ్రోయ రాముడులు నల్వంగ మారుతి పల్కు రామునిన్.

152

తే. దేవ ! నురసిద్ధసాస్యసాధ్యజనంబు, చెఱులు విడిపించి పుణ్యంబుఁ జేర్చుకొనుట

రాజధర్మంబునకు శేఖరం బున్ను, నలరి నిభుఁ డట్లు కామిపు మనిన నతఁడు.

153

చ. చెఱ జవరాండ్ర నెల్లఁ గనిసింహ మహా! విడిపించి పంచినన్

నెఱచి పరిగ్రహింప కలవేల్పులు రావణబాధ యెంచి యం

దలు విఁదీగింపండి తను నారల నువ్వినలూర దైత్యుఁ డి

త్తఱిఁ బగు రాముచే వలదు తస్మియ మంచు పరింప నయ్యుడన్.

154

సీ. ఊరఁబడి విడలి క్రే ర్దులుకంగఁ జూచుచు బెదిరుచు, జనులేటికొదము లనఁగ

భీమకాంఠిక పేటి మోచనము గాంచి తలఁకుచుఁ జనుపాపవెలుప లనఁగ

నముదీర్ఘ పంజరసానంబు వీలుపడి యశుకుచుఁ జనుముద్దుచిలుక లనఁగ

వలలకుఁ జిక్కి వెల్పుడి లేచి తెక్కలుఁ జాడించి చనునంచచాన లనఁగ

తే. జెఱుల విడిపడి రామ జేజే యటంచు, పవలిమ్రొక్కచుఁ దమయథాస్థానములకుఁ

జనిరి తడయక నలుగడల్ గనుచు దివిజ, గరుడగంధర్వకిన్నరకంజముఖులు.

155

హనుమంతుఁడు రామునకు రావణునిహారప్రలంబులఁ దెల్పుట.

చ. తదనంతరంబున హనుమంతుం డివ్వసుంధరాధరాధత్యకాతలంబులం గలపంక్తి

కంధర విహారసలవిశేషంబు లెఱింగింపం దొడంగ నివ్వధంబున.

156

సీ. ఇవి వేల్పు జవరాండ్ర నీడ్చి మానము దూలపుచ్చు నాకేతంపులు వ్రుజిరపు

లివి గుఱ్ఱపుమొగంబు చివురాకుఁబోఁడులఁ దెలి చెట్లఁ గట్టినతెంకేపట్టు

లివి సిద్ధసాధ్యమానవతీవతానంబుఁ గలఁచుకారాగృహకందరంబు

లివి చిల్వచెల్వల హీభంగ మొనరంపఁ జలపట్టునెలయేటిపఱులుకాడ

తే. లివి కనుంగొను మెడనెడ ధవునిఁ గూడి, క్రీడ గావించుచుండోదరీపురం ద్రి

చరణపంకజలూకంకసాక్షు లైన, నెలచలువ వెన్నెలబయ్యు నృపవరేణ్య!

157

క. ఆని హనుమంతుఁడు రఘురా, ముని క్గిరిఁ గలవిశేషములు దెలుపునెడం

గనఁబడియె వారి కీగరి, నొనరన్ దిశకంఠనాశతోత్పాతంబుల్.

158

చ. తవిరెన్ రావణదాహమాచకగతిం దివాగ్ని దిక్పాళి రా

ఘవబాణార్చులు రాలు నింక నన లంకాగోపురోత్పాదకశృం.

గవిటంకంబుల జోకళించె నపు డుల్కుల్ దైత్యవత్సంబు లి

ట్టింగో వీలు ననన్ భిదేళిమము లయ్యెం గండ సామాజముల్.

159

ఉ. కించదనంబులేక వలసేల నొకించుక యప్పులింత గా
నించిన బండ్లనీచు భయవిహ్వలస్థివధూరభల
తాచనవల్లనీచయముగా నలబంగరుగట్టునెట్లు ని
స్సంచలనాస్త్ర గీయభుజచండినుకుం బ్రతిగల్గ నేర్చునే. 168

క. దనుజులపుంగవాక్పతి, నిను ముప్పదియూడుగోట్లవేల్పులఁ దలమో
చినకెలానము నే చి, వ్సన మూపున నెత్తఁ గళదమై కగు నాకున్. 169

తే. వెడియును నెత్తనామిఁద పండికొండ, మించి నెలయేటినిటఁదొగించఁదొడఁగు
నపుడు వీరాభిషేక వ్రతార్థ మొదపు, పూర్వసంభంబు పొల్పుఁ దెల్పుచుఁజెలంగు.

ఉ. అంకుశభిన్నమై నుపితమై ననుఁ దాఁకి యురంబు దూర్చి వ
క్రాంతునిదంతిదంతము లుదగ్గరలిం బెకలింప రాక యా
తంకము నొందఁగా విలసి గచ్చకలంబులు మోను లెత్తఁ గీ
ర్త్యంకురలీల దాల్చు నింక నవ్వల నా కెదు రెవ్వ రయ్యెడన్ ? 171

ఉ. విమున శంక దెందమున నించుక యేనియు లేక స్త్రుంతు ను
క్రామనుదాంధసింధురనుదం బొకసింహముచూడ్కి నింక లం
కామృగనూపనాంశరము కంగున నొండొకచింత మాని యూ
రామమృగంబు నత్తవ మనురజ్జువునం దుది గట్టివేయనే? 172

ఉ. చంచలనేత్ర సీత విడఁ జాలుదునే తుక ! యేమిగా నిరి
క్షించితి నన్ను నృప్తియిటఁ జేకటిఁ జేసెనఁ జూడు మంచు రా
త్రించరపుంగునం దలుక దిక్కులు మ్రోయఁ బ్రయాణభేరి వే
యించె నను న్నరాక్షసుల కింపొదవన్ బరంపుఁజెంపునన్. 173

క. తద్యోరీభాంకృతి విని, యుద్ధయ లవ్వీరవానరోత్తములు నర
స్వర్ధంగాగృహి యునఁగనా, రిద్విశ్కులు హగుల నార్చిరి రణోన్ముఖులై. 174

— ఇతఁ డొండు సువేల మెక్కి లంకం జూచుట. —

తే. అపుడు రఘువీరుఁ డచలశృంగార్థ మెక్కి, చూచె గృహరత్నదీప్తిరింభోళి గప్పి
యనురసాశంబు నూచించునది నుబోలె, యాపు గనరాక యున్నలంకాపురంబు. 175

ఉ. లంక నగార్థలగ్న నకలంకమణీచుయఁ గాంచి యాత్మది
కృంకరుహాక్షు లంజనము పట్టఁగఁ గంచము నిల్చి మిఁద వి
స్మేంపవలంకునన్ వెలుగఁ బెట్టినదీపికగాఁ దలంచి ని
శ్శంకుఁడు రాఘవేశ్వరుఁడు సంతన మందఁదొడంగె రయ్యెడన్. 176

తే. లంకలోఁ గూడ నిజశృంగ మింక నిటకుఁ, పెండు వేగమె యని యప్పసిండికొండ

శుకసారణులు రామసేనావిశేషములం చెల్పుట.

ఉ. దృష్టితయంబునం బొలుచుదేవునికేరి నజీయు లన్నిభువ్
వక్రియై వాణియుం బొగడ వారలదీప్తి కవీంద్రులం జతు
ర్వక్రండు నేర్పునే భుజగవర్కునశంబె గణింప నింక నీ
వక్రియ పూర్వసంచితతవగఫల మెట్లుగనో నిదశాననా ! 188

ఉ. చూడవు గాని రాజామరుజోదులఁ బోల్పంగరానికయ్యపుం
బ్రోడల భానుకోటిరుదిఁ బొల్పిన బల్బులుకాండ్రఁ జాక్కరా
జోడుమొగంబువారల యశోధనులక బగదాయచూడ్కిక
వేడుకగొల్పలే వినిన వీచులనిందులుగావె తత్కథన్ ? 189

క. ఇల నరులఁ దినెనుమనకుం, గలిగిరిగద యిప్పు డనురఘున్నరు లింక వా
రల నరవానరు లని మదిఁ, దలవను మొకయవ్వుడేని దనుకాధీశా ! 190

శుకసారణులు వానరవీరుల నేర్పఱించి చెల్పుట.

క. అని శుకసారణు లాడిన, విని విన్నయి మంది వారివీరాకృతు లేఁ
గనుగొందుఁగాక యనివే, చని రావణుఁ డెక్కి నొక్కసాధాగ్రమునక. 191

తే. నిలిచి చారుల రామిది యిలయుఁదినియు, ముంచుకప్పిరసేనల మించు గాంచి
వీరిలో ముఖ్యు లెవ్వార లేరి? రాముఁ, డతని యచుజన్మఁ డెట్టివా? రనుచుఁ బలుక.

సీ. కలితనగ్రీవయై కడుఁ బ్రకన్తి వహించి కుముదాక్షముఖునికానమునఁ బొలిచి
ప్రకటరంభోరువై భవమునఁ బాటిల్లి కేసరిమధ్య యై కీర్తి గాంచి
స్ఫురితలీలాంగదభూషిత యై మించి తగుగజగామిని యగుచు నలరి
ఘనచక్రజఘనచైఖరిజాడ రంజిల్లి కార్త్యకప్రాభంగిఁ గరము మెఱసి

తే. కంటె దశకంఠ ! యలరు నిత్యాకుమంఠ, నృపునిముందర సాక్షాత్కరించునిజయ
లక్ష్మీయునుబోలె భువనమాలంకరంగ్ర, విక్రమోదార వానరవీరసేన. 193

చ. గవయుండు వాఁడు వానిపెరుకక గణఁ డాకడ గంధమాదనుం
డవల నలంఘు నీలుఁ డతఁ డాతరువాత నుషేణ భల్లక
ప్రవరులు వారు వారియిరువక్కియలక శరభాదియోధపుం
గవు లతఁ డంగదుం డభులగణ్యుండు వాలినుతుండు రావణా ! 194

క. ప్రతిలేనియట్టియప్రతి, హతమల్లులఁ బాటియున్నయగచరనైన్యం
బలిలోక మపారమద, శ్రుతర మవాజ్ఞననగోచరము దనుజేంద్రా ! 195

క. ఏవందిభకవికోటికి, జేమాతువు సూర్యనుతుండు సీతాపతిసే
నావల్లభుఁ డతనిం గుల, పావను నుగ్రీవుఁ జూడు పుక్తిగ్రీవా ! 196

- చారులు పతిగర్హితనం, చారులు మీ రన్వయాపచారులు దలచుకొ. 206
- మ. అని నూఘూర్మితనేత్రుఁడై దశముఖుం డల్కాన్ తునుకా సారణుకా
గని వారికా గటుకద్వందాభిముఖుండై గద్దింబి వధ్యుల్ గదా
యని యుత్తుంగనగావతీర్థ మగుకాళాభ్రంబుచందంబునకా
దనుజాధీశుఁడు మేడ డెగ్గి యతిబింబాకృంతచిత్తంబునన్. 207
- క. కుందుడుఁ బారుల మణియొం, గొందఱు వీడ్కొల్పి భానుకులవీరుల పెం
పుం దెంపును గపివీరుల, చందంబును దెలిసి తొల్లిఁ జని యలనుండై. 208
- రావణునానంద బిద్యుజ్జ్వల స్వేదం రంముళిరము సీతకుఁ జూపుట. —
- క. కలంగుచు విద్యుజ్జ్వలస్వేదం, బిలిచి మహిపుత్రి యాత్మ బెగ్గెల మాయా
బలమున రామునివిల్లం, దలయును నిర్మించి చూడఁ దగు నని పలికెన్. 209
- వ. వాఁడును దత్ప్రకారంబునం గావించి తచ్చిన మెచ్చి యశోకవనికిం జేర్చిన. 210
- సీత రంముళిరముఁ జూచి దుఃఖించుట. —
- వ. అతఁ డపు డట్లు చేసి జనకాత్మజముందఱుఁ దెచ్చి వైవ నా
నతియును భీతి గాంచి రఘుచంద్రునిధన్వంతరునిశ్చరంబు లీ
గతి నిలు లయ్యెనే? యని వగ్గొ బడి మూర్ఛిల్లి వ్రాలి యంతఁగా
దిలజనిమాయయో! యనుచుఁ దెప్పిరి ముప్పిరిగొన్నభానుకా. 211
- వ. బొమ్మగవసోయగంబు శ్రుతిభూషణలీలఁ జీలంగు నబ్జమి
త్రము లగుదీర్ఘ నేత్రము లరాళితరాలకజాలకాంతిమం
జుమును నవ్వుకెందెడఁ వెక్కులఁ జిందము లాడుచాకవ
కృములును జూచి రాఘవముఖం బని నందియ నుంది యాత్మలొన్. 212
- చ. తలకొని యవ్వసీవృషదతామరసంబులతొని గ్రోలి భూ
తలనుకీర్తినిపదితుఁ డాఁ దలకట్టును నైన భానును
తుక్కులమున కెల్ల బెద్దతల గోత్రభిదాదుల పూజ గాంచి యా
తల మణి సాటి లేనిదిగదా ధవ! నీకల యంచు వేమణుకా. 213
- ఉ. అంతలంబుఁ జేర్చుకొని హా! యనుచుం దలవడ్డచోసె కా
ల్లింక నహింతునే? యని యొకించుక యూహ యొనర్చి యాజి నా
తంకము నొందునే దశరథక్షితిపాలునిముద్దవట్టి ని
శ్మంక భుజాబలుండు ఖరనంహరుఁ ? డంచుఁ దలంచుచుండఁగన్. 214
- క. కంటివె మత్ప్రతాపము జగంబులు మువ్వరునం గలంతు నేఁ
గం టానరించినం దృఢము గాదె మనుష్యుఁడు రాముఁ! డింక లేఁ

- క. మీఁ దెఱుంగవైతి రాఁగా, చ్ఛాదనమునఁ బ్రాణహరణశస్త్రీ పరస్త్రీ
గాదె? పరస్త్రీమాత్రమే? యాదేవి త్రిలోకమాత యనురాధికా! 224
- క. ఆదేవి జూచి పోవుచు, గాదా నిన్నెదిరి యొక్కకపి మును మనలం
కాదీప్రవక్తసుప్రా, సాదంబులు పాలవహ్నిఁ జవి గొనిపించెన్? 225
- క. అటువంటివీరనానర, భటసంహు లపారబాహుబలసాహసవి
స్ఫుటతరంహు లనంహులు, పటుకీర్తులు రామభద్రపరిసరవర్తన్. 226
- క. తేఱఁ దగదు విచారంపక, పగరబలం బాత్సలము బహుళము నల్పం
బగు నేని నైర ముడుగఁగ, నగుఁ గావున నీత నిచ్చు టర్తం బింకన్. 227
- తే. బిట్టుగా వేల్పువలయునని నట్టుగఁగించు, టొండు మునువెండిమల యెత్తిఖండపరశు
నువద నుడికించుపాతకం బొండుఁగాక, నీత నీపాలిమృత్యువుఁ జెనయఁదగునె? 228
- చ. ఇప్పుడు దలంపు విశ్వజనములైన బాసకి నాదిలక్ష్యిగా
నృపతివిలాసశార్ఙ్గి యని నిక్క మెఱుంగుము రాఘవేశ్వరున్
గపిమిషభీషణాశనులఁగా వివరింపు తదీయకౌర్యవ
ద్విపులచమూనసూపాముల వేటొకభావము మాని రావణా! 229
- చ. అనిన విని దశముఖుండు రోహిణియుఖుం డై యతని కిట్లనియె.
రావణుండడు ముంల్యసంతుఁ గోపించి వీడ్కొల్పుట. 230
- ఉ. కించుఁదనంబుతో నొకనృకీటముఁ దెచ్చి ప్రతాపదీపితా
కాంచలుఁ డంచు శాస్త్రవిజయావహబాహుపరాక్రమోదయం
డంచు రిమాంగసారమణునట్టిడ యంచు బొరింబొరిం బ్రతి
స్థించెడు నన్ననిం బ్రతిఘటింపఁగ నేర్తుర దేవదానవుల్? 231
- క. దేవాసురభీకర మగు, నావిక్రమ మెఱుంగ వీవు నను లీలావి
ర్యావవిధూతమదాంధ్ర, రావణరావణు నెఱుంగరా యెవ్వారున్? 232
- ఉ. ధర్మము ధర్మ మంచు రిపుధర్మ మె పేర్కొనెదీవు రాముఁ డే
ధర్మి పథూపథం బెప్పుడు ధర్మమే? స్త్రీముఖరూపవిక్రియా
కర్మము ధర్మమే? గరళకంధరజీర్ణధనుర్విభేద మే
ధర్మము? పాలివంచననిధానవిహారము నొక్కధర్మమే? 233
- కా. రంభాశాపము నాకు లక్ష్యమే? కపివ్రాతంబు మచ్చండదో
స్సంభస్మూర్తికి నడ్డమే? యకట! సీతాశోకమే తన్నహి
శుంభద్రాజ్యగుభంబు మాన్సునది, యిచ్చో స్వర్గపాతాళలూ
కాంభోబాక్షులఁ బట్టనే బలిమి! నాహా! నీగి సంధిల్లనే! 234

- గినిసి యతలగు పై గుటికె గేహి శేవగిమిదికిం బరెన్. 246
వ. ఇతైతంగున నుటికి యవగించి. 247

— సుగ్రీవరాజుని మల్లగంధము. —

- క. విడికి లొకకడ బనియున్, నడులొమ్మన బడంగ విసరిన గదలక వి
ట్టాడిసి యవి యొక్క పందిట, నిడి మగుడం దినియె బెరంగ నివజుండు బలిమిన్. 249
ఆ. పెనంగ నవలివంక విడికిల్ల నిరునుగా, నసుర తలగు విసర నవియు నొడిసి
సరియ కాంగ రెండుపండ్లెం గొని లాగి, విసరి క్రేళ్లు నగుల ప్రేయుటయును. 249
ఉ. ప్రేసిన పేటునం బడక పేగమ దాచి పిఠింది కట్టె బా
హానముదాయమధ్యమున నర్క-తనూభవునిం దగుల్పడం
జేసికొనంగ జేర్చి కడుల జిక్కంగ బట్టి మరారి చేలకన్
ప్రేసినవెంటనే యొగసి ప్రేసె దటాలున జెంప లాతడున్. 250
ఆ. అడవిమీదం బడినవడువుల గాలవ్యూళ, జాల మాంగిళానినపోలికయును
దోచ నతనిచండదోర్దండవిశలి, పై బడంగ గలంగబడక పోరి. 251
క. చేయం గలపని జేసితి, నీయూడల మల్లతోడి దిది నా కేలా
మాయావు లమర లని కపి, నా నుగుండు ను పేలంగమునకు డిగి యొకన్. 252
క. విలికచరణంబులపై, వ్రాలిన నతడె డెత్తికొని వివస్వత్తనయా!
యాలాగున జన దగునే? నీలొకమె నాకు ననుచు నే నుంటి జుమి! 253

— కవులు లంకను ముట్టడించుట. —

- వ. అని యాదరించి రాసువుండు రవితనయున కి ట్టనియె. 254
క. వెట్టుము వాకిట వాకిట, గట్టడంగా గోటికొటికవులను వేగన్
ముట్టడి దాచన్ లంకా, పట్టణమున కనిన బెట్టె బలిమిగ నతడున్. 255

— అంగదు రాయబారము. —

- క. అంతట భానువంశకరుం డంబంగ నంగదుం డద్దకానన
ప్రాంతము చేరంగా నరిగి పల్కె బురందరకాత్రవా! పరా
కింతయు లేక నావచన మిందుకనే నీవు దాలకించు వి
స్పింతు ఖరాంతకుం డుఱక నీ లొకమా టిటు చెప్పి ర మ్మనెన్. 256
• నీ వెవ్వడంబేని. 257
• నినుం దనచంక పై చుకొని నీరనిధానచతుష్టయంబునన్
జని చని సాంధ్యకృత్యములు నల్పేడునంతకు ద్రిప్పి తెచ్చి పెం

చ. అన విని చేప నీవు చనునంతకు వచ్చెనె యేము చాలనం

డినగద యంత గావలయు నిల్వము రాముఁ డనంగ నెంత వి
ల్లన నది యెంత యేచుహిమ నందె నశం డిపు డొక్కమ్రాంతయున్
వినుటడెనే యటంచుఁ బలివేర్చును లింద్రజిదాదిదానవుల్.

270

క. అతనియనుజ్ఞ ను భేరి, శతములు రణమూత్రం దెలుపఁ జఱిసింపిరి త
ద్వికతావితధారవ ము, ద్భుతకరమై మ్రోసె భువనభోవ్యాపకమై.

271

సీ. కల్పాంతవాహులకర్త నిర్త గ్యానశరధినిర్భోషంబు శరణుచొచ్చి
నంపర్తశిఖిఖాచర్వ్యమానోర్ద్విధరాలఘుధాన్వంబు కేలుమొగిచెఁ
బ్రళయాంతకగభీరగళనిగావిర్భవక్రతినహానరవంబు కనవుగటించె
గాలాభ్రగణగర్భసోళనిర్మగ్నికుభిగురవాదము విడ్డపేరు పెట్టె

తే. నిమ్రహానినన్వనమునకు నిదియ తప్ప, దన్నియును దీని వెనుక నే యని నమస్త
లాశవానులు నిశ్చేష్టులై కలంగఁ, బంక్తికంతునిపుగ మ్రోసెఁ బటహాళకము.

272

ప. అంత.

273

— రామరావణసేనలు గురుద్ధనన్నద్ధము లగుట. —

సీ. అనిక మేడలు తోడు చనుచుంచునో నీగ కనఁ బొల్పు నున్నకన్యందనములు
ఖురధూళిశరధి సూక్ష్మాన నోపునో యనఁ దగు నేనుబంధులు లగుగుఱాలు
నవనరం దైనప్పు డంభోధిసావఁ జాఁ దనుపుకొండ లనంగఁ దనరుకరులు
నాలకఁగో నున్న కాలరాత్రికిఁ గల గొడుగులు రాఁ దోచు ఘోరభటులుఁ

ఆ. గలిగి యరుగుచేరఁ గాహళరావంబు, భటులరవము శంఖపటహానినద

మెనసి బలియ నెడలి యింద్రజిత్ప్రముఖులు, పౌఞా దీర్చి రొక్క బయల నపుడు.

అ. ఉగ్రభానునుతుఁడు నగ్రభాగంబున, బలిముఖాధిపతులు పన్ని నడువ

వెరుకఁ దాను గదలె పెన్న బలంబయి, నూఱుకోట్లకవుల నుగ్గు లలమ.

275

క. ఇవ్వింకను నిరువాఁగును, జివ్వకుఁ దలపడియె నడిమివిడు నిదియె లం
చవ్వనధిభాగయుగళము, చిత్తున నాలంక ముంచఁ జేరె ననంగన్.

276

ప. అంత.

277

క. ఒకయెడఁ దలు పొకయెడ నలు, పొకయెడ నళదివగయొరపు నొకయెడ నెఱుపున్
ప్రకటింపుచు నకలాశా, నికుసుంబంబునకు మేదివీరజ మెగనెన్.

278

సీ. సమరవిక్రమనాట్యసంవిధానాగ్రైవభ్యమై కనుపట్టె భటల మ్రోలఁ

దనబిడ్డఁ జెఱి నిడ్డగనుక మ్రింగఁగ నుర్వి లాఁచెనో యనఁ దోచె లంకమీఁదఁ

దై ముద్దవాటుగాఁ బడఁ జొచ్చె మిన్నేట సిక్తిమై యలశిలాసేతునధి

రాహు—22

● ఆశ్వాసాంతము. ●

మ. నరనాథాగ్రజి ! నారసింహపదచింతాలాల ! నిస్తంద్రసీ
రరసాధీశ్వర ! నీతితోవిదమతప్తారంభ ! నూత్నాకృతి
స్థర ! శేత్రస్థిరవద్ద ! చైర్రమహిజభ్యాతదాత్మత్వమా
నరుచిశ్రీధర ! సౌగతారిన్మప ! నందన్త ! నర్హితా !

290

క. సతతనపాదబరీదా, దితురుహ్నాధిపశరణ్యదివ్యాంఘ్రి సము
న్నతకర్ణాటస్థావన, చతురాలియరామరాజమాతృమణి !

291

ఉత్సాహ.—

ఆధ్వరావనవ్రతక్రియా ! ప్రచండదాన ! వి
ద్యాధ్వసీన ! ధీనిధాన ! యద్బదిజ్ఞుపాలహృ
త్సాధ్వనప్రదప్రతాప ! చావనైపుణీఖనీ !
సాధ్వసీకహృద్యపద్యసత్యవాగ్విచక్షణా !

292

గద్యము. ఇది శ్రీమదొంటిమెట్టరఘునీరశతకనిర్మాణకర్త తజగదేశభ్యాతిధుర్యాయుల
రాణు లెప్పయమసీషిపర్వతాభిధానపౌత్రాకృత్యార్థపుత్ర పరిశీలితసమిద్ధ
రామానుజమతసిద్ధాంతమర్థ మున్నుడివరదాచార్యకటాక్షపీఠాపాత్రహృదయ
వద్దాధిష్ఠితశ్రీరామభద్ర రామభద్రకవిప్రణీతంబైన రామాభ్యుదయమహా
ప్రబంధంబునందు సప్తమాశ్వాసము.

నరిగి యొకచేర్చి చేర్చి నుండాంతరుదిత, దివ్యసన్నద్ధరథ మెక్కి తిరిగి వచ్చి. 9
 వ. కథకునం జోడకట్టి రామసౌమిత్రినుగీ ప్రప్రముఖులు వెలుగంబు నదృశ్యుం డై
 గగనంబున మాయామేఘంబులు వన్నఁ జాక్కలవెలంగు దోచదయ్యె నయ్యెడ
 రక్కసు లుక్కు మిగిలి యుక్కుటికిఁబడితిం గనుచూపి యినుమడించి తూర్పునినదం
 బులు నట్టహాసంబులుఁ జెలంగం దతిమి తాఁకిరి కపులును లోచేవకలిమినిడం బోవక
 కూడందతిమిగి రిఘుపుంగవుండును దివ్యశరశ్వాలామాలికల చే రాశాసీమాఁకల
 తోడనకూడం జీకటితిట్టలసెరియంబెట్టఁ దోడంగినం గలంగంబడి తద్దానవాసీకంబు
 సైరింపలేక చని గవని నొచ్చిన మచ్చరంబు పెచ్చు పెరిగి శాంబరీకాదంబిసీతి
 రోహితేందయునరావణ నుతుండు. 10

క. శరములు గురియఁ దోడంగిన, నరశాఘులు క్షవగయూధనాథులుఁ గడు న
 చెప్పరవొంది యిప్పుడు వోయెన్, బురంబుడ నరిబలము మ్రోలఁ బోడ గన మేదిన్.
 వ. పయినుండి ఘోరసారాచంబులు పడుచున్నయవి రావణానుమతిం గాలమేఘంబులు
 గురియు నిడువారుది సుగులు గావు గదా యరుటయు విభీషణుడు. 12

క. మొదలఁ బోడకట్టి పోవఁడె, యదృశ్యుం డై యొక్క రథికుఁ డకఁ డగ్నివరో
 న్నదుఁ డై వచ్చినరావణి, యిదె యిప్పుడు మింట డాగి యే నుం జొచ్చెన్. 13

వ. ఆన విని రాఘవుండు నిశితాస్త్రము లంబరవీధి కేయఁ దొ
 ట్టినకుమాసాపయోదముల బెక్కునఁ దాఁకి వడం దోడంగె నం
 దున వెలుఁ గంది తేఁ డతనితూపులు ద్రుంచుచు నుండె వాడునుం
 జానిగి జానిగి తూ వడరుచో బెలుఁగంబడనీక మాయలన్. 14

వ. గగనంబున సెల్లెడలం దాస్తె గరిల్లుచుం గతినబొణంబులు గుప్పచుం గపులకుం
 గాలంబు వచ్చె ననిపించుచుం దెంపుచేసి. 15

సీ. మెడకు మీఁగాలికిఁ బుడమికిఁ గొననేయఁ బొగడదండలతోన పాలియువారు
 నలుపుర నేపురఁ దల లంటఁ గొననేయఁ దిక్కట్లతోడన తిరుగువారు
 తొడలు వక్షంబులు దూరంగఁ గొననేయ మూఁటిలెక్కలమాడ్కి మ్రొగ్గువారు
 మైకళేబరములు బరులునోఁ గొననేయ సెడకువతోడన మడియువారు

ఆ. నగుచుఁ దచ్చరముల నగచరప్రళయంబు, పెట్టె ననఁ బ్రసిద్ధపూజ్యుం డైన
 యూధిసాఘుఁ డనక యొంటరికాఁ డన, కాకనయన కనుపు లవ్వగింప. 16

వ. కనుంగొనుచుం గొనల్కొనందనుండు నేయనదిలేక వింటికొప్పన దాకేలువై చుకొని
 యయ్యంధకారంబులొ నిలువంబడి వారెవ్వరు విభీషణా! నీవా? నుగ్రీవా! నీవా?
 నిశ్చెన్ని దాఁకెన్? బాంబవంతుం డున్నాఁడా? యంగడుండా! హనుమంతుండు

కంఠునం బెట్టుకొని చని పాలికలనిజానం బడియున్న నీన్న నుం బెద్దనుం జూసి వీరిదు
వురు నీమఱుగి గుం మగండునుంగడ! చచ్చిరి కనువిచ్చి చూడు మన నల్లతాతన్ని
యుల్లంబు యుల్లవం శ్రుతి యెల్లంబోయి యెల్లన యెట్టకేటకుం జెలిసి లేచి లేరి
గొనంజూచి.

29

— నాగపానబుద్ధు లగుదాశవధులం బొంచి నీత శోకించుట. —

క. హా! రాఘవ! నీనయనము, మారకృతములు మొగిచె నని యేమియొకో !

నే రాంకా నో? దాసుల, నేగము తెంచనిదయాంబునిధి కిటు దగునే ? 30

క. తహతహం బెట్టినింకా నినుం, గుహనామృగవంధఫలము గుడిచినింకా నీ
నహానన్దుడె యవ్వలిదొరగి, మహాత్త! సామిత్రి! నీవు మాటాడంగడే.

31

చ. అని విలించుచున్నుం ద్రిగటామరి యల్లలితాంగి జూచి యో
వనజనశాఖీ! నీహృదయవల్లభుం దామగుపేతుం డాటనుక
నిను భగియించు పుష్పకము నిక్కము చెల్వెడుదివ్యయానముం
గని విధవక భగింప దటుగానం గలింపకు మమ్! నెమ్మదిక.

32

ఆ. మేనికాంతి కందమిని నీమఱుందియు, బ్రతికి యన్నవారెడు పలికిహీన
మైన బలము నిలుచునా వారికడ దొర, లున్నవారు చూచి మూరడిలుము.

33

క. అని తెలిసి క్రవ్వులుం దో, కొని చనిరి యశోకవనికి గోమలి నసురాం
గన లంత నిచట శోకం, బున మునుండుచు భానుమతుండు మొదలగువారల్.

34

వ. రఘుకులరాజవ్యులం బగివేట్టింబి మీఁ జెట్టాకో యని చింతించుచున్నం గనుంగొని
శేదంబునం గ్రోధంబు వెగిరి హనుమంతుండు.

35

— హనుమంతుండు విజృంభించుట. —

చ. నమలెద నేకదాదిభువనంబులు మంధనగాదు లైనతా
లుమిసెదం బంజినంధి బడి గుండంగనిక యజాండ మంశయక
జిమిడిచెదం బ్రతాపశిఖి వేత: ప్రపంచము చసినాతనిక
నెనుకెడం బట్టెదం బిదప నే నతఁ డేలెడుపట్టు మేలెడక.

36

క. అప్పటికి గాముం డించుక, తెప్పిరి తనదండ మూర్ఖు డెరియనియమజుం
దవ్వక కనుగొని యింక నీ, వెప్పుడు కనుచెఱచి చూచెదే సామిత్రి?

37

చ. అరులకుం గోరువెట్టితిగదా నినుం దమ్ముండ! వైరిం జంపి యె
వ్వరివలమూపుమీఁద విలు వైతు నయోధ్యకు నెట్లు పోవుదుక
మరలి సుమిత్ర న న్నడిగినం దలవంచుట యుక్తరాలె? నీ
సరిగెడుచోటికే వయన మైతి విభీషణు నవ్వు బొంకితిక.

38

జ్ఞాపాపద్విశిఖంఘ వచ్చె నడుచుం జచ్చెన్ మరుస్సుత్ర బా
హా త్రీధర మాదలం బడిన రక్షస్సంఘనోపేతుడై.

49

క. ఆవార్త విన్నయపుడ, రావణుం డగురోషభీకరభృసుటినుఖుం
డై వజ్రదంష్ట్రుఁ డుంచిన, వే వచ్చె నతంజ పార వినిభబలుతుతోన్.

50

వ. ఇశ్రైణంగునం బురద్వారంబు నిర్గమించి మృశ్యముఖుంబున వెడలివచ్చుచిచ్చుచందం
బునం దోచి యవ్వజ్రదంష్ట్రుంఘ నిజబలంబులం గూర్చుకొని కపులం జాట్టుముట్టి
చతుగంగంబులం బట్టినవరశ్వక ప్రాసపాశకృపాజాతుల ముంచినం గొంబించక
యదలించి దానరవరులు తిలపాసపానులంజేండాడి గండదంచిన దానవసేనలు
కనుకనిం బఱచిన నపుడుగఱిచి తరుచగవ్రాహ్మణంబు వెరలించిని చొరంబడివజ్ర
దంష్ట్రుంబు యూధాధిసాగుల నుఱికి వెంపర సంపగం బఱసి వెంపరకాడుచుం
జంపుచున్నం గని యంగదుం దెదిగి యశనియరదంబుగంగంబులం బట్టి నేలంగొట్టినం
బుట్టచెండుకరణి నెగసి ధరణికి లంఘించి యాదైత్యుండు.

51

తే. ఉక్తకరభద్ర మెల్లి వై కుఱుక నంగ, నుండు వాఁ డెత్తుకెదువుతోడికేలు
వెనగిబట్టి మోపితిమట్టునను నిఱిచి, నడుము లెగవైచె వాని నాయడిదమునన్.

52

క. అంత నశంపముం డనుచు, డంపకనిభుం డమరనిభునియనుమతి గని య
త్యంతరభసమున నేనా, సంతానము గొలువం బటహాశంభును లులియన్.

53

క. వెలికి జనుడెంచె నపుడ, పులుగుక్కుల కన్యవన్యఫలభుక్కులకున్
గల నయ్యె నందుఁ బైకొని, గలుపునఁ గపివీరు లాడ్డగిల దొరకొనినన్.

54

—అకంపముం డాంజనేయుని బేఁ జచ్చుట. —

పంచచామరము. —

అకంపనుండు తేరిపై శరానలంబు గ్రాలఁ గా
లకంతదోజిసాకలిలలం గరంబు గ్రాల సా
యకర్రకాండకృతవానరాంగుండై వెలుంగఁ గా
మ్మహార్చిపట్టి ముట్టి వానిపుట్టి ముంచె గట్టులన్.

55

—ప్రహస్తాదులు వానరవీరులతో ఘోరముగఁ బోరి దోరుట. —

వ. అంత.

56

క. అభయము పలి కొనఁగి వెనక్, ద్రిభాగనేనాధిపతి యతిస్ఫురతబలం
డుభయగలభయదఘోరి, వ్రథతోడఁ బ్రహస్తుఁ డాత్త బలములు గొలువన్.

57

వ. నిర్భాణనిస్సృజాధ్వసంబులు మిమ్ము చించుకొని చనం దనవెంటం గుంభహనుం
డును మహానాదుండును నరాంకకుండునుం జనుచేర నుత్పాతంబులకు భీతిల్లక
తనధాకను నచ్చేరువంది రాపుత్రులు విభీషణుం బిలిచి యితండు రావణుండే యని
యడుగునట్లుగాఁ ద్రొచి నడచినం దదీయసేనలం గోవులు ముంచి వచ్చెం బ్లవంగ
రాహు—23

సీ. కంఠీరవధ్వలాంశవిభాసి రథ ముక్తి మేధుజానుచు విక్రంభించి నడచు
దశలేరు దిగియ వాచావసహస్రము నాలుగునుగా నునికొలుచు నడుగునెంచె
సింహపుండ్రములేచిరావునివెక్కినా నునికెక్కి ప్రకటించి దిగి నెంచె
శబంధులు బులులు గారెచోరించును బూచు బండ్లపై నేపాంశమిందుగదలి

తే. నవ్వరల గ్రథమున బ్రహ్మాగ్నివిక, విశాఖము నిన్న నుద్వహించులమింద
సాలయ నీరుల బలధూళి నుండునాని, వాగ్దేవత వోని నుమా పానినా యలవడించె.

క. సుశృతపరిఘస్థులపరి, రుగ్ధుఁ డుండునెఱ్ఱు, పుగ్ధుని రాత్రి
తుగ్ధుననున నేలు, సుగ్ధునిఁ బుగ్ధునిఁ బూని నుండు నేర్పి నదొరలుకొ.

ఉ. నైరిభవారిభద్రురదళానసఖజ్ఞురాధిదుఃఖాల్లి
తారలు మారగొమ్ములును దప్పలుకొ బునివాంబులుకొ బనుల్
నూలులు నేలు మ్రోయ గవసుల్ వడి వల్లడి పాల్లి యుత్తర
ద్వారమువంకఁ దార యిరువంకలఁ జూతలు దీర్చి రయ్యెడకొ.

సీ. పంచమఖున కిన్ దించి తోచిన నేవ! మ్రొక్క లెక్కటిగొను ముదలివేల్ప!
యనరణ్యరాజభోజనపించడిలబావా! కలగోతశిఖరిబాగునవదాన్య!
యలకాధిపతినివజ్జలధిక్షిప్తవాక్య! కాలదండగధానికాభుజంగ!
వరుణశృకాటిక నలమానకాలాపి! వక్రభావనవారివర్ధమాన!

తే. రావణేశ్వర! యని మ్రాల రాజవంది, బిరుదభీషణచాటువుల్ బెట్టు చదువ
మేరుశిఖరంబుఁ దొలిచి నిర్మించినట్లు, తనరునవరంజితేరెక్కి దశముఖుండు.

ప. ఇతైఃకంఠన రథారాధం డై.

క. కాలం దద్దశకంఠ శుట్టయెదురకొ రాకాసు లవ్వెళ్ల హే
గ్గాళ ల్వట్టిరి యూర్పుగామపులగుల్ తొంగి గండోపల
మూలాభీలము లై తనర్పగ దడదూతధ్వజల్ దాణిలా
కాలాకాద్రిగహత్ ప్రతిధ్వను లానంగం బోయి ప్రయ్యంబడకొ.

క. చిందములు వట్టి రిందున, నందున నుడివడి హయంబు లంబుజబంధు
నృందనము వైచి వడఁగా, నందుకొని పురస్థ మొక్కహర్షము నిలిపెన్.

సీ. వనచరేంద్రులకు దిమ్మనఁ దలల్ దిరుగంగ నిలువున మూర్ఖులు నివ్వటిల్లెఁ
గణతల్లెను గాతు కలఁగి దిక్కురలకు బొటఁబొటఁ గన్నీటిబొట్టు వడియె
బ్రహ్మలోకంబువారలకు నీనులలోన నానించి మొరయించినట్లు యండె
లచ్చితో నుద్దుల్లెను నూని వైకుంఠపరికిం బేరలుఁగెత్తి పలుకవలసె

తే. నమ్మఖరశంఖపటుకాపాళాదికాధి, కారవము విశ్వ మంతయు సాక్రమింప
నేమి వాక్రవ్వఁగవచ్చు నిత్తరంబు, వాడిమి ప్రకాశముగ వైత్త్యవల్లభుండు.

ఉ. రక్కసు లుక్కడంగి చన రాజయి రాజ్యము చేసె రాజరా
జిక్కడ వచ్చి నాటిమొద లిప్పురి నంతఁ బులస్త్యవుత్ర కుం
డక్కడ మాల్యవత్తనయ్యందుఁ గనెన్ మము మువ్వరన్ దిశత్
పొక్కగఁజేసి రుగ్రతవముత్ సశకంతుఁడుఁ గుంభకర్ణుఁడున్. 84

సీ. జలహుతినుదగ్ర జాలకుఁ బ్రసన్నుడై యునుఁ డిష్టవరము లని వచింప
నిద్ర వేడుకొనియె నిద్రియ్యము వేడికొనఁ బోయి వాతప్వి కుంభకర్ణుఁ
డీరావణుఁడు మర్త్యులేతక్కని యని తక్కువారిచే జానుండ వరము వడసి
యేగుడెంచి నుబేరు నియ్యూరు వెడలంగఁగొట్టి తాఁ బట్టము గట్టుకొనియె
తే. సతనిపున్నక మువనఁ గా నందుకొనియె, వాసగాదులఁ గమతులఁ చేసికొనియె
నిరువది యిసుపకంబాలయెత్తు మేడ, నెనయ బాహులఁ గైలాస మెత్తివట్టె. 85

ఆ. ఇతఁడు మూఁడుతోట్లు నేఁబదిలక్షలు, వత్సరములు హరునివరమువలన
నుండువాడఁ గాఁడె యొకవృద్ధిపుండ్రై, వచ్చి కొరి మోసపుచ్చెఁ గాక. 86

క. కోఁతి యని తగిడె వలిమల, కూతుఁగ నందిమొగ మందికొని యిట్టిదివో
క్రోధి యని నవ్వెఁ గడవలఁ, గోఁతియఁ గ్రోతియనుజేటగుట గనిపించెన్. 87

క. పాటించి నారదాదుల, పాటలపైఁ జూపఁ డితఁడు బందీదీప
తాపిలగంధులకొందల, పాటునఁ బలనించుకొందలపైఁ గలప్రేమాత్. 88

వ. అని యిత్రుఁడన నభీషణుండు నిజాగ్రజం డయనరజనీచరగాజు సామర్థ్యంబు
సౌధస్యంబు నభివర్ణించిన విని పిఠుండు విస్తీతుండై వీక్షింపుచుండె నయ్యవనరంబున.

సీ. పెగికి నుత్తుకలకు పిరివిబల్కొనుట గదలుగాఁ గొల మ్రోలఁ గదలువారు
ముఖరంపురీతిగ మోవేతులకు జాణఁ గరముల గిరులెత్తి కదలువారు
నేనుండు తెరు లేడీ నిల్పునే? యంచుఁ బిడికెళ్లతో సార్పి పిలుచువారు
నావచ్చు రిపులహాహనములే సమరసాధనములు తమకంచుఁ దాఁకువారు

తే. నేరువడి నాల్గుపాఁజులై యెప్పు డెప్పు, దుర దురం బనుచున్న వానరులఁ జూచి
తనదొరలతోడ నొక్కింతుడతడు నన్ను, జూడుఁడీ యని దశకంతుఁ డాడి యపుడు.

— సుగ్రీవుఁడు రావణు నెదిర్చి మూర్ఛిల్లుట. —

ఉ. పైడిరథంబుతోఁ బ్రళయపావకపట్టము నేఁడు కట్టుకొ
న్నాడొ యితం డనం గనలునం గనుగ్రడ్డు గదల్చి కాయున్
వ్వేడిమిచే దిగంతములు వెచ్చవడన్ బలభేదిమోదిమా
స్త్రిఁ డతఁ డొక్కఁడున్ గడువడిన్ గదియం గపిరా జాదగ్రుండై. 91

క. ఒక పాదనంబు కేలం, బెకలిచికొని యెదుర భిదురభీకరబాణం
బొకటి యతఁ డేయ నగ్గా, లికి నిసజాఁడు వడియెఁ జెట్టు లేచెం బయికిన్. 92

క. బండికలు దన్ని వ్రేబడి, గుండె లగలఁ బవనమగుండు గుద్దిన బాహు
దండములు పాఠఁ బాది యు, తండు వదె బోరగల గద్దం బద్రువాగఁ. 105

క. వడి మూర్ఖులి యొక్కించుక, తడవునకుఁ లేచి మఱియుఁ నలఁ తిరిగిపడఁ
బడఁబోయి నిలిచి దవననాఁ, నిడికిం మూర్ఖుల్ల బొడిచి పిలిచె స్త్రీలుక. 106

— రావణుడు రావణులొక బాహు. —

వ. అతం దతని మార్కొనియె నంశ హనుమంతుండు మూర్ఖుడేటి తనకన్న మున్ను తెలిసి
నేదలు దీర్చుకొని ఇగడంబునకుం దివురునికనయప్రముఖులం గూడుకొనియె నప్ప
టికి నీలంబు కయ్య నందుకొని వెనంగు చునికిం దనుకుం దఱియ నుటికి బొమ్మ
నేయం దగవు గా నది చూచుచుండి రయ్యెడ రావణుండు. 107

క. అబ్బురపుటంబబోనున, నిబ్బురపుంగడఁక హుడిపి నిలిపెన్ వలస
గుబ్బలితో బొబ్బలతో, బెబ్బులివలె వచ్చునీలు భిరురాభీలుక. 108

ఉ. ఇట్టటు మెట్టనీక యనురేశ్వరుఁ డిగతి నడ్డపెట్టినం
బట్టిన గట్టువెలి యతిమాత్ర తనూకృతగాత్తుండై తనం
జాట్టినయంప వెండె మొక నొప్పున వెల్పడి మేను వెంచి క
న్నట్టి రుభంజన ప్రియంబివట్టి విశత్ వడఁ గూడక వెట్టుదుక. 109

వ. గుచ్చనం గతుప్పతి భయంగరుడై గుప్పించి. 110

క. సీద మెక్కు గొడుగు నొక్కుక, మెడ ద్రొకుంగ్రిందనక్కు మీఁద న్నిక్కుక
జడిముడి ముడివడునొడువుల, దడవెట్టుం దలలుమెట్టు దవడలు గొట్టుక. 111

క. అలా నాలాకించిన, వేలుపు లయ్యునుర చెవికి వినరా నారా !
నీలా నీ లా వెంతయు, మే లని యచ్చెరువువడుచు మెచ్చిరి యతనిక. 112

లే. ఆప్పు డమరారి మదిఁ గోప ముప్పతిల్ల, గీలిశర మేనెఁ గాలిపాకాలు మనుచు
నన్తళిఖనీలనకు విమోహంబ యొనఁగెఁ, బగరవతువునఁ గొడుకుడై దెగునె తండ్రి?

క. ఈలీల స్త్రీలుండు మూ, రాబలనుండై వ్రాని లేచునంతటిలా పీ
రాలాపముఖరుండై రాఁ, గా లక్షణుఁ డడ్డకాయ్ఁగ గని మార్కొనుచుక. 114

ఆ. అపుడు మించి మించ నాడినమాటల, కెన్ని యక్షరంబు లన్నిశరము
లనురనోళ్ల గుచ్చె నతఁడు నయ్యములఁ, గొటికి యుమిసి పెక్కుకోల లేనె. 115

వ. వెండియు నయ్యురువునం బరన్నరజయాభిలాషంబున. 116

క. మ్రోగుచుఁ దూపులు తూపుల, నాగుచు దుప్తరశరక్షతారుణవారిం
దోగుచు మూర్ఖాదళలం, దూగుచుఁ రే.గుచు బెనంగ దొరకొని రాజిక. 117

— రావణులొకై చే లక్ష్యుండు మూర్ఖుల్లుట. —

ఉ. అత్తటి లక్ష్యుం డొక మహావిశిఖంబునఁ దూపుతోడ వాఁ

వ. ఇతైఃతాంనన నోత్తరంబై జగత్తులు క్షలపడ నొల్లి వచ్చిన యత్రేరిమ్రాలఁ గోన
శేశ్వరకుమారుండు. 128

క. ఆశ్రంకమరధకపి చి, క్రభ్రమణంబుల వెలింగె బ్రళమాంతక ఘా
లభ్రాజిష్ఠువు కుటి విభ్రమ ధోరేయ మైనవిల్లుం దానుకొ. 129
మానిని. —

రావణుడేసె శరంబుల ఘోరతరంబుల నేరి తరంబులునుం
గా వని తాఁగినఁ దానుకొనం బెరంగం బరికల్పము లల్పములం
బోవనిపాటివి పావనిదిల్లులువోవఁ జరింపఁ జతండును గ్రం
బూవులతోఁ బొడవైతగుదాననపుంబొదచందమునం బొలిపెకొ. 130

సీ. దశరథాత్మజుడును ననదిట్టత క్షణి నెత్తుట తొల్లిల్లి నెఱుకుగాండ
నేనుట కలిగి కట్టెఱుమావులఁ జూచి యుడువీధియురుల నిల్లుఱుఁబెట్టి
విశిఖంబు లేయ విద్విషుదిష్ఠుటనంబు, లవి యమేయజ్వాల లలనుఁ బొదివి
వగ భన్త మయ్యె గట్టిగ నివ్వ డన నవాహనసారథికముగా నరడ మెరియఁ
తే. జేయ బూడిదప్రోవులై చిన్నవోయి, కానఁబడెఁ గంటె నిశ్శేషగళితకత్త
దకమకుటకాంచనద్రుసధార లున్న, తనువుతో రిత్తకలలతో దనుజరాజు. 131

క. ఇలు కాలి నూల నిట్టక, నిలిచిన నిట్రాడువోలె నిజరథ మటులం
బొలియ న్నిలఁబడి రాకా, నులఱేఁ ముందుటకు నగుచుఁ జూచిరి వేల్పుకొ. 132

వ. కొనకృతమారుండునుం బంక్తిమఖుని వీక్షించి. 133

—రాముండు యుద్ధశ్రాంతుఁడగు రావణుని లంకకుఁ బుచ్చుట. —

క ఎఱకలు నఱికినఁ గొమ్ములు, వెఱికినఁ బోలేనిగిరిని బెగడినకరి ని
క్తఱిఁ దలఁపించెడు లేజం, బఱి యింత యవగ్ధ వచ్చెనా నీక కకటా! 134

చ. అదియునుఁగాక గంధకరియాశ్వుల రేపటిఁ బట్టి యొక్కటిం
గద కసిరాట్పముకదళికావనవాటిఁ బెకల్పి యాడి లిం
తదడవుదాఁక దూపటిలిసాఁడవు కయ్యమునేయ నెల్లి వ
చ్చెద విపు డేమి దప్పెని నిలుచేరి నుఖంబున నుండు నేటికికొ. 135

—లక్ష్మణుండు మూర్ఛఁదేరుట. —

వ. పుత్రమిత్రకళత్రాదులతో విభవానుభవంబుననున్న నిన్ను నీయధర్మంబే దరిద్రొక్కిం
చెంగదాయని యానలిచ్చి తద్దయానిధియతనిం బొమ్మని యనిచి హనుమదంసావక
రణంబొనర్చి వేంచేసి యనుజునిం దేర్చినఁ జాలస్తుండును నచట నుండక చనుచో
వనచరులు తన్ను వెన్నుదగిలి దమ్ముతోలించి చల్లువారును జమ్మట్లఁ జఱచువారును
నడ్డంబుగి వెక్కిరించువారునునై చేరిచేరి కేరికేరి నవ్వ నందఱుం జేవినదలం జెదరం
జేయుచుం బరాభవభున్నుండును దయావన్నుండునునై వేటొక్కలే రెక్కి పురంబు
చొరంబఱచి తననగరివాకిట నరదంబు డిగ్గి యాత్తపరివృతుం డై పోయి యొకాంక

ద్యంబు భవత్ప్రేక్షితులచేతం గొంత దీతఁ గడమఁ గపులు దీర్చెదరు కదీయ భుజా
పర్వతపాదపాదిపాతంబులచే తెన్న మేలు కాంచినపుడు నీకు నిర్బంధాపాది యైన
వగ మామకజతరానలంబున జీర్ణం బయ్యె నని నమ్మ ముమ్మలికంబు విడువు మని
పలికి యగ్రజానుజ్ఞాతుండై కదలి పురంబు వెడలవచ్చువానింజూచి రఘువీరుండు
విభీషణుం బిలిచి నీఁ డెవ్వండు నియన్వలయవటకుటీరంబునకుం జాలినయొంటి
కంబంబు వలె నున్నవాఁ డని వల్కిన దేనా! యితండు కుంభకర్ణుండు దశముఖుని
దాసినవాఁడు దీర్ఘదేహుండు పుట్టినప్పుడ పొట్టచిచ్చునకునై జగదఖలజంటుక్షయం
బొనర్ప నేర్పడిన నిదుర్పడి పురుహూతుండు పతివ్రాతాధంబున వైవ నది
తొమ్మన నొడ్డి వమ్మువోవంజేసి చూదంతొమ్ములు గురుసులకు విడిచి దానం గొని
వైచి యవ్వానవుం దఱిమేఁ బ్రపంచకరితాపం బొనరించి బ్రహ్మకాపంబు గాంచె
దానంజేసి యితండు నిద్రించుట కాణునెల లాహరవిహారంబులు గాంచుటకు
దినద్వయంబునై యుండు నిన్నిద్రాభవు మిలెనిండక మేల్కన్నం జెడు ననియొం
బరమేష్ఠియై పలికినాఁడు నేఁడు బలాత్కారంబున లేచి వంచినం జనుదెంచినాఁడని
విభీషణుండు విన్నవించ విభండు వెఱిగింది చూచుచుండె నంత.

143

— కుంభకర్ణయుద్ధము. —

సీ. కదియ ముట్టినకుంభకర్ణునిపైఁ గపుల సంపుల్లభూరిభూజములు వైవ
నతనివక్షఃపీఠి నని చూర్జమై మరందరసంబు జీగటమై విరులు నిలిచి
పూవుగట్టున గందవోడివోలెఁ బరిమళ భరికమై సెఱయ వా రరిచి యనుచు
గట్టెలి వైవ మోఁకాల్ మోఁచెతులఁ దుమరుగాఁ దట్టుచు దూఱి యతఁడు

ఆ. వైచుకొనఁగఁ జొచ్చె వదినబిలంబులొ, నరక యొడిసి యొడిసి యూధవతులఁ
గాయభీరువులు దదీయకర్ణపూజ, వివరమార్గములను వెడల వెడల.

144

వ. ఇది గాదని యయ్యఖలభీకరుండు దండుమీఁదం బడి వది నూఱు వేయి మొదలైన
లెక్కలతో నెక్కువతక్కువం జిక్కినకొలంది కవులం గరంబులం జమిరి వీసికీ ముద్దలు
చేసి సవ్యాపనవ్యంబుల వైచుకొని మ్రింగం దొడంగిన ముంగలిమూఁకలు వెఱచఱిచి
పఱచినం గని కనలి యనిలతనయాంగదగవయద్వివిదశరభశతబలిగజగవాక్షాదవృక్ష
చరశ్రేష్ఠులు భూయన్మతాత్పర్యంబులం బైకి లంఘించిన జంఘాజానుజఘనభాగంబు
లను నీఁపుల మూపులం జూపుచేతులం జెవులం జెక్కుల ముక్కుమీఁదనుం గలయం
బ్రాకిన నతండు గొండొకవడి నిండువనంబు తోడికొండవోలి వదంబడి యొడలు
జాలించి తూలించినం జాలించక ముంచుకొని ముందఱం బిఱిందివంకను వలవలందావ
లంబోసిక బొదివిన నుఱికి పిడికిటం బొడిచియొందిరిగి మోచేతులం గ్రుమ్మియొనొరిగి
యొరతన్నుల కన్నీయు నొకచేతం బఱచియొం బెడచేతనడచియు నందఱం దూఱి

వ. అక్కేలుంగవక్రక్కంజిక్కి మక్కినసుర్కటులు రక్కనులు పెక్కండ్లు గల రది
యట్టుండె నందిళ్ళొలందులగుం దెగినయ్యైట్లు రెండు నతం దాన్చియై తినం జిల్లు
నం జిమ్మనగ్రోవులం బారుతీరున నెగఁగూరుధిరధార బూర్ధ్వలోకంబులం దడిసికొను
చుం బోయె నవ్వు దవ్వుదమితేఁడు విడందవాఁడితూవుల నతనికాళ్లు కత్తిరించి య
య్యత్తరము నొత్తరముం గుఱుచవలీదిన నవుడుగఱిది హుంకరణభయంకరుం డై
మింగ నవ్వుళించు నద్దానవుండు. 154

క. తొంటినడ గుంటువడినగ, బంటుతనము గుంటుచగక వరుచధ్వనితో
మింటికి నిమ్మగ నంటిటి, గుంటదనుక నోరుబెఱచికొని చున్నటుండై. 155

వ. జరిగి జరిగి గిరి గదలి వచ్చుకతి వచ్చుచో నచ్చెరువంది పరేరాజశర మనింబోసి
యా రాకొనితేనిగళంబునగుం బూన్చి తెగనిండఁ దిగిచి జగదీవల్లభుం డేసె నంత.

మహానగర. —

తేగి తన్నునంబు దంమైదిగతధగధగద్దీవలిప్రాభ్రమై వ
క్ర గుహగర్హవశేషోద్ధగనచలితగంధర్వవిద్యాధరం బై
నగరప్రాకారకేళీనగళిఖరసరన్నస్ఫురచ్ఛంద్రకాలిత
వగులంగాఁ దాఁగిగొంచుం బలువడిఁ జని తత్ప్రాంతపాఠోధిఁగూరెన్.

క. నడు మొగడె మదియొ నతనిది, కడలిన్ సగము వడి యొకనగం దిలఁ బడ నం
దడవులుఁ గొండలుఁ గ్రోతుల, తుడుములుఁ బెక్కిక్కపరియె తుత్తుము రయ్యెన్.

వ. ఆత్తఱిం బరమానందభరితులై దివ్యులు దుందుభులు మొరయింపుచుం బుష్పవర్షం
బులు గురియించి జయజయశబ్దంబులతో రఘువీరుం బ్రకంసించిరి తప్పిపోకనుండప్పి
నిలిచినతరుచరులు తలలువట్టి చూచుకొనిరి యంత నచ్చలరావణుండు నిజానుజవధ
ప్రకారంబు హతశేషునికాచరులు దెలుపక తొలుతనె యతనితల వీటికిం దాఁటి
పోవుటచేత నెఱంగికొనియె. 159

—● రావణుండు కుంభకర్ణమరణమునకు శోకించుట. —●

క. వినమిన్ విచికిత్సాయంత, మనస్కుండై యుండి యుండి మఱి వెనుకం దా
వనియన్ విచికిత్సాయంత, మనస్కుండై యుండె నురక మ్రాన్పాటాదవన్. 160

వ. వెండియుం నతండు తమ్మునిం దలంచి తలంచి యెలుంగై పిలుచుచుం దజ్జయంబు
లుగ్గడింపుచు హా! యనుచు నేలం బుడుకుచుఁ బోరలుచుఁ బెక్కువగలం బలవించు
చుఁ దనతోడంగూడఁ బుత్రమిత్రకళత్రాదు లడలి యడలితమంతనతానిమిఁ దెచ్చు
కొని తనుం దెలుపంజొచ్చినం దేఱనేరక యూరక పొగులుచు విభీషణునిలివనకఱడి
లింగా యనియుం బుద్ధిచెప్పినప్రహస్తునిప్రాణంబులు గొంటింగా యనియుం గడవట
సీలావు నవ్వితిఁ గా తమ్ముడా! యనియు నాపోవుచున్నం జేర వచ్చి త్రికిరుండు

వ. అప్పుడలికాయుండు.

169

చ. నునిశితస్థురం బయనసోపధమర్ణ నిశంబుగా జోన
ర్విస నది ముంచే ముంచుట కు నీకనుఱుది నమిసానుని
బున నెడలింది యట్టిశరము న్నిడిందిన స్త్రుంచుచు గనం
గనగనమన్విధాశ్చరిశిఖంబునఁ ద్రగచో దిగియును న్నమున.

170

— శుంధ్రజిహ్వచూయాంఘ్రమున వానపీలు మూర్ఖులు. —

క. తద్వారాకర్ణన మపు, దుద్వేగము వెనుప వెచ్చ నూర్చి నముదిశి
ద్విద్వేషి యనిశే ద్రిదివా, వనస్థులు మేనువాను బయలుచేసికా.

171

వ. అంత.

172

కా. దిక్కుల్ పుక్కిటం బట్టంగా బలవాదిత్రధ్వనుల్ నైశ్శముల్
పెక్కుల్ గొల్లం గదాశకం బిరుదుం తేర్వాడుదు బోయి తాఁ
దక్కుం దక్కినమూఁక నెల్లం గసియుద్ధక్షోణిఁ గోల్పోయి యా
చక్కి న్నిల్వక మిన్ను చొచ్చినని గజ్జామూర్తి తాఁడుండై.

173

సీ. అమ్మలు బ్రహ్మమంత్రాభిచుంత్రితములు మిను గ్రక్కె ననిపించి మునుగఁ గరియ
గజ గంధమావన గవయ గవాక్ష కేసరి నీల శశబలి శరభ రంభు
లాదిగా యూదపు లర్వదియేడుగోటులు దేవతాసంభవులు బలంబు
తోఁ జచ్చి రినజాంగదులు గతానువు లైరి రామలక్ష్మణులు మూర్ఖుల మునిగి
తే. రంత రవి స్త్రుంకె మరలె మామూని బ్రహ్మ, జవముచే నానుమద్విభీషణులు జేటి
విపదపాయంబు దలంగింప వెరవెఱుంగ, కజయతుని జాంబవంతుని నడుగఁ జనిరి. 174

— హనుమంతుండు సుజీవకరణిచే నందఱు బ్రతికించుట. —

తే. అతఁడు గొఱ ప్రాణమననుండి పారువు దరువు, లావణిలెల్లంజనివాయు దేవనుతుండు
క్షీరవారాకరో త్తరతీరభూమి, నుండు దివ్యోపధంబులొండఁ దెచ్చ.

175

సీ. తేచ్చినప్పడ దాన దీపించునోషధిలతలగాడ్పులు సోఁక హతజనంబు
లగ్నశల్కము లూడి భగ్నసంఘలు గూడి మిసమిస పసలెచ్చి యుచుఱువచ్చి
దొరలెల్ల దాశరథులతోడనే లేవ గట్టతం దచటనె పెట్టివచ్చె
సూర్యోదయంబయ్యె నురలాదిగా నెల్లవారుఁ బేర్కొనిరి సామీరిమహిమ

తే. లిరుగ కే రాఁక గోరుచుండిరి వ్రవంగ, వీరు లంతట రవి స్త్రుంకె వెలిగెఁ దార
లిరులు నిండె నురారిపీ డెరియఁబెట్టి, రయ్యనర్గళభుజశార్యు లొచ్చి చొచ్చి.

176

తే. ఇట్టివానరపరివార మేసరేగి, వైచుచిచ్చుల లంక యేవంకఁ గనిన
గోదమన్నింటిగొయ్యయం గోటరాయి, మొదలుగా గాలనది పంక్తిముఖుండుఘాచి.

—● లక్ష్మణుం డిం ప్రజ్ఞిన్ బంధించెను. ●—

మ. అకడుంబోయి నినుంధింబున శాసాసీసీరభ్యుండై
హుతభుస్మిన్ని యుక్కు వట్టుగాని పొద్దున్నట్టి యుక్కుండ్ర జీ
ర్ణిజం బోంకి జీని చంపి మరలెన్ దేవేంద్రుం మిప్పంగ న
క్కత లెల్ల నిద్రి పంక్తింబుః ఉడలల్కం బెంచె నుద్వేలుండై.

182

—● రామనుండు మరల యుక్కుమున కేతెంచుట. ●—

చ. వెతుక నృపాలురం గపులవేలమునొచ్చి వధింతు మున్న య
జ్జనకజు ద్రుంకుం గా కదియె చంపె ననేకుల నం చకోక కా
ననమునలై కతోరగమనంబునఁ బోవ నుపాద్యుల దాదిగా
నను గులు మాన్పగా మరలి యూజికి వెల్వడెఁ బెక్కుదీపులన్.

183

తే. వెడలి యసురాధిపాసుడు కొడుకుతోన, తెగనొకొ దీమనం బనఁ దేరు డిన్
యెల్లపరివారముననుఁ జేయెల్ల మ్రొక్కి, నడుపుఁ డీవేళ యిదె సుండినాకు మీరు.

మ. అనిన న్నంత్తులు నాపురుగ్ దొరలు దేవా! మ్రాకులక రాంబఁ దే
రనె యెంతే నలవడ్డయానిమితకాండ్రక్ భానుపుత్రాదులక
వినుమీ చంపక బట్టి లేచి దినము స్నీయింటి కామాట పుం
బనికిం జొచ్చెద నున్న దాఁక నిదె చెంపత్ చేతు చుట్టుధరిన్.

185

ప. మీరు లేరక్కి యిటు విచ్చేసి కనుంగొనుం డవపుడు నుత్సాహంబుతో నకం డట్ట
యాచరించె నద్దానవవీరులును భీకరాకారులై లేరులు వారణంబులు నారువంబులు
ఘోరమృగంబులుం దమకు వాహనంబులు గాఁ గొని నానావిధతూర్వంబులు
మ్రోముండలకడచి నడచినం గపిసేనలం గలియఁబడియె నవ్వడు.

186

చ. శిలలు గుప్పచప్పుడును జేతుల హేతులు త్రిప్పచప్పుడున్
బెలుపుడు బెల్లుచప్పుడును దేరులు సూరెల రొప్పచప్పుడుం
బలములఁ ద్రిప్పచప్పుడులు బర్వంగ నజ్జగడంబు మజ్జగం
బులు వినియెన్ నిశాచరచమూజితు లైరి ప్లవంగనై నికున్.

187

క. విఠిగినకపులం గనుంగొని, వెఱుపకు డని విల్లు పూని విభుఁ డిది యనికెన్
దటి యని గంధర్వాస్త్రం, బటిమటి నరిఁబోసి యేసె ననురులమిఁడన్.

188

ప. విసిన నద్దివ్యాస్త్రమహిమంబున.

189

సీ. ముంగల వెనుకవంకం గెలంకుల నిండి తొడిగినములతోన కడిదివిండ్లు

తెగలు నిండాంగఁ దిగిచి ప్రత్యాలీడ పాదులై తముఁ జుట్టు వాఱుకొనుచు
రామా—25

లండు సూర్యాస్తమయంబు గావచ్చె నింక నోషధులు వెలింగి కనుబట్టునని కల్కు
పల్కులు కడసుండి విని యాంజనేయుండు. 200

క. ఇనుఁ డస్తమింపఁ జయ్యునఁ, జని యౌషధనగముఁ దెచ్చి సౌమిత్రి సజీ
వుని జేసి కొండ మును వుం, డినచోటనె డించి వచ్చె నృపుఁడున్ మెచ్చెన్? 201

ఉ. కోమలభాముఁడైపొడుపుఁగొండ కినుండు కిరీట మాయ్యె సు
త్రాముండు పెట్టిపంచినరథంబున రాముండు చేరితిల్లె సు
గ్రామము గోరి నన్నహనగర్వముతోఁ బుర నిర్గమింప భే
రీముఖతూర్వఘోషబధిరీభవదాతుండు రాక్ష సేనుండున్. 202

— రాము రావణ యుద్ధము. —

వ. అప్పుడు సంగరదిద్దటం జనుడెంచి యంబరంబునం బట్టు చాలక తొట్టియన్న కన్నర
కింపురుష గంధర్వ సిద్ధ విద్యాధర చారణ సుర గరుడ సంజోహంబు నన్నాహ
సాహసనముత్సాహభిరామభీముం డై రాము నెదుర్కొనంబోవురావణం గలహ
శనమునికిం గరంబులం జూపి. 203

భుజంగ ప్రయాతము. —

త్రిలోకీవసనంచరన్తుం ద్రి కూటా
ద్రిలంకాగుహకేసరిన్ వీనిఁ జంపన్
వెలుంగొండ మున్నీటివేడెంబులోనన్
బలీ! రాముఁ డంచుం బ్రభావంబు లెంచున్. 204

ఉ. ఆదశకంఠుండుం దెలివి నంతట సారథిఁ జూచి కుంభక
ర్ణాదులు దోడులేమి కెటు లయ్యెనునో యనుచింత మానుమీ
యెదొర తోడువట్టి యెదురెత్తఁగ నెత్తిలి వెండికొండ నా
కీదుర మెంత? నీవెరవు లేమఱ కెక్కు మటంచుఁ జేరఁగన్. 205

చ. మనుకుళసార్వభౌమునకు మాతలి చతులు మోడ్చి దేవ! యి
ద్దనుజునినింటి చేయి బెడిదంబునుమీ జతనంబు సూరలం
గనుఁగొనుమయ్య! వానరులఁ గాల్పుచు వచ్చె శరంబు లొక్కరుం
డన వల దెంద టెంద రందఱుకన్ బరు వీతఁ డాజులన్. 206

తే. పెక్కెడలఁ జూచి యెఱుంగుదు నిక్క మనిన, నగవు మొలక మొగంబున నిగుడు చేర
మాతలికిఁ బ్రత్యయశరంబు నాతనికి దు, రిత్యయశరంబుఁగాఁ గార్చు కారవంబు. 207

5. రఘువీరుండు. 208

వానరము వెలుంగఁ జేసి కూలమున ప్రేసినిమైద్రశక్తినిఁ దునిమి నడియె
 తే. నిట్లు పోరి రయ్యులుపురు నేలయము నెలుగి కెక్కి నయ్యోత్పన్న మమిచ్చు?
 విలయవాక్యలఁ దొంగుచుఁ నలలనుచుండు, కొండగిరిపతోలా జేరులు రెండు మెలఁగి.
 వ. మఱియు నయ్యోగదంబులు చరితి లేనివహారముకలములపేరింబట్టి బట్టెయిలు గలిపి
 చియం విటంకిఁబట్టిఁగూటావాదవాక్యజరాయన వీరిచొరులు లుగ్గుడిరిచిఁగలు వలభిముఖ
 విలంబిచొరుచ్చుచున్నలంబున నట్టహాసంబులు నెఱిసికొని దూపులు దూఱఁగఁగదిన
 నంగంబులం గలయొంగినువట్టుగరులమిష్టంబునను తన్నహపుల గొంగురింబలునాన్వితము
 బహుదాకృష్టపురణత్వాదితత్వచ్యవ్వంబునంబివృద్ధిచేసెల పాటు లలనలతేదిగినియను
 నొండొంటితోడం బోరాడుటచలం గాడి పోదుకలు పుట్టించె నయ్యనవరంబున.
 ఆ. వార లేదులాడ వాలమ్ము లిల యుచ్చి, చనియఁదైఁకి నెగసి తునిసీపడియు
 నువ్వగింజలేయనుం బోటు లేకుండ, మునుగువడఁగ నిండి ముజ్జగముల. 222

— శ్రీ రాముఁడు రావణుం ద్రుంచుట. —

వ. పోరి పోరి యలుక దెచ్చుకొని రఘునాయకుండు రాక్షసరాజు నీక్షించి. 223
 క. పుడమిసుతఁ జేరఁ దోడనె, యడుగెత్తెద ననుచు నింగి నరుడెంచితి వ
 వృందలిక్ మ్రచ్చిరి తచ్చుట, గడదొకఁకఁగఁ బిడుగువడియెఁగా నై నోరీ! 224
 వ. అని యదలింప. 225
 ఆ. జేనమునిపరోపదిష్టంబు రవిహృద,యముఁ బఠించి రాముఁ డమరవైరి
 తలలుడెంచెఁ దెంచమొలలేంచమొలలేంచులెచె దులిచెనుఱియు మొలిచె మొలిచె.
 తే. అట్టిపోరాటాఁగల నస్తమయము, లేడుగడచెను నుదయంబు లేదుదోచె
 దాశరథి యంతమీఁద వైభాత్రశరము,విహితనుంక్రంబుచే లేసి నింటఁ దొడిగి. 227
 కా. మీఁదం జూచి నిరోధి నేయుటయు నున్ మీలన్దుఖభావ్యులఁ
 మీఁదం గ్రిందును బోయెఁ బోయెఁ దిరుగ నిర్దింఁచుసామగ్రతెం
 జేజేదో పడియెఁ విభాత కనఁగా నిట్లేగి తీ రేర్పడం
 గాఁ దద్దివ్యశరంబు రావణునివక్షం బుచ్చి యత్కుద్ధలిక్. 228
 క. చని నేలఁగాఁడి క్రవ్వుఱ, మనుకులమణి దొనకు పచ్చె ముఖవాహితుఁడుఁ
 దనపాటునఁ జే రొరుగఁగఁ, బెనుగ బ్బలి వడినగలి గుఱేలనఁ బడియెఁ. 229
 క. గతజీవుఁడు ప్రేఁగనియెడు, కతయది ముసి యయ్యెఁ బంక్తికంఠనియెడఁ దా
 నతఁడు మును బ్రతికే వేఁగి, బలిమాలిచె జగముఁ జచ్చి భారము వాపెఁ. 230
 ఆ. అతని యూర్పు శాంతమగుటయఁ జల్లనై, విసరె మారుతములు వెఱపులేక
 యతనిముఖవిశానమడఁగఁగా దిశలకు, జేటవచ్చె నినుఁడుఁ జేరిల్లె. 231

బుధనిరోధినిరాఫవధభూమి యాదిసుమీ యాదిసుమీ ప్రథమోటణాజీరంసు

తే. తెలువ ! కనుగొంటి నీ? యంచు: శత్రుహూటముననుండి భరద్వాజు మునివశంబు
కడ విమానావశరణంబు నడచి యుమ్మి. హస్తీ భజియుంచి యూతిగ్ధ మును గాంచి.
ప. అందు నొక్కయెడ నిశ్రమిచి హనుగుంఠుని భరతునడకు నిజగునవార్తవినిసి
చంబించిన వశండును నుచ్చిగ్రామమునకు బోయి శ్రీరామపాదుకారాధనతప్పరుం
డైన యారాధ్యులుషికి నానకుండై తక్కుదామి దెచ్చివార్తయు వెఱిగించిన
నాలిగనం బాచరించి యూహణంబ యయోగ్యుడు శత్రుఘ్ను ననిబస వహంబు చని
హతారంబున నుండి మంత్రులం బిలిచి రాజు వచ్చెం బురంబు శృంగారింపం బరిచార
కులం బనిచి మీరుకు బైనంబులై రండు లెండు పొం డెదురుకొనంబోవలయు ననిన
విని వారునుం బరమానందభరితులై యట ను చరించి రవ్వకు. 240

క. బంగారుమీసీమి గులికెను, చుంగులపరుగులును ధూనమరభులు సౌధా
లింగదత్త రాజధానికై, శృంగారమునకలద్యగ్యశీర్షిణి బొలిచెన్. 241

మ. పయనంద్రై చతురంగసేవ తదుకం బన్నం బ్రధాయత్ జగ
జ్జయశానం బోవంగుండే నేడని మహాత్మాహంబునం దేగు తె
క్కి... గుసేగంబులు మూర్ఖముల్ విశల అంశెల్ ప్రేయఃజేయన్ నయ
గ్గయునుల్ నట్లుగ నొందుం బుట్రుంగగ్గ రాజెక్కసామాణులన్.

సి. శత్రుగుణుడవును కొనల్యాదిజనయుత్తులను జెచ్చెడి బసిడిపాలకలగాన
వారి దోగినివన్ని పచ్చినమంత్రులు వివిధనేనలు గొల్ప వేంటి దవలి
సాక్షేత మంతయుం జనుజేరంగ బరాశరనుసింద్రు తాతం బురక్కగించి
నినుచు నందిగ్రామమునః జేరుచో భరద్వాజు వీడ్కొని రహువరుండు వచ్చి

లే. భూమిజ గణ లక్ష్మణుడు దాసు బుచ్చకంబు, నచట డిగ్గి నిజాంఖ్రి వద్దానతులను
భగవత శ్రుష్టులఁ బ్రవచ్చకరుణఁ జూచి, వంశవరునకు మొక్కి- దీవనలు గాంచి.

క. కొనల్యం నైక ము. త్రాసాధ్యం బ్రహ్మములవరంవర తనగం
గ నేనించి తదాశీ, రాజాశీతముని జయజయేతివచన స్మరణం.

శ్రీరాముల పట్టాభిషేకము.

వ. సంతసంబునం బొడలిరి తదనంతరంబు. 245

సీ. గురుజనానుమతి రఘుస్వామి లక్ష్మణ భరతుల కభినవాభ్యంగవిధులు
సాంగించి మంగళస్థాన క్రియానంతరమున శత్రుఘ్నుండు విమలవన
గంధమాల్వామూల్య కమనీయభూషణ ప్రకటి నన్నల నలంకృతులఁజేసి
హరి కోడలి(దోడ్డి)డగద్రలోఁగూడి యొకలామి కానబ్బి యుపధరించె

